

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERİN İSTİHDAM VE
YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ AMAÇLARINA ULAŞMA**

DURUMU

(Manisa İli Örneği)

AYŞE İŞİL GEL

Denizli-2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MESLEKİ VE TEKNİK LİSELERİN İSTİHDAM VE
YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ AMAÇLARINA ULAŞMA DURUMU
(Manisa İli Örneği)**

Ayşe Işıl GEL

Danışman

Dr. Gökhan TUZCU

Denizli, 2019

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Ayşe İşıl GEL

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimin boyunca, alandaki deneyimleriyle sürekli destek olan, tez konusu seçiminden çalışmanın tamamlanmasına kadar her an yanımda olup, yol gösteren Tez Danışmanım Dr. Gökhan TUZCU'ya,

Yüksek lisans öğrenimim boyunca bilgisini, deneyimlerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Abdurrahman TANRIÖĞEN ve Doç. Dr. Türkay Nuri TOK'a,

Çboyunca içtenlikle bana destek olan Manisa Şehzadeler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi yöneticileri, öğretmenleri ve mezunlarına,

Bu uzun yolculukta bana eşlik etmelerinden mutluluk duyduğum sevgili arkadaşlarım Şeyda SAVAŞ ve Şükran ŞAHİN'e,

Tezimin her aşamasında yanımda olan ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen, benimle birlikte bu çalışmaya emek veren sevgili arkadaşım Meltem ERDİNÇ'e,

Hayatımın her alanında maddi-manevi desteğini hissettiğim, motivasyon kaynağım annem Emire BEYCAN SAROHAN'a içtenlikle teşekkür ederim.

İyi ki varsınız...

ÖZET

Mesleki ve Teknik Liselerin İstihdam ve Yükseköğretime Geçiş Amaçlarına Ulaşma Durumu (Manisa İli Örneği)

GEL, Ayşe Işıl

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri ABD,

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Gökhan TUZCU

Ağustos 2019, 83 sayfa

Bu araştırmanın amacı, endüstri meslek liselerinin kuruluş amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini saptamaktır. Bu bağlamda mezunların işgücü piyasasına katılma durumları ve yükseköğretime geçiş durumları incelenmiştir. Tarama modeli ve görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu, Manisa işgücü piyasasında çalışan 971 endüstri meslek lisesi mezunu oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu ile toplanarak, bilgisayarda istatistik programı programı yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırmada, endüstri meslek lisesi mezunlarının Manisa işgücü piyasasında, eğitim aldıkları alanda çalışıp çalışmadıkları, işgücü piyasasında çalıştıkları işler ile mezuniyet yılları arasındaki ilişki, mezunlarının mezun oldukları alanlara göre yükseköğretime geçiş oranı ve mezunlarının işgücü piyasasında çalıştıkları alanlara göre aylık kazançları belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime geçiş oranı düşüktür ve mesleki ve teknik lise mezunlarının % 59'u Manisa işgücü piyasasında lisede eğitim aldığı alandan farklı bir alanda çalışmaktadır. Mezuniyet yılı günümüze yaklaştıkça mezunlar, kendi alanlarında çalışmaya yönelmişlerdir ancak lisede eğitim aldığı alandan farklı bir iş yapanlar Manisa işgücü piyasasında daha yüksek ücretlerle çalışmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Mesleki ve teknik eğitim, mesleki ve teknik ortaöğretim, endüstri meslek lisesi.

ABSTRACT

Achievement Status of Vocational and Technical High Schools Regarding Employment and Transition to Higher Education (The Case of Manisa Province)

GEL, Ayşe Işıl

Master's Thesis in Educational Sciences,

Educational Administration

Supervisor: Dr. Gökhan TUZCU

August 2019, 83 pages

The aim of this research is to determine whether industrial vocational high schools fulfill their founding objectives or not. In this context, the participation status of graduates in the labor market and their transition status to higher education were examined. The study group of the research, which uses the screening model and interview technique, consists of 971 industrial vocational high school graduates working in the Manisa labor market. The research data were collected by means of an interview form prepared by the researcher and analyzed with the help of a statistical analysis software on computer. In the research, whether industrial vocational high school graduates work in the field they received education in the labor market of Manisa, the relationship between the occupations they work in the labor market and their graduation years, the rate of transition to higher education of graduates with respect to their field of education and monthly incomes of graduates in the labor market with respect to their working area were determined.

According to the results of the study, the transition rate of vocational and technical high school graduates to higher education is low and 59% of vocational and technical high school graduates work in a different field than the one for which they receive education in the labor market of Manisa. As the year of graduation approaches to present day, graduates tend to work in their own fields, but those who work in a field different from the one for which they received education at high school work for higher wages in the Manisa labor market.

Key words: Vocational and technical education, vocational and technical secondary education, industrial vocational high school.

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU.....	iii
ETİK BEYANNAMESİ.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.1.1. Problem Cümlesi.....	9
1.1.2. Alt Problemler.....	9
1.2. Araştırmanın Amacı.....	10
1.3. Araştırmanın Önemi.....	10
1.4. Sınırlılıklar.....	12
1.5. Sayıtlar.....	12
1.6.Tanımlar.....	13
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	15
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	15
2.1.1. Kalkınma ve Eğitim.....	15
2.1.2. İstihdam-İşsizlik ve Eğitim.....	18
2.1.3. Mesleki ve Teknik Liselerden Yükseköğretime Geçiş.....	19
2.1.4. Mesleki ve Teknik Eğitim.....	21

2.1.4.1. Mesleki ve teknik eğitimin tanımı.....	21
2.1.4.2. Mesleki ve teknik eğitimin sayısal durumu.....	22
2.1.5. Mesleki ve Teknik Eğitimin Amacı, Kapsamı ve Önemi.....	23
2.1.6. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihçesi.....	26
2.1.7. Kalkınma Planları ve Mesleki Eğitim.....	30
2.2. İlgili Araştırmalar.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Deseni.....	39
3.2. Çalışma Grubu.....	39
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.4. Veri Toplama Süreci.....	41
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	43
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	43
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	49
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	52
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	57
BEŞİNCİ BÖLÜM TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
5.1. Tartışma.....	61
5.1.1. Mezunların Eğitim Gördüğü Alanda Çalışıp-Çalışmama Durumu...	61
5.1.2. Mezunların İşsizlik Durumu.....	65
5.1.3. Mezunların Yükseköğretime Geçiş Durumu.....	68
5.1.4. Mezun Olunan Döneme Göre İşgücü Piyasasında Çalışma Durumu.	70
5.1.5. Mezunların Kazanç Durumu.....	71
5.2. Öneriler.....	72

KAYNAKÇA.....	73
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	82

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. <i>Türkiye’de Öğrenci Başına Ortalama Harcama (Kamu, ABD \$)</i>	5
Tablo 1.2. <i>Türkiye’de Öğrenci Başına Ortalama Harcama (Kamu, 2010 Yılı Fiyatlarıyla TL)</i>	6
Tablo 2.1. <i>Türkiye’de Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı (2017-2018 Öğretim Yılı)</i>	22
Tablo 2.2. <i>Türkiye’de Mesleki ve Teknik Liseler (2017-2018 Öğretim Yılı)</i>	23
Tablo 2.3. <i>Türkiye’de Mesleki ve Teknik Lise Türleri (2017-2018 Öğretim Yılı)</i> ...	23
Tablo 3.1. <i>Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı</i>	39
Tablo 3.2. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Program Türü</i>	40
Tablo 3.3. <i>Katılımcıların Aylık Kazanç Durumu</i>	40
Tablo 4.1. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Program ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu</i>	43
Tablo 4.2. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Alan ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu</i>	44
Tablo 4.3. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Alan ve Program ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu</i>	46
Tablo 4.4. <i>Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu</i>	49
Tablo 4.5. <i>Katılımcıların Liseden Mezun Oldukları Program Türü ile Yükseköğretimden Mezun Olma Durumu</i>	52
Tablo 4.6. <i>Katılımcıların Lisede Mezun Oldukları Alan ile Yükseköğretimden Mezun Olma Durumu</i>	54
Tablo 4.7. <i>Katılımcıların Lisede Mezun Oldukları Alan ve Program ile Yükseköğretimden Mezuniyet Oranı</i>	55
Tablo 4.8. <i>Katılımcıların İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu ile Aylık Kazançları</i>	57
Tablo 5.1. <i>Türkiye’de İşsizler İçinde Genel Ortaöğretim ve Mesleki-Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Oranı (%)</i>	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 4.1.</i> Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu.....	50
<i>Şekil 4.1.</i> Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu.....	51

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇSHÇ	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AMP	Anadolu Meslek Programı
ATP	Anadolu Teknik Programı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İGE	İnsani Gelişim Endeksi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RG	Resmi Gazete
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SY	Sayıli Yasa
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de insan kaynakları, bir ülkenin sahip olduğu en değerli kaynaktır. Ancak, insan kaynaklarının toplumsal ve ekonomik hedeflere uygun geliştirilmesi, geçmişe oranla günümüzde daha çok önem taşımakta ve gelecekte daha da önem taşıması beklenmektedir (Tuzcu, 2004, s.55). Günümüzde insan kaynaklarının toplumsal ve ekonomik hedeflere uygun olarak geliştirilmesinin eğitim ile olanaklı olduğu düşünülmektedir. Bu noktada eğitimin niteliği ön plana çıkmaktadır.

Eğitim, ilgi ve yetenekleri esas alarak bilimsel düşünme gücüne ve meslekî niteliğe sahip insangücü yetiştiren sistemdir. Yüksek nitelikli insangücü, ancak nitelikli eğitimle sağlanabilir. Bu da ancak, bilimsel bir planlama süreciyle gerçekleştirilebilir (Tuzcu, 2004, s.55). Dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu nüfus yapısına ulaşmak ancak, nüfusun eğitim niteliklerinin iyileştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesiyle sağlanabilir (DPT, 2000, s.79).

İstihdamın artırılmasında, istihdama yönelik üretken yatırımların yanında işgücünün genel eğitim ve beceri düzeyinin yükseltilmesi önem taşımaktadır. Bu amaçla eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarının yaygınlaştırılması, yeni sektör ve mesleklerin istihdam ve eğitim boyutunu dikkate alan ulusal ve yerel ölçekteki çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir (Tuzcu, 2004, s.58). İnsan kaynağının niteliğini yükseltmek; onlara meslekleriyle ilgili çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve alışkanlıkları zamanında ve doğru bir biçimde kazandırarak, öğrenmeyi yaşam biçimi haline getirmelerini ve üretken birer yurttaş olmalarını sağlamaktır. Mesleki eğitime önem vermeyen ve bilgiyi teknolojiye dönüştüremeyen uluslar, gelişmiş ulusların ürettiklerini tüketmek zorunda ve teknoloji ile ilgili bütün boyutlarda sürekli dışa bağımlı olmak durumunda kalmaktadırlar (Özcan, 2009, s.6).

Kongar (2005) 1960'lı yılların başında, bilgisayarların artık dünyaya egemen olacağı anlaşıldığında, Türkiye'nin yoksul bir ülke olmasına karşın, bilgisayar yazılımında dünya liderlerinden biri olacağını düşünmüştür. Ancak ne kadar yanıldığının 40 yıl sonra ortaya çıktığını ve bilgisayar yazılımları konusunda yaratıcı ve üretici olmak yerine, kolaycılığa kaçıldığını ve kopyacılığın tercih edildiğini belirtmektedir. Türkiye'de, yalnızca bilgisayar alanında değil pek çok alanda, özellikle otomotiv sektörü başta olmak üzere makine, elektrik-elektronik gibi ileri teknoloji ürünlerinde ve hatta silah, kimya ve

kozmetik sanayiinde de dışa bağımlılık sürmektedir. Bütün bu olumsuzlukların, yanlış eğitim politikaları ve insan sermayesine yeterli yatırımın yapılamamasından kaynaklandığı söylenebilir (akt. Özcan, 2009, s.7).

TÜBİTAK'ın Vizyon 2023 Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç ve Strateji Belgesi'nde şöyle denilmektedir: “İş piyasasındaki değişimler göz önüne alındığında, mesleki ve teknik liselerden mezun olanlar, iş piyasasının gereksinim duyduğu yeterliklere ve niteliklere sahip değildir” (2005, s.2). Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretime Cumhuriyetin kurulmasından sonra büyük önem verildiği bilinmektedir. Ancak Planlı Dönemde öğrenci oranı olarak ortaöğretimde, % 65 mesleki ve teknik ortaöğretim ve % 35 genel ortaöğretim olarak belirlenen hedefe halen ulaşılamamıştır (Özcan, 2009, s.257).

Ülkelerin kalkınması için, yükseköğretim mezunu işgücüne olduğu kadar, ortaöğretim mezunu ara işgücüne de gereksinim vardır. Mesleki ve teknik liselerin temel görevi, ülkenin ekonomik ve toplumsal kalkınması için gereksinim duyulan ara işgücünü yetiştirmektir. Öğrencilere, işgücü piyasasının gereksinim duyduğu temel yeterlikler kazandırılır. Böylece istihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması hedeflenir.

Mesleki ve teknik eğitim, diğer eğitim türlerine göre daha maliyetlidir. Tuzcu'ya göre, Türkiye’de mesleki ve teknik eğitime yeterli yatırım yapılmamaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin istenilen düzeye ulaşmamasının nedeni hem kaynak yetersizliği hem de kaynakların eğitim tür ve düzeyleri arasında, ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınma hedeflerine uygun dağıtılmamasıdır (2004, s.60).

Mesleki öğretime sağlanan sınırlı kaynakların kullanılmasında Türkiye'nin gereksinimi olan okul türlerinin ve meslek alanlarında planlanma sorunlarının olduğu görülmektedir. Sanayi ve hizmet sektörünün gereksinimi olan meslek alanlarının yerine, din öğretimi okullarına ağırlık verilmiştir. 1975-1995 yılları arasında mesleki ve teknik ortaöğretimde en fazla öğrenci din öğretimi okullarından mezun olmuştur (Özcan, 2009, s.258).

Avrupa Birliği'ni kuran Roma Antlaşması gereğince (md. 128) ortak bir meslekî eğitim politikası uygulanması için Nisan 1963 tarihli AB Konseyi Kararı'nda (63/266/EEC) genel ilkeleri belirlenen ortak meslekî eğitim politikası, üç temel konuya odaklanmaktadır (Tuzcu, 2006, s.43):

- Niteliklerin eşdeğerliği,
- Genç işgörenlerin değişimi,
- Meslekî yönlendirme.

Avrupa Birliği'nin mesleki eğitim hedefleri ve politikaları Türkiye'nin kalkınma planlarında yer alan hedefler ve politikalar birbirine benzerdir. Ancak Avrupa Birliği, mesleki eğitime çok önem vermiş ve bu eğitimi uluslararası rekabet gücünü artırmada kullanmış, Türkiye ise genel eğitime önem vermiştir (Tuzcu, 2018, s.220).

Türkiye'nin dünya konjonktüründeki yeri, kalkınma planları ve ulusal programda yer alan ilkeler ile uluslararası düzeyde yürütülen eğitim çalışmaları gereği, Türk eğitiminin AB eğitimine uyumlu hale gelmesi ve AB düzeyine en kısa sürede ulaşması kaçınılmaz olmuştur (Tuzcu, 2004, s.65). Nitekim Sekizinci Kalkınma Planında şöyle bir değerlendirme yapılmaktadır: "Eğitimde gerçekleştirilen iyileşmelere karşın zorunlu temel eğitim süresi, meslekî eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki okullaşma oranları, işgücünün eğitim düzeyi ve niteliği bakımından AB lkelerinin gerisinde kalınmıştır (DPT, 2000, s.74).

Sayı ve nitelik yönünden yeterli ara işgücü yetiştirilebilirse, istihdam artacak ve işsizlik azalacaktır. Bunun sonucunda kalkınma hedefleri gerçekleşecek ve ülke nüfusunun yaşam standartları yükselecektir. Bu bağlamda Türk eğitim sisteminde öncelikle yapılması gerekenlerden biri "eğitim ekonomisi ve planlaması" alanındaki çalışmalara önem verilmesidir.

1.1. Problem Durumu

Mesleki ve teknik liseler, öğrencilere, çeşitli meslek dallarında bilgi ve beceriler kazandırarak, onları işgücü piyasasına hazırlayan okullardır. Bu okullardan mezun olanlar, isterlerse yükseköğretime de gidebilirler. Bu liselerin diğer liselerden farkı, doğrudan doğruya işletmelerin nitelikli ara işgücü gereksinimini karşılamasıdır.

Meslekî ve teknik eğitim, lkenin gereksinim duyduğu iş alanları ile kişilerin ilgilerini, yeteneklerini ve beklentilerini uyumlu hale getirebilirse, amacına ulaşmış olur. İş alanları ile kişiler arasında uyum sağlayamayan bir mesleki eğitim sistemi, ülke kaynaklarını savurganca kullanıyor demektir (Tuzcu, 2018, s.178). Türkiye'de meslekî ve teknik eğitim, öğrencileri ilgi ve yetenekleri yönünde iş yaşamına hazırlamayı ve aynı zamanda yükseköğretime hazırlamayı hedeflemektedir. Diğer bir deyişle mesleki ve teknik eğitimin, öğrencileri "iş yaşamına hazırlamak" ve "yükseköğretime hazırlamak" olmak üzere iki temel amacı bulunmaktadır (MEB, 2018, s.21).

Kalkınma, tamamen ekonomik içerikli bir kavram değildir; toplumsal, siyasal, kültürel, hukuksal vb yönleri olan bir kavramdır. Örneğin, Kuveyt yüksek gelirli bir ülkedir ancak kalkınmış bir ülke değildir.

Alkan, Doğan ve Sezgin'e göre, "bir ülkenin gelişimini etkileyen ana öğeler, doğal kaynaklar ve insangücüdür. Bu iki öğeden gereği gibi yararlanarak yüksek düzeyde üretim sağlamak, bir ülkenin gelişmesi için temeldir. Doğal kaynakların ve sermayenin kullanılması insan becerisine bağlıdır. Bu becerileri insana kazandıran ise eğitimidir" (2001, s.7).

Türkiye'nin Birinci Kalkınma Planında şöyle bir değerlendirme yapılmaktadır: "Eğitim ile yetişenlerin çalışma alanlarındaki gerekli nitelikleri arasında yeter bir bağlılık kurulamayışı, eğitimin esaslarında görülen önemli aksaklıklardandır. Birçok elemanın yetiştirildikleri alan dışında çalışmak durumunda kalmaları, oldukça büyük bir israf nedenidir. Eğitim kurumları ile eleman kullanan kurumlar arasındaki işbirliği eksikliğinin bundaki etkisi büyüktür" (DPT, 1963, s.449).

Türkiye'de mesleki ve teknik lise mezunlarının, alanları ile ilgili yeterli bilgi ve beceri kazanamadıklarından dolayı istihdam sorunu ortaya çıkmakta, buna karşın sanayi ve hizmet sektörleri nitelikli işgücü bulmada sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle son yıllarda işveren örgütleri, sendikalar ve meslek örgütlerinin, mesleki ve teknik liselere ilgisi artmıştır. Nitelikli teknik ara işgücü bulmada sorun yaşayan işverenler, bu sorunun giderilmesinde mesleki ve teknik liselere iki şekilde katkı sağlamaktadırlar (Özcan, 2009, s.83-84):

- Birincisi, MEB ile gerçekleştirilen işbirliği protokolleri çerçevesinde mesleki ve teknik liselere makine ve donanım desteği sağlayarak atölyelerin teknolojik altyapılarının güçlendirilmesine katkı sağlama, mesleki ve teknik eğitimi özendirme amacıyla öğrencilere yönelik burs ve staj olanaklarının sağlanması, geliştirme ve uyum kurslarının verilmesi şeklinde olmaktadır.

- İkincisi, MEB ile yapılan protokoller çerçevesinde büyük sanayi bölgelerinin teknik insangücü gereksinimlerini karşılamak amacıyla, İşletmeler Üstü Teknik Eğitim Merkezleri (bu merkezler Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonuna bağlı olarak sanayide çalışanlara eğitimler verilmekte ve katılımcılara sertifika verilmektedir) ve kendi insangücünü yetiştirmek amacıyla sanayi içinden okul kurma yöntemleri geliştirilmektedir. 2006-2007 öğretim yılında Ankara 1. Organize Sanayi Bölgesinde uygulanmaya başlayan Okul-Sanayi Eğitim Projesi (OSEP), Türkiye'de yeni

bir anlayışla yaşama geçirilen projedir. Projenin en önemli özelliği, işletmelerin istediği özellikte insangücü yetiştirmenin yanında, öğrencilere iş güvencesi de vermektedir.

Türkiye'nin Birinci Kalkınma Planında şöyle bir değerlendirme yapılmaktadır: “Ortaöğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümü teknik ve meslekî eğitime yöneltilecektir. Bu amacın gerçekleşmesi için teknik öğretim, çıraklıktan teknisyenliğe kadar bütünüyle sanayi ile bağlantılı, onun olanak ve gereksinimleriyle uyuşan bir sistem olarak kurulmalı ve işletilmelidir” (DPT, 1963, s.457-458).

MEB, 1 Mayıs 2014 tarih ve 2014/8 no'lu genelge ile mesleki ve teknik eğitimde bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemenin gerekçesini MEB, “mesleki ve teknik ortaöğretimde okul çeşitliliğinin azaltılması” şeklinde açıklamıştır. Bu düzenleme ile çeşitli alanlarda mesleki eğitim veren tüm liseler “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” adını almış ve “Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne” bağlanmıştır. Bu düzenlemeden önce okulların adı şöyleydi: Endüstri meslek lisesi, kız meslek lisesi, otelcilik ve turizm meslek lisesi, ticaret meslek lisesi, sağlık meslek lisesi vb. Ancak bu düzenleme, toplumda kavram kargaşası yaratmaktadır. Çünkü “sağlık” alanına işgücü yetiştiren okulun adı da Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesidir, “makine” alanına işgücü yetiştiren okulun adı da Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesidir.

Türkiye'nin kalkınma planlarında, gençlerin eğitim aldıkları alanların dışında çalışması israf olarak görülmektedir. Eğitim alınan alandan farklı bir alanda çalışmanın nedeni, okullar ile piyasa arasında işbirliğinin olmayışı olarak görülmektedir. Ayrıca gençlerin mesleki ve teknik eğitime yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Yükseköğretim dışındaki eğitim tür ve düzeylerinde kamu kaynaklarından en yüksek harcama meslekî ve teknik ortaöğretime yapılmaktadır. Türkiye’de öğrenci başına yapılan ortalama harcamalar Tablo 1.1. ve Tablo 1.2.’de verilmiştir.

Tablo 1.1. *Türkiye’de Öğrenci Başına Ortalama Harcama (Kamu, ABD \$)*

Öğretim Yılı	Genel Ortaöğretim	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Toplam
1990-1991	528	848	667
1992-1993	610	996	773
1994-1995	335	476	395
1996-1997	528	676	595
1998-1999	722	899	805
2000-2001	708	1.051	841
Ortalama	555	803	660

Kaynak: Tuzcu, 2006, s.191.

Türkiye’de kamu kaynaklarından ortaöğretime yapılan harcama (öğrenci başına), ABD \$ cinsinden Tablo 1.1.’de görülmektedir. Mesleki ve teknik ortaöğretime yapılan harcama, genel ortaöğretimden % 45 daha fazladır.

Tablo 1.2. *Türkiye’de Öğrenci Başına Ortalama Harcama (Kamu, 2010 Yılı Fiyatlarıyla TL)*

Yıl	Genel Ortaöğretim	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim				
		ETÖ	KTÖ	TTÖ	DÖ	ÖY
2000	4.011	9.668	13.244	5.316	17.476	14.556
2002	3.294	10.064	9.776	5.836	18.704	16.304
2004	4.002	10.752	10.828	7.764	13.920	19.720
2006	6.588	11.292	10.884	8.220	6.328	34.388
2008	7.060	9.920	9.180	7.808	12.212	15.020
Ortalama	4.991	10.339	10.782	6.989	13.728	19.998
Ortalama	4.991			12.367		

Kaynak: Akkuş İnal, 2012, s.88.

Tablo 1.2.’de görüldüğü gibi bir yılda bir genel ortaöğretim öğrencisine 4.991 TL harcanırken; bir mesleki ve teknik ortaöğretim öğrencisine ortalama 12.367 TL harcanmaktadır. Diğer bir deyişle mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci başına yapılan harcama, genel ortaöğretimden % 148 daha fazladır.

Gerek Tuzcu tarafından, gerek Akkuş İnal tarafından yapılan araştırmalarda, mesleki ve teknik ortaöğretimin, genel ortaöğretimden oldukça pahalı olduğu sayısal olarak ortaya konulmuştur. Anılan araştırmacılar dışında da birçok araştırmacı benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Mesleki eğitimin maliyetinin, genel eğitime göre yaklaşık iki kat daha fazla olduğu bilinmektedir. Türkiye’de, genel liselerdeki öğrencilere yapılan harcama ile meslek liselerindeki öğrencilere yapılan harcama karşılaştırıldığında; erkek teknik öğretim 3,25, Kız Teknik Öğretim 5.85, Ticaret ve Turizm Öğretimi 2,11 ve Din Öğretimi 2,02 kat genel liseden daha pahalıdır (Akt. Özcan 2009, s.2).

Planlı dönemde Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin verimliliğini inceleyen Karakütük, bu okulların verimliliğinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’de kalkınma planlarının hazırlanmaya başlandığı 1960’lı yıllardan sonraki süreçte, mesleki ve teknik eğitime yapılan harcamalar yıllara göre değişkenlik göstermekte, nüfus artış hızına ve teknolojik gelişmelere karşın mesleki ve teknik eğitimde öğrenci başına harcama 1973 yılından günümüze kadar nerdeyse aynı düzeyde kalmıştır (Karakütük, 1992).

Genel ortaöğretim, fiyatı düşük bir eğitim düzeyi olarak görülmektedir. Sağladığı toplumsal kazançlar açısından da sosyolojik özelliği yüksek olan eğitim düzeyidir” (Ünal, 1996, s.327). “Mesleki eğitim ve yetiştirme, genel eğitime göre daha pahalı bir yatırımdır. Bu amaçla devlet, çeşitli araçları kullanarak, söz konusu eğitim etkinliklerine katılır. Çeşitli ülkelerde, işverenlere yönelik bordro vergisi, istihdam vergisi, yetiştirme vergisi ve çıraklık vergisi uygulamaları, bu alandaki eğitimin finansmanında kullanılmaktadır (Woodhall, 1987).

Şubat 2012’de Antalya’da düzenlenen “Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı” Sonuç Raporuna göre (<http://mtegm.meb.gov.tr>), “meslekî ve teknik eğitimin birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de genel eğitime oranla daha az gelişmesinin nedenlerinden biri, bu eğitim türünün eğitim araçları, bina ve teçhizat itibariyle daha fazla yatırım gerektirmesidir (daha masraflı bir eğitim türü olmasıdır).” Anılan Çalıştay’ın açılış konuşmasında, dönemin milli eğitim bakanı Ömer Çelik şöyle demiştir (<http://mtegm.meb.gov.tr>):

Mesleki ve teknik eğitimin doğası gereği çok büyük ve pahalı yatırımlar gerektirmesi, bir taraftan da makine ve cihazların sürekli olarak yenilenmesi gereksinimi, varolan sistemle sorunlarımızın çözülemeyeceğini sarih bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu sorun, ne yalnızca bakanlığın, ne de yalnızca özel sektörün, ne de diğer kurum ve kuruluşların sorunudur. Bu, hepimiz için stratejik değeri olan bir sorundur ve çözümü de hepimizin çabası ile olacaktır.

Türkiye’de Üçüncü Kalkınma Planı’ndan (1973-1977) bu yana “ortaöğretim öğrencilerinin % 35’inin genel, % 65’inin meslekî ve teknik öğretimde olması” hedefi gerçekleşmemiştir. Oysa Avrupa Birliği genelinde öğrencilerin % 45’i genel, % 55’i meslekî ve teknik ortaöğretimdedir.

Onbeşinci Millî Eğitim Şûrası’nda, meslekî ve teknik öğretimde sistem bütünlüğü esasına dayalı eklemli programların uygulanması, alan ve dal eğitimine önem verilmesi, AB’ye girişle daha önemli duruma gelecek olan sektörlerin gereksinim duyduğu orta kademe işgücünün yetiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Günümüze gelindiğinde, bu hedeflerin gerçekleşmediği görülmektedir.

Onaltıncı Millî Eğitim Şûrası’nın gündemini “meslekî ve teknik eğitimin, ortaöğretimin sistem bütünlüğü içinde ağırlıklı olarak yeniden yapılandırılması, okul ve işletmelerde meslek eğitimi ve istihdam, bu alana öğretmen ve yönetici yetiştirilmesi ve finansmanı” oluşturmuştur. Bu Şûra’da, ilköğretimde başlayacak ve ortaöğretimde yoğunlaşarak sürecek bir meslekî yönlendirme sisteminin oluşturulması, AB ile bütünleşme sürecini kolaylaştırıcı nitelikte, meslekî ve teknik eğitimin yeniden

yapılandırılması için gerekli planlamanın yapılması, özellikle istihdama hazırlayıcı meslekî ve teknik eğitim programlarının uluslararası normlara ulaştırılması öngörülmüştür. Aynı Şûra'da, eğitim ve istihdam bağlantısının kurulması ve bu çerçevede ülkenin sektörel dağılım haritasının hazırlanması, programlar oluşturulurken yöresel ve bölgesel eğitim gereksinimleri ile nüfus hareketlerinin göz önünde tutulması, öğretim programlarının iş analizlerine dayalı modüler yaklaşımla geliştirilmesi, iş yaşamının işgücü istemi nitel yönden çözümlenirken bilgi çağının gereklerinin de göz önünde bulundurulması ve çalışan işgücünün iş değişikliklerine uyumunu ve verimini artırmak için yaygın eğitim hizmetlerinin sunulması kararlaştırılmıştır (Tuzcu, 2006, s.198).

Gelişen toplumumuzun, yaşadığımız teknoloji çağının ve günümüzde gözlenen küreselleşme ve bütünleşme süreçlerinin ortaya çıkardığı yeni gereksinimler, nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde bilgi kadar, hatta ondan daha fazla, doğrudan mesleğe yönelik beceri, iş teknikleri ve çabuk uyum yeteneği gibi yeni donanımları ön plana çıkarmakta, bu ise genel eğitimin içinde ve yanında çok tutarlı ve yeni bir meslek eğitimi yapılanmasını zorunlu kılmaktadır. Meslek eğitiminin yeniden yapılanmasında temel ilke, işyeri-okul bütünlüğüne dayalı ve ehliyet kazandırıcı bir meslek eğitimi sisteminin, örgün ve yaygın eğitimin her düzeyinde uygulanmasını sağlamak olacaktır (DPT, 1995, s.27).

Türkiye'de her düzey eğitimde özel kuruluşlar bulunmakla birlikte eğitim finansmanı, çok büyük ölçüde kamu finansmanına dayanmaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planında, eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı gereksiniminin sürdüğü belirtilmektedir. Plan'da şöyle denilmektedir (md.597): "Eğitime ayrılan özel kaynaklar, eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini sağlayacak biçimde yönlendirilecektir. Bütün eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla gereksinim duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır". Böyle bir hedefin olması, Türkiye'de eğitim sisteminde finansman sorunu yaşandığını göstermektedir. Yine aynı planda şöyle denilmektedir: "Eğitimin hemen her düzeyinde, ayrılan kaynaklarla öncelikle artan öğrenci sayılarının doğurduğu zorunlu gereksinimler karşılanacaktır. Eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı gereksinimi bulunmaktadır". Diğer bir deyişle, eğitim sistemimizde bir yandan finansman yetersizliği varken, diğer yandan varolan finansman kaynaklarının verimli kullanılmadığı vurgulanmaktadır.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası (5018 SY) gereğince, "kalkınma planları ve programlarında yer alan politika ve hedefler doğrultusunda, kamu kaynaklarının etkili ve verimli bir biçimde kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak üzere, kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını,

uygulanmasını, tüm mali işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve mali kontrolün düzenlenmesi amaçlanmaktadır.”

Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretimde okullaşma oranı, öğrenci ve öğretmen sayıları, araç-gereç ve donanım eksikliği, üniversiteye geçişte katsayı uygulanıp-uygulanmaması yıllardır tartışılmaktadır. Buna karşın, mesleki ve teknik lise mezunlarının işgücü piyasasında çalıştıkları alanlar, çalıştıkları alanlar ile lisede eğitim gördükleri alanın uyumlu olup-olmadığı ve çalışanların elde ettikleri kazançlar üzerinde yeterince durulmamaktadır. Hatta Türkiye’de, daha Birinci Kalkınma Planından günümüze kadar (planlı dönemin başlangıcından günümüze kadar), mesleki ve teknik lise mezunlarının istihdam ve gelir sorununu sahadan derleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca, mesleki ve teknik lise mezunlarından ne kadarının yükseköğretime yerleştiği, yerleştikleri alan ile lisede eğitim gördüğü alanın birbirine uyumlu olup-olmadığının alanda öğrenim gören öğrencilerin mesleklerinin kendilerine yararların araştırılmamış olması, bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Türkiye’de mesleki ve teknik liseler, işgücü yetiştirme ve yükseköğretime hazırlama amaçlarına ulaşmakta mıdır?

Bu ana problem bağlamında aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Mesleki ve teknik lise mezunlarının, işgücü piyasasında çalışma durumları nasıldır?
2. Endüstri meslek lisesi mezunlarının işgücü piyasasında çalıştıkları işler, mezuniyet yılına göre değişiklik göstermekte midir?
3. Mesleki ve teknik lise mezunlarının, mezun oldukları alanlara göre yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?
4. Mesleki ve teknik lise mezunlarının işgücü piyasasında çalıştıkları alanlara göre aylık kazançları ne kadardır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, mesleki ve teknik liselerin kuruluş amaçlarını gerçekleştirip-gerçekleştirmedini saptamaktır. Bu bağlamda, mezunların işgücü piyasasına katılma durumları, lisede eğitim gördükleri alanda çalışıp-çalışmama durumları, çalıştıkları alandan elde ettikleri gelirler ve liseden üniversiteye geçiş durumları incelenmiştir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Nitelikli ara işgücü, ekonomik kalkınma ve rekabet gücü kazanmada büyük önem taşımaktadır. Mesleki ve teknik liseler hem işletmelere ara işgücü yetiştiren hem de öğrencileri yükseköğretime hazırlayan okullardır. Bu bağlamda bu araştırma, mesleki ve teknik lise mezunlarının ne kadarının eğitim gördüğü alanda çalıştığı, ne kadarının alan dışında çalıştığını ortaya koyarak, bu liselerin kuruluş amaçlarını gerçekleştirip-gerçekleştirmediklerinin ortaya konulmasına katkı sağlamaktadır.

Mesleki ve teknik liselerin maliyeti, genel liselere göre daha fazladır. Mezunların lisede eğitim gördükleri alan dışında çalışmaları ya da yükseköğretimde alanları dışındaki programlara yerleşmeleri, yapılan harcamaların boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda bu araştırma, eğitim sistemindeki verimlilik ve savurganlıkların ortaya konulmasına katkı sağlamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK), Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB), Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR), Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (AÇŞHÇ), Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) yaptığı çalışmalarda, mesleki ve teknik lise mezunlarının istihdam durumlarına ilişkin verilerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden birkaçı aşağıda görülmektedir:

- MEB tarafından internet ortamında kurulan “meslekî ve teknik ortaöğretim kurumları mezunlarını izleme portalında”, yalnızca anketi dolduranlara ilişkin veri bulunmaktadır. Anketi doldurmayanlara ilişkin hiçbir veri yoktur. Diğer bir deyişle bu portaldan, mezunların tümüne yönelik sağlıklı veriler elde edilememektedir.
- Liselere ÖSYM tarafından gönderilen verilerde, liseden mezun olanların yükseköğretime kayıt yaptırmış olma durumu esas alınmakta ve yükseköğretimden mezuniyet durumu ile ilgili verilere ulaşılamamaktadır.
- SGK verilerinde kayıt dışı istihdama ilişkin veri bulunmamaktadır.

Bu araştırma, mezunların çalıştıkları alanlardan ve yükseköğretimde devam ettikleri bölümlerden yola çıkarak, mesleki ve teknik liselerin amacına ulaşma düzeyinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretimin finansman, harcamalar, maliyet ve eğitimin öğrenci yararı konusunda kapsamlı bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu konuda Ünal (1996, s.153) şöyle demektedir: “Mesleki eğitimin, ekonomik ve politik perspektiften değerlendirilmesine dönük başlı başına bir çalışma yoktur, eleştirel bakış açısıyla yazılan kimi makaleler içinde bazı değerlendirmelere yer verilmektedir.”

Parasal ve parasal olmayan kaynakların harcanmasında “etkililik” temel ölçüttür (Tuzcu 2018, s.292). Bu bağlamda, mesleki ve teknik liselerden mezun olanların, lisede aldıkları eğitime uygun alanlarda çalışıp-çalışmadıkları, eğitim gördüğü alanda çalışanların oranı, eğitim gördüğü alanda çalışmama nedenleri, eğitim gördüğü alanda çalışmamanın yarattığı sorunlar, eğitim gördüğü alanda çalışanların gelirleri ile çalışmayanların gelirleri arasındaki fark vb konularda yeterli sayıda araştırmaya rastlanmamaktadır. Araştırma sayısı yetersiz olunca gerçekçi değerlendirmeler de yapılamamakta ve gerçekçi politikalar üretilmemektedir. Türkiye’de gerek genel eğitim mezunlarının, gerekse mesleki ve teknik eğitim mezunlarının hangi sektörlerde çalıştıklarına ilişkin araştırma sayısı yeterli değildir.

Ülke kalkınmasını sağlayan önemli öge insangücünün yetiştirilmesidir. Eğitimin işlevlerinden biri de ekonominin gerektirdiği insangücünü yetiştirmektir. Toplumsal ve ekonomik kalkınmanın zorunlu kıldığı nitelikli insangücü gereksiniminin karşılanması için mezunların izlenmesi zorunludur. Hangi okuldan mezun olanlar hangi işlerde çalışmaktadır? Çalıştıkları işler, mezun oldukları alana uygun mudur? Farklı alanlarda eğitim görmüş olan kişiler, aynı işi mi yapmaktadır? Aynı işi yapacaksa, neden farklı okullarda ve programlarda eğitim görmektedir? Bu vb sorulara ilişkin araştırmalar yapılmalıdır. Bu araştırmanın, mesleki ve teknik okul türlerine göre işgücü piyasasına katılma ve yükseköğretime geçme oranlarının belirlenerek bu verilerle geleceğe yönelik eğitim planlaması çalışmalarına ışık tutması beklenmektedir. İşgücü piyasasında çalışılan meslekler ile okulda alınan eğitimin uyumlu olup-olmadığını ortaya koyan bu araştırmanın, bu alandaki yeni araştırmaların yapılmasına esin kaynağı olması umulmaktadır.

Türkiye’de mesleki ve teknik liselerin işgücü piyasası ile uyumu ve mezunlarının yükseköğretime geçiş boyutları ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar çoğunlukla, mesleki ve teknik eğitimin önemine, milli eğitim şûralarında alınan kararlara ve kalkınma planlarında öngörülen hedeflere, bazı yıllar arasında mesleki ve teknik liselere yapılan harcamaların dağılımına odaklanmıştır.

Diğer yandan yapılan araştırmaların çoğu, lisedeki yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşleri sorularak yapılmıştır (görüşme yöntemi ile yapılmıştır). Bu araştırma ise doğrudan doğruya sahada (işgücü piyasasında) nelerin olup-bittiğine (gerçekleşenlere) odaklanmıştır, işgücü piyasasında gerçekleşenleri sayısal olarak ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın verilerinin doğrudan doğruya sahadan toplanması nedeniyle, mesleki ve teknik liselere ilişkin araştırma yapanlara, okul yöneticilerine, iş piyasasına, bu alanda karar verme konumunda olanlara ve politika belirleyicilerine yararlı olacağı düşünölmektedir.

Yaşam normlarını yükseltmek isteyen her toplumun temel hedefi, varolan kaynaklarını önceliklere uygun alanlarda, en etkili ve verimli biçimde kullanarak üretim düzeyini en yükseğe çıkarmaktır. Hedeflenen verimlilik düzeyine ulaşabilmek için, gerekli kaynak sağlanmalı ve kullanımda her türlü savurganlıktan uzak kalınmalıdır. Bu bağlamda Türk eğitimi, bilgi ve teknoloji çağının getirdiği değişimleri temel alan bilimsel bir planlama süreci içerisine girmelidir (Tuzcu, 2004, s.68).

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Manisa ili ile,
2. Manisa ilinin merkez ilçeleri olan Şehzadeler ve Yunusemre ilçeleri ile,
3. Mesleki ve teknik liselerden 1990-2018 döneminde mezun olanlar ile,
4. Mesleki ve Teknik Eğitimin, Anadolu Meslek (AMP) ve Anadolu Teknik (ATP) programları ile,

5. AMP ve ATP programlarının bilişim teknolojileri, elektrik-elektronik teknolojisi, inşaat teknolojisi, makine teknolojisi, metal teknolojisi, mobilya ve iç mekan tasarımı alanı, motorlu araçlar teknolojisi, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme alanlar ile sınırlıdır.

1.7. Sayılılar

1. Mezunların yükseköğretime yerleştikleri alanlar saptanırken, okullardan alınan veriler yeterlidir.

2. Saha çalışması sırasında görüşme yapılan kişiler, kendilerine yöneltilen sorulara samimi bir biçimde ve dürüstçe yanıtlar vermişlerdir.

1.8. Tanımlar

Araştırmada kullanılan tanımlar aşağıda görülmektedir.

Mesleki Eğitim: “Bir mesleğin gerektirdiği becerilerin geliştirilmesi için uygulamalı yetiştirme ve konuyla ilgili teorik bilgiyi içeren alt sınırlardaki personeli bir iş, çalışma alanı ya da meslek için hazırlamaya yönelik öğretimdir” (ILO, 2012, s.19-20). Bir kişiye, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları kazandırmaya yönelik olan lise düzeyindeki eğitimidir.

Teknik eğitim: İleri düzeyde fen ve matematik bilgisinin yanında teknik yetenek gerektiren, becerili işçi ile mühendis arasındaki meslek kademesindeki bir görev için gerekli olan bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını geliştirme sürecidir (Alkan, Doğan ve Sezgin 2001, s.4).

Ortaokul üzerine eğitim veren teknik liselerin, birinci ve ikinci dönemi endüstri meslek liseleri ile ortak olup, öğrenim süresi 4 yıldır. Endüstri meslek liseleri ile ortak birinci ve ikinci dönemlerde belirli derslerden ilgili mevzuatta belirtilen başarıyı gösteren öğrenciler teknik lisenin 3. dönemine devam edebilmektedirler. Teknik liselerde, ilgili bölüme ait meslek dersleri ile birlikte bütün ortaöğretim kurumlarında ortak olarak okutulan zorunlu genel bilgi derslerinin tamamı okutulmaktadır. İlgi ve yetenekleri yönünde derslerle öğrenciler, öğrenimleri süresince kazandıkları mesleki bilgi ve beceriler ile yaşama, iş alanlarına ve yükseköğretime hazırlanma olanağına sahip bulunmaktadırlar. Teknik liseler ilk kez 1969-1970 öğretim yılında açılmışlardır (Kılınç, 2016, s.256).

Mesleki ve Teknik Eğitim: Anadolu meslek programı (AMP) ve Anadolu teknik Programıdır (ATP).

Anadolu Meslek Lisesi (AML): Ortaokuldan sonra dört yıl süren okullardır. Öğrencilere, iş ve meslek alanlarının gerektirdiği nitelikte bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlar. Aynı zamanda öğrencilere yükseköğretime hazırlar (Tuzcu, 2018, s.224).

Anadolu Teknik Lisesi (ATL): Ortaokuldan sonra dört yıl okullardır. Öğrencilere, endüstriyel teknik alandaki iş ve mesleklerin gerektirdiği nitelikte bilgi ve beceri kazandırmayı amaçlar. Aynı zamanda öğrencilere yükseköğretime hazırlar (Tuzcu, 2018, s.224). Bu okullarda eğitim gören öğrenciler, sorumlu dersi olmaksızın 12. sınıfa geçtikleri takdirde “Anadolu meslek lisesi” diploması alarak yükseköğretime ya da iş yaşamına geçiş yapabilmektedir (Kılınç, 2016, s.261).

İstihdam: Çalışmak ve gelir sağlamak istek ve iradesinde olan kişilerin, mal ya da hizmet üretiminde çalıştırılmalarıdır.

İşsizlik: Çalışma çağında olan, çalışmak isteyen ve çalışmasına fiziksel ya da zihinsel bir engeli olmayan kişilerin iş bulamaması durumudur (Tuzcu, 2018, s.111).

İşgücü: Bir ülkede çalışma çağındaki (15-64 yaş) nüfustan üretime katılabilecek (çalışan ve çalışmak isteyen) olanlardır. Çalışma çağındaki nüfustan, çalışma isteği ve yeteneğinde olmayanlar çıkarılarak bulunur (Karakütük, 2012, s.405).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, kalkınma ve eğitim, mesleki ve teknik eğitimin amaçları, tarihçesi, kalkınma planlarında mesleki ve teknik eğitim ve mesleki eğitim alanında yapılmış olan araştırmalar kısaca anlatılmaktadır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu alt bölümde, kalkınma ve eğitim, mesleki ve teknik eğitimin amaçları, tarihçesi, kalkınma planlarında mesleki ve teknik eğitim kısaca anlatılmaktadır.

2.1.1. Kalkınma ve Eğitim

Bir ülkede, bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerin parasal değerine gayri safi milli hasıla (GSMH) denir. Ekonomik büyüme ise GSMH'daki artıştır. Bir ekonomide daha çok mal ve hizmet üretildiği sürece, GSMH artar ve toplum daha fazla tüketme olanağına kavuşur. Bir ekonominin daha fazla üretebilmesi için, daha fazla kaynağa sahip olması ya da varolan kaynaklardan daha fazla ürün elde etmeyi öğrenmesi gerekir (Tuzcu, 2011, s.144).

Kalkınma, toplumun yaşam standartlarında, üretilen malların kalitesinde ya da üretim örgütlenmesinde iyileşmeler yaşanan bir ortamı, diğer bir deyişle nitel gelişmeleri anlatır (Alkin, 2006, s.465). Kalkınma, ekonomik büyümenin hızlanması, gelir dağılımındaki dengesizliğin azaltılması ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasını da içeren, oldukça geniş açılı bir kavramdır (Todaro'dan aktaran Tuzcu, 2011, s.147). Toplumların kalkınma süreçlerinde başarılı olabilmeleri, fiziksel olanaklar kadar, insani ve sosyal olanakların geliştirilmesine bağlıdır. Kalkınma, bir toplumun tüm olanak ve değerlerinin (topyekün) belirli bir düzen içinde kullanılmasıyla ulaşılabilen bir düzeydir. İnsana ve sosyal olanaklara yatırım yapmayı gerektirir (Tuzcu, 2011, s.147).

Kişi başına ulusal geliri, gelişmiş ülkelerden yüksek de olsa; nüfusunun önemli bir bölümü okuma-yazma bilmiyorsa (özellikle kadın nüfusu), herkes yetenekleri ölçüsünde eğitimden yararlanamıyorsa, üniversiteleri bilim ve teknoloji üretmede çağdışı kalmışsa, bebek ölüm oranları yüksekse, gelir dağılımı oldukça bozuksa, bu ülke kalkınmış sayılamaz. Bir ekonominin kalkınmışlık düzeyi, ekonomideki çeşitli sektörlerin gelişmişlik düzeyine ve ekonomide varolan sermaye ve servet miktarına bağlıdır. Yalnızca bir sektörde üstünlüğe sahip olmak, kalkınma değildir (Tuzcu, 2011, s.147).

Kalkınma, siyasal iktidarın belli ekonomi politikaları izleyerek, toplumun yapısını ve bireylerin gönenc düzeyini artırmak amacıyla değıştirme girişimidir. Kalkınma sürecinde, ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel ve eğitsel değışkenler birlikte düşünölmelidir. Gelişmiş ölkelerle, gelişmekte olan ölkeler arasındaki fark, yalnızca ekonomik değil, çok boyutludur (Âdem, 1997, s.143). Kalkınma, geri kalmış ölkelerin sosyo-kültürel ve ekonomik bakımdan, gelişmiş ölkelere yetişme çabalarıdır. Bu çabalara, ulusal gelirin ve üretimin artırılması, sosyal ve ekonomik yapının değıştirilmesi, halkın değer yargılarının dünya normlarında gelişmesi vb değışimler dahil edilebilir (Tuzcu, 2011, s.148). Ekonomik kalkınma; ölkenin ekonomik, toplumsal, siyasi yapılarının değışerek insan yaşamının ilerlemesi ve toplumsal refahın artmasıdır (Demircan, 2003, s.99).

Özetlemek gerekirse, büyüme ve kalkınma, farklı kavramlardır. Büyüme, ölkedeki üretim miktarının artmasıdır. Kalkınma ise toplumun yaşam standartlarının artmasıdır, nitel gelişmeleri anlatır.

Eğitim sistemi, ekonomik sistemin işleyebilmesi ve gelişebilmesi için gerekli olan nitelikli insangücünü yetiştirir. İnsana nitelik kazandırılarak, onun daha verimli çalışması sağlanır. Dolayısıyla ekonomideki değışimler eğitim kurumlarını, eğitim kurumlarındaki değışimler de ekonomiyi etkilemektedir (Tuzcu, 2011, s.144).

Ekonomik bakış açısıyla eğitime yaklaşıması, ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkinin araştırmalarla ortaya konulması, özellikle 1960'lardan sonra "eğitim ekonomisi" bilim dalının gelişmesine yol açmıştır. Eğitim ekonomisi, işgücü piyasasının istemleri yönünde üretilmesi gereken niteliklerin türü, bu niteliklerin üretimi için gereken kaynak miktarı vb. sorunlarla ilgilenir (Karakütük, 2006, s.154).

Becker (akt. Tuzcu, 2011, s.145) şöyle demektedir: "Asya Kaplanları" olarak adlandırılan ölkeler, iyi eğitim görmüş, çalışkan ve şerefine düşkün bir işgücüne sahip olduklarından, doğal kaynaklarının az olmasına ve Batı'dan ayrımcılık görmelerine karşın, çok hızlı kalkınmayı başarmışlardır. Tuzcu (2011, s.145) ise şöyle demektedir: "Eğitim-öğretim, teknolojiadaki değışimlere uyum sağlamak, mal ve hizmet üretiminde ileri düzeye ulaşabilmek için yararlıdır. Ölkeler zengin ya da yoksul olsun, iyi eğitilmiş işgücü sayesinde ortalamadan daha hızlı bir biçimde kalkınmaktadır. Asya Kaplanları bunun en güzel örnekleridir."

Kalkınma ile yalnızca eğitimin düzeyi değil niteliği arasında da yüksek bir bağıntı vardır. Eğitimin niteliği arttıkça, hem kişisel gelişim, hem de ekonomik kalkınmaya olan pozitif etkisi de güçlenecektir. Kişisel boyutuyla değerlendirildiğinde kalkınma; insanın amaçlarını gerçekleştirmesi için zihninde ve kişiliğinde oluşan köklü davranış değıştirme durumudur. Bu değışim ve gelişim çarkının en önemli dişlilerinden biri eğitimidir. Ölkenin sahip olduğu doğal kaynakları ve sermaye

birikimini üretime dönüştürmesi, eğitilmiş insangücü ile olanaklı olmaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli çıkması, bu dönüşümü gerçekleştirecek eğitilmiş insan sermayesinin yetersiz olmasıdır (Büyükaslan, 1995, s.10).

Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra eğitim, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek için teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilecek nitelikli insangücü yetiştirmeyi esas alan ekonomik hedeflere de sahip olmuştur (Tuzcu, 2018, s.33). 1997 ve 1998 yıllarında milli eğitim bakanlığı yapan Hikmet Uluğbay “en önemli doğal kaynak, insan beynidir” demektedir. Dünyanın insan hakları, demokrasi, sosyal hukuk devleti, lâik toplum olma bakımından önde gelen birçok ülkesinin enerji, maden, mineral vb doğal kaynak fakiri olmalarına karşın, en güçlü ekonomiler arasında yer aldığı ve teknoloji ile bilimsel gelişmelere önderlik ettiği görülmektedir (Uluğbay, 2017).

Eğitim sistemi ile ekonomik sistem yakın ilişki içindedir. Bu ilişki, iki önemli noktada yoğunlaşmaktadır (Karakütük, 2006, s.152): “Eğitim sisteminin, ekonominin ilke ve kurallarına göre işlemesi beklenir (kişilere, iyi bir üretici ve iyi bir tüketici olma özelliklerinin kazandırılmasına yönelik). Eğitim sisteminin, ekonominin gereksinim duyduğu nitelikte ve nicelikte insangücü yetiştirmesi beklenir (bir mesleğin tutum ve davranışlarının kazandırılmasına yönelik).”

Eğitim ekonomisi, eğitim ve yetiştirme olanaklarının üretilmesinde kullanılacak kaynakların elde edilmesi, söz konusu olanakların çeşitli nicelik ve nitelikte üretilmesi konusunda, toplumun çeşitli kesimlerinin yaptıkları seçimleri inceleyen bir bilim dalıdır (Ünal, 1996, s.14). Eğitim ile ekonomi arasındaki ilişki şu şekilde özetlenebilir (Âdem, 1993, s.87; Tuzcu, 2018, s.34):

- Eğitim, ekonominin gereksinim duyduğu insangücünü yetiştirir. Böylece ekonomik büyüme ve kalkınmayı etkiler.
- Eğitim sisteminin işletilmesinin belli bir maliyeti vardır.
- Eğitim için aileler ve devlet harcama yapar.
- Eğitimin kişisel (mikro) ve toplumsal (makro) düzeyde gelir yaratma etkisi vardır.
- Eğitim arzı ve talebi, ekonomiyi etkiler.
- Eğitilmiş işgücü piyasadaki rekabette daha başarılıdır.
- Ekonomide maliyet-yarar analizleri yapıldığı gibi eğitimde de maliyet-yarar analizleri yapılır.

Eğitimin finansal kaynakları şöyle sıralanabilir: Merkezi yönetim ve yerel yönetim bütçelerinden ayrılan paylar, halkın eğitime yaptığı bağışlar, belediyeler ve il özel yönetimi

bütçelerinden ayrılan paylar, dış ülkelerden ve kuruluşlardan sağlanan krediler. Kalkınmak isteyen ülkeler, kaynaklarının önemli bir kısmını eğitim sektörüne aktarmak durumundadırlar. Çünkü kalkınmayı yaratacak nitelikler, ancak eğitim ile insana kazandırılır (Tuzcu, 2018, s.119).

Ülkelerin kalkınma serüvenleri incelendiğinde, kalkınmanın yalnızca fiziksel kaynaklar (doğal kaynaklar) ve sermaye ile gerçekleşmediği görülür. Bunların yanında üçüncü bir faktör olarak işgücünün sahip olduğu bilgi ve beceriler (emeğin niteliği) vardır. Bunun farkında olan ülkeler “insangücüne nitelik kazandırma süreci olan eğitime” büyük parasal kaynaklar aktarmışlardır. Böylece eğitimin “üreten insan” yetiştirme işlevi öne çıkmış ve eğitimin mesleki boyutu ağırlık kazanmıştır (Tuzcu, 2018, s.120).

2.1.2. İstihdam-İşsizlik ve Eğitim

Eğitimin, ekonomik yönden kişilerin gelir düzeyini artırma, gelirin adil paylaşımını sağlama, emeğin verimliliğini artırma, teknoloji yaratma ve yeni teknolojilerin kullanımını kolaylaştırma gibi toplumsal yaşamı etkileyen çeşitli işlevleri vardır (Öztürk, 2005, s.34-38). Ancak eğitimin, istihdam sorununa ne ölçüde çözüm getirebileceği, üzerinde tartışılan bir konudur. Birçok ülkede eğitilmiş işsiz oranlarının da yüksek oluşu, istihdam sorununun, yalnızca eğitim boyutunun olmadığını açıkça ortaya koymaktadır (Aksoy, 1999, s.132). Küreselleşme sürecinde yaşanan hızlı değişimler, eğitim-istihdam ilişkisini de etkilemektedir. Eğitimin verimli bir şekilde istihdamı desteklemesi için nasıl yapılandırılması gerektiği tüm toplumsal yaşamı etkileyen önemli bir sorundur.

İşsizlik; kişisel, ekonomik ve toplumsal boyutları olan ve dünyanın hemen her bölgesinde yaşanan bir sorundur. Gençler, işsizlik sorununu yetişkinlere oranla daha çok yaşamaktadır. Gençlerde işsizliği azaltmanın en önemli yollarından biri, gençlerin nitelikli bir mesleki eğitim alarak piyasada gereksinim duyulan yeterliklere sahip olmasıdır” (Tuzcu, 2018, s.370). İşsizlik sorununun çözümünde anahtar unsurlar; genel olarak yeni iş sahalarının yaratılması ve istikrarlı bir ekonomik büyüme ve verimli bir eğitim sisteminin oluşturulmasıdır (Murat ve Şahin, 2011, s.95).

24-25 Ekim 2016’da Antalya’da gerçekleştirilen 2. Eğitim Kongresinin “Mesleki Eğitim-İstihdam İlişkisi” Raporuna göre;

- Mesleki eğitimde mezun sayısının artmasına karşın sektördeki nitelikli işgücü gereksinimi yeterince karşılanamamaktadır.
- Mesleki ve teknik eğitim ve istihdam arasında arz ve talep uyumsuzluğu bulunmaktadır.

- İşgücü ve eğitim planlamasının gerçekçi biçimde yapılması, çıraklık eğitiminin güçlendirilmesi ve mesleki eğitime hak ettiği önemin verilerek toplumdaki algısının olumlu yönde geliştirilmesi gerekmektedir.
- Mesleklere ait standartların oluşturulması yeterli olmamakta, eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi için öğretim programlarının bu standartlara uygun olarak güncellenmesi gerekmektedir.
- Mesleki eğitime ilişkin ortak terminoloji oluşturulmalıdır.
- Öğrencilerin kendi alanlarında çalışmaları özendirilmelidir/desteklenmelidir.
- İşsizlik fonunun bir kısmının eğitim amaçlı kullanılması sağlanmalıdır.
- Mesleki ve teknik eğitim ile sektör işbirliği artırılmalıdır.
- Çerçeve öğretim programları yeniden gözden geçirilmelidir.

Türkiye'de işsizlik oranının istenilen düzeylere düşürülememesi, eğitilmiş kesimin işsizlik oranlarının yıllar itibariyle yükselmesi, sanayinin mesleki ve teknik eğitim almış nitelikli insan kaynağına gereksiniminin günden güne artması, varolan eğitim sorunlarının daha kapsamlı bir biçimde tartışılması fikrinin gerekliliğini düşündürmektedir (Yıldırım ve Çarıkçı, 2017, s.399). Bilgiye dayalı Avrupa ekonomisini oluşturmada, önem taşıyan mesleki ve teknik eğitim, ortaöğretimin en öncelikli boyutudur. AB mesleki eğitim ile okulların ve iş yerlerinin yakınlaştırılmasını hedeflemektedir. Türkiye de nitelikli insangücünün çeşitliliğini ve oranını artırma politikası çerçevesinde, mesleki ve teknik eğitimi geliştirme çalışmaları yapmaktadır. Mesleki Eğitim ve Öğretimin Güçlendirilmesi Projesi”, “Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretimin Modernizasyonu Projesi”, “Avrupa Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezleri” ile işbirliği yapılan çalışmalar arasındadır” (Asri, 2015, s.98-99). “Ülkelerin refah düzeyleri ile ekonomik kalkınma arasında doğrusal bir ilişki vardır. Geri kalmış ya da az gelişmiş ülkelerin önemli sorunlarından biri de eğitim sorunudur (Altınışik ve Peker, 2012, s.10).

2.1.3. Mesleki ve Teknik Liselerden Yükseköğretime Geçiş

Gereksinmelerin çok ve çeşitli olmasına karşın kaynakların kıt oluşu, bir tercihte bulunarak başka gereksinimleri karşılama fırsatını kaybetmeye neden olmaktadır. Üstünel’e göre (1988, s.16–17) fırsat maliyeti, kıt kaynakların kullanımında tercih yapmanın önemini belirten her ekonomik kararın bir bedelinin olmasıdır.” Tuzcu’ya göre (2018, s.105) “fırsat maliyeti, bir mal ya da hizmet seçildiği zaman, diğer mal ve

hizmetlerden vazgeçilmekle yapılan özveridir. O halde mesleki ve teknik liselerden yükseköğretime geçiş, her şeyden önce fırsat maliyeti bağlamında değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda, örnek olması için Manisa İli Şehzadeler Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden alınan 3 yıllık (2017-2018-2019) veriler değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 2017 yılında liseden ortalama 360 öğrenci mezun olmuştur. Bu mezunlardan 50'si bir yükseköğretim programına yerleşmiştir.
- 2017 yılında yükseköğretim programına yerleşen 50 öğrenciden yaklaşık % 50'si (23 öğrenci) ek puan ile yerleşmiştir.
- 2017 yılında yükseköğretim programına yerleşen 50 öğrenciden % 14'ü (7 öğrenci) lisede eğitim aldığı alanın dışında bir lisans programına yerleşmiştir.
- 2018 yılında liseden ortalama 370 öğrenci mezun olmuştur. Bu mezunlardan 36'sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir.
- 2018 yılında yükseköğretim programına yerleşen 36 öğrenciden yaklaşık % 64'ü (23 öğrenci) ek puan ile yerleşmiştir.
- 2018 yılında yükseköğretim programına yerleşen 36 öğrenciden % 3'ü (1 öğrenci) lisede eğitim aldığı alanın dışında bir lisans programına yerleşmiştir.
- 2019 yılında liseden ortalama 360 öğrenci mezun olmuştur. Bu mezunlardan 15'i bir yükseköğretim programına yerleşmiştir.
- 2019 yılında yükseköğretim programına yerleşen 15 öğrenciden yaklaşık % 60'ı (9 öğrenci) ek puan ile yerleşmiştir.
- 2019 yılında yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerden lisans programına yerleşen yoktur.

Mesleki ve teknik liseden alınan üç yıllık verilere bakıldığında, okuldan her yıl ortalama olarak birbirine yakın sayıda öğrenci mezun olmuştur. Ancak yükseköğretime yerleşen öğrenciler her yıl azalmıştır. Üç yıllık veriler incelendiğinde, ek puan ile yerleşmenin arttığı, lisans programına yerleşmenin azaldığı görülmektedir.

Beşinci Kalkınma Planında şöyle denilmektedir: Bu plan döneminde (1985-1989) örgün ve yaygın meslekî ve teknik liseler, yükseköğretim önünde yığılmayı önlemek, gereksinim duyulan işgücünü yetiştirmek, çalışma yaşamına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır. Bu nedenle, Beşinci Plan döneminde liselerde amaç kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ara insangücünü, diğer bir

ifadeyle, nitelikli işçi, usta ve teknisyeni yetiştirmek, gençleri yaşama ve yükseköğretime hazırlamak için gerekli program ve yapı değişikliğini gerçekleştirmektir (DPT, 1985, s.143).

Altıncı Kalkınma Planında (1990-1994) ise şöyle denilmektedir: “Yükseköğretime devam etmek isteyen mesleki ve teknik lise mezunlarının, kendi branşlarında bir yükseköğretim kurumuna yönelmelerini özendirerek düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1990, s.295). Yedinci Kalkınma Planında (1996-2000) şöyle denilmektedir: “Eğitimde yönlendirme sisteminin yeterli olmaması, bazı mesleki ve teknik liselerin kapasitelerinin sınırlı olması ve yükseköğretime olan aşırı talep, öğrencilerin genel liselere yönelmelerine ve üniversite önünde yığılmalara neden olmaktadır. Bu durum, öğrencilerin üniversiteye girme ümidiyle özel dershanelere devam etmelerine, kaynak ve zaman israfına neden olmaktadır” (DPT, 1996, s.12).

Nitekim Sekizinci Kalkınma Planında (2001-2005) şöyle denilmektedir: Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi nedeniyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmiştir (DPT, 2000, s.81).

2.1.4. Mesleki ve Teknik Eğitim

Bu alt bölümde, mesleki ve teknik eğitimin tanımı, amaçları, önemi ve tarihçesi kısaca anlatılmaktadır.

2.1.4.1. Mesleki ve teknik eğitimin tanımı

Uluslararası Çalışma Örgütü’ne (ILO) göre mesleki eğitim, “mesleğin gerektirdiği becerilerin geliştirilmesi için alana ilişkin teorik bilgi ile uygulamalı yetiştirmeyi içeren, kişileri bir iş, çalışma alanı ya da meslek için hazırlamaya yönelik öğretimdir” (ILO 1987, s.25). “Mesleki ve teknik eğitim, belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tavır, uygulama yetenekleri ve meslek alışkanlıkları kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, toplumsal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir” (Alkan, Doğan ve Sezgin 2001, s.3).

Teknik eğitim, ileri düzeyde fen ve matematik bilgisi ile uygulamalı teknik yetenekler gerektiren, becerili işçi ile mühendis arasındaki meslek kademesindeki bir görev için gerekli olan bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını geliştirme sürecidir (Metin ve Ergen, 1983, s.21). Teknik eğitim, ileri düzeyde fen ve matematik bilgisinin yanı sıra teknik

yetenek gerektiren, orta ve yüksek kademeli meslek guruplarını yetiştirmeye yönelik bir alandır (Alkan vd, 2001, s.4).

Mesleki ve teknik eğitim, toplumun ve kişilerin gereksinimlerini karşılamak üzere belirli bir meslek alanına ilişkin bilgi, beceri ve davranış kazandıran, kişinin yeteneklerini geliştirerek toplumda sosyal ve ekonomik yönden güçlü olmasını sağlayan bir süreçtir” (Kılınc, 2016, s.2). “Mesleki ve teknik eğitim, bir yandan emek gücünün nitelikli hale gelmesine katkı sunarken, diğer taraftan emeğin, emek süreçlerindeki konumlanışına uygun nitelikleri öğrencilere kazandırarak işgücünün yeniden yapılanmasına yardımcı olmaktadır (Özcan, 2014, s.1).

2.1.4.2. Mesleki ve teknik eğitimin sayısal durumu

Türkiye’de 2017-2018 öğretim yılı itibariyle okul, öğretmen ve öğrenci sayısı Tablo 2.1.’de görülmektedir.

Tablo 2.1. *Türkiye’de Okul, Öğretmen ve Öğrenci Sayısı (2017-2018 Öğretim Yılı)*

	Okul / Kurum	Öğretmen	Öğrenci
Okulöncesi Eğitim	31.246	84.257	1.501.088
İlkokul	24.967	297.176	5.104.599
Ortaokul	18.745	339.850	5.590.134
Lise	11.783	347.969	5.689.427
Genel	5.717	159.579	3.074.642
Mesleki ve Teknik	6.066	188.390	2.614.785
Toplam	86.741	1.069.252	17.885.248

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018 Öğretim Yılı), s.18, 20, 21.

Tablo 2.1.’de görüldüğü gibi Türkiye’deki okulların / kurumların % 7’si, öğretmenlerin % 18’i ve öğrencilerin % 15’i mesleki ve teknik liselerdedir. Liselerin kendi içindeki dağılımına bakıldığında ise, okulların % 51’i, öğretmenlerin % 54’ü ve öğrencilerin % 46’sı mesleki ve teknik liselerdedir. Diğer bir deyişle liselerin yaklaşık yarısı mesleki ve teknik lise, yarısı ise genel lisedir.

Türkiye’de mesleki ve teknik liselerde kamu - özel ayrımında okul, öğretmen ve öğrenci sayıları Tablo 2.2.’de görülmektedir.

Tablo 2.2. Türkiye’de Mesleki ve Teknik Liseler (2017-2018 Öğretim Yılı)

	Okul / Kurum	Öğretmen	Öğrenci
Örgün (kamu)	5.681	179.517	2.200.881
Örgün (özel)	383	8.873	109.113
Açık / Uzaktan (kamu)	2	0	304.791
Toplam	6.066	188.390	2.614.785

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018 Öğretim Yılı), s.130-131.

Tablo 2.2.’de görüldüğü gibi mesleki ve teknik liselerin % 94’ü, öğretmenlerin % 95’i ve öğrencilerin ise % 96’sı kamu sektöründedir. Diğer bir deyişle Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim devlet eliyle işletilmektedir, özel sektörün payı yalnızca % 5 dolayındadır.

Türkiye’de mesleki ve teknik lise türleri Tablo 2.3.’te görülmektedir.

Tablo 2.3. Türkiye’de Mesleki ve Teknik Lise Türleri (2017-2018 Öğretim Yılı)

Okul Türü	Okul / Kurum	Öğretmen	Öğrenci
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	2.930	120.135	1.673.112
Çok Programlı Anadolu Lisesi	762	14.301	151.863
Mesleki Eğitim Merkezi	322	4.746	136.274
Engelli Öğrenciler Meslek Lisesi / Eğitim Merkezi / Uygulama Okulu	434	6.329	25.482
Müzik ve Sahne Sanatları Lisesi	13	0	551
İmam-Hatip Lisesi	1.605	42.879	627.503
Toplam	6.066	188.390	2.614.785

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri (2017-2018 Öğretim Yılı), s.130-131.

Türkiye’de mesleki ve teknik lise türleri içinde 1. sırada Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri yer alırken, ikinci sırada ise İmam-Hatip Liseleri yer almaktadır. Öğrencilerin % 64’ü Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde iken, % 24’ü İmam-Hatip Liselerindedir.

2.1.5. Mesleki ve Teknik Eğitimin Amacı, Kapsamı ve Önemi

Toplumların ekonomik etkinliklerinin ve bu etkinlikleri gerçekleştiren insangücünün niteliklerinin değişmesi, eğitim kurumlarının da değişmesine yol açmaktadır. Örneğin, Thomas Newcomen tarafından 1712’de İngiltere’de buhar makinesinin icat edilmesiyle “Sanayi Devrimi” başlamıştır. Buhar makinesinin icadını izleyen yıllarda, ekonomik yapı tamamen farklılaşmıştır. Başta İngiltere ve Almanya olmak üzere Avrupa’da çok sayıda fabrika kurulmuş, toprak sahibinin yerini sanayici, tarım işçisinin yerini fabrika işçisi almıştır. Kendi alanında uzmanlaşmış usta, teknisyen, mühendis gibi

insangücüne gereksinim doğmuştur. Eğitim, uzmanlaşabilmek için gerekli olan teknik bilgi ve becerileri kazandırabilecek yapısal değişiklikler geçirmiş, teknik eğitim veren liseler ve üniversiteler açılmıştır (Tuzcu, 2011, s.143).

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında; ulusal ve uluslararası meslek standartlarına uygun nitelikte insangücünün yetiştirilmesi, mesleki bilgi ve becerilerinin güncelleştirilmesi ve uygulanan programlarla girişimcilik bilinci, meslek etiği, iş sağlığı ve güvenliği kültürü ile iş alışkanlığının kazandırılmasını; mesleki eğitim görenlerin istihdama hazırlanmasını amaçlar (MEB, 2013, md.7).

Mesleki eğitim; eğitimin, bir mesleği yapabilmek için gerekli niteliklerin edinilerek çalışma yaşamına katılmayı kolaylaştırmaya odaklanmış bir formudur. Amaç ve uygulamaları ile işsizlikle mücadelede ön plana çıkan mesleki eğitim, büyük bir maliyetle, zaman ve emek harcanarak gerçekleştirilmektedir. Mesleki eğitim alanların piyasada gereksinim duyulan nitelikleri yeterince edinmemeleri, bir yandan kişilerin istihdam sorunları yaşamalarına, diğer yandan işletmelerin çalışmalarını istenen ölçüde verimli bir biçimde yürütememesine neden olmaktadır (Vuranok, 2017, s.III).

Coşkunöz'e (2006) göre, "mesleki ve teknik eğitimin iş piyasasının talepleri doğrultusunda geliştirilerek yeterliliğinin ve işlevselliğinin artırılması, istihdamın artırılması açısından olmazsa olmazdır."

Mesleki ve teknik eğitimin öncelikleri şunlardır
(www.meslegimhayatim.meb.gov.tr):

- Gereksinimler yönünde nitelikli işgücü yetiştirmek.
- Meslekî ve teknik eğitimi katılımcı bir anlayışla yönetmek.
- Mezunların üretime katılacak şekilde yetişmesini sağlamak.
- Meslekî ve teknik eğitim sistemini sürekli geliştirmek ve niteliğini yükseltmek.
- İş piyasasının gereksinimlerine göre modüler öğretim programları hazırlamak.
- Ekonomide verimlilik ve rekabet gücünün artırılması için eğitimin toplumsal ve sektörel uyumunu/bütünleşmesini sağlamak.
- Kişilere bir mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin yanı sıra değişime uyum sağlaması için gereksinim duyulan yetkinlikleri kazandırmak.
- Dijitalleşme süreciyle birlikte belirli alanlarda kişilere bilgi ve iletişim teknolojilerinde temel yetkinliklerin yanı sıra üst düzey becerileri de kazandırmak.

- Meslekî ve teknik eğitim ile insan odaklı kalkınmanın sağlanmasında etkin yer almak.
- Sektörün dijital dönüşümü çerçevesinde yeni iş alanlarının oluşturulması ve istihdamın artırılmasında rol oynayan girişimcilik anlayışı kazandırmak.

Küreselleşmeyle birlikte, yeni toplumsal yapının gerektirdiği insangücünün yeni teknolojilere uyum sağlayabilen niteliklere sahip olması beklenmektedir. Böyle bir beklentinin gerçekleşmesinde ve yeni insangücünün yetişmesinde en önemli görevi alacak olan eğitim alanının, tüm yönleriyle küresel perspektiften yeniden şekillendirilmesi zorunluluğu doğmuştur (Gümüş, 2015, s.168-169).

Dünya'daki mesleki ve teknik eğitim deneyimleri ile kıyaslandığında, Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim, Dünya'daki deneyimleri önemseyen, yapısal koşulları göz önünde tutarak çeşitli modellerin geliştirildiği ve uygulandığı gözlenmektedir (Yıldırım ve Çarıkçı, 2017, s.406). Kişisel ve toplumsal açıdan ekonomiye doğrudan etki etmesi nedeniyle toplumsal ve ekonomik yönden ülkenin gelişimini sağlayacak gizilgüce sahiptir.

Özetle söylemek gerekirse, mesleki ve teknik eğitimin amacı, ekonomik gelişme için gereksinim duyulan nitelikte ve sayıda işgücünü yetiştirmek ve böylece yurttaşların yaşam düzeylerini yükseltmektir.

Mesleki ve teknik eğitim, dışa açılma ve uluslararası rekabet gücünü artırma çabası içinde olan Türkiye ekonomisi için nitelikli insangücü gereksiniminin karşılanması bakımından yaşamsal önem taşımaktadır (MEB, 2017, s.51). Küreselleşmenin dayattığı yeni zorlu ekonomik koşullar altındaki örgütlerin, dünya genelinde rekabet edebilmelerinin temel koşullarından biri de nitelikli mesleki ve teknik eğitim görmüş, yenilikçi ve yaratıcı insan kaynaklarını istihdam etmektir. Türkiye'nin stratejik rekabet gücünün artırılmasında, genel eğitimle beraber mesleki ve teknik eğitimin önemi tartışılmazdır (Günay ve Özer, 2016, s.138).

Alkan, Doğan ve Sezgin'e (2001) göre, teknolojinin hızla geliştiği ve sanayi üretiminde nitelikli ara işgücüne olan talebin giderek arttığı günümüzde, gençlere ve yetişkinlere işgücü piyasasının gereksinim duyduğu niteliklerin kazandırılması ve mesleklerin edindirilmesi, ekonomide istihdamı arttırmak ve iş yaratmayan büyüme olgusundan kaçınmak için şarttır. Bu da sistemli ve planlı bir mesleki ve teknik eğitim sistemine olan gereksinimi ortaya koymaktadır (akt. Özcan, 2014, s.4).

Bilim ve teknolojideki değişme ve gelişmeler, nitelikli insangücüne olan gereksinimi de artıran oranda beraberinde getirmektedir. Ekonomik ve teknolojik

gelişmenin temel araçlarından biri olan nitelikli insangücünün yetiştirilmesi, mesleki ve teknik eğitim sistemine büyük görevler ve sorumluluklar yüklemektedir (Yörük, Dikici ve Uysal, 2002, s.303-304). Sezgin'e (1999) göre mesleki ve teknik öğretim; "kalkınmanın hızlandırılması, istihdamın artırılması ve ülkenin rekabet gücünün yükseltilmesi yönünden kritik öneme sahiptir. Bu önemin, toplumun her kesimine kavratılması gerekmektedir. Teknolojik çağa uyum sağlayabilmek için, ülkemizde de mesleki ve teknik eğitime gereken özenin gösterilmesine gereksinim vardır." Mesleki ve teknik eğitim, kişiyi bütünüyle yetiştirir ve onun topluma uyumunu sağlar, kişiyi belli bir mesleğe, mesleğin çeşitli kademelerine hazırlar ve meslek içinde geliştirir, kişiyi toplumun amaçları ve ekonomik gereksinimler için yetiştirir, toplumun gelişmesini ve bütünleşmesini sağlar. İleri sanayi toplumunun ve uygarlığın gerektirdiği yeter sayıda bilgi, beceri ve davranışlara sahip insangücünü yetiştirir. Planlı kalkınmanın gerektirdiği nitelikli insan gücünü yetiştirir (Kılınç, 2016, s.4-5).

İnsan kaynağını, nitelikli bir işgücüne dönüştürerek, işgücü piyasasında yer almalarını sağlamanın zorunluluğu, bu bağlamda mesleki eğitimin önemini daha belirgin bir biçimde ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin küresel ölçekte rekabet edebilmesi için gereksinim duyulan insan kaynağı açısından mesleki ve teknik eğitimin oynadığı/oyunacağı rol çok önemlidir (Yıldırım ve Çarıkçı 2017, s.399).

Mesleki eğitim kurumlarında verilen eğitimin temelinde bakıldığında, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin oluşturduğu ortamın da büyük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Özellikle iş dünyasında oluşan rekabetin varlığı, mesleki eğitim süreçlerinin ülkeler düzeyinde yeniden gözden geçirilmesinin de yolunu açmıştır. Çünkü rekabet, asıl olarak nitelikli çalışanlara gereksinim duymaktadır ve bu nedenle de hem ulusal hem de kurumsal stratejiler, mesleki eğitim düzeyi yüksek olan kişiler ile ilintilidir. Nitelikli insan kaynağı, rekabette elde edilecek gücün de kaynağı olarak görülmektedir (Demirer, 2018, s.22).

2.1.6. Mesleki ve Teknik Eğitimin Tarihçesi

Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde, farklı bilgi ve beceriler gerektiren meslekler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu mesleklerin gelecek kuşaklara aktarılması, usta-çırak ilişkisiyle sürdürülmüştür. Bazı alanlarda bu ilişki, daha sonraları formal eğitim biçimine dönüşmüştür. Teknolojiye dayalı üretim araçlarının gelişmesi ve kullanımındaki yaygınlaşma, üretimde artışa ve gereksinim fazlasına yol açmıştır. Bu durum "tüccarlık, muhasebecilik" gibi ticaretle ilgili yeni mesleklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler temel okur-yazarlık becerilerine olan gereksinimi artırmış

ve bu gereksinimleri karşılayan okullar açılmaya başlamıştır. Sanayi Devrimine kadar olan gelişmeler, ekonomi bakımından evrimsel bir değişmeyi ifade etse bile, eğitimi kiteselleştiren bir etkiye sahip olmadığı, en azından sınırlı kaldığı söylenebilir. Sanayi Devrimine kadar, iş ve yetişkin yaşamına hazırlık, birbiriyle iç içe olmuş ve büyük ölçüde toplum yaşamının doğrudan gözlenmesiyle gerçekleşmiştir (Coleman'dan aktaran Tuzcu, 2011, s.143).

Meslekî ve teknik eğitimin Türk eğitim tarihindeki yeri incelendiğinde, 12. yüzyıldan günümüze kadar meslekî eğitimin farklı şekillerde gerçekleştirildiği görülmektedir. 12. yüzyıldan 18. yüzyıl sonuna kadar geleneksel yöntemlerle esnaf ve sanatkâr örgütlerince yürütülmüştür. Selçuklularda “ahilik” adıyla kurulan esnaf ve sanatkâr örgütü, Osmanlılar döneminde de bir süre devam etmiş daha sonra “Lonca” ve “Gedik” örgütlerine dönüşmüştür. Ahilik örgütü “küçük esnaf, usta, kalfa ve çırakları içine alan, onların dayanışmaları kadar mesleklerini dürüstlük ve özenle yapmalarını, ayrıca eğitimlerini amaçlayan bir yapı” olarak tanımlanmıştır (Kılınç'tan aktaran MEB, 2018, s.15).

Anılan örgütlerde eğitimler, işbaşında gerçekleştirilmiştir ve zamanın insan kaynağı gereksinimini karşılamada etkili bir çözüm olarak sunulmuştur. Meslekî ve teknik eğitim alanında modern anlamdaki ilk girişimler 18. yüzyılda orduyu düzenlemek amacıyla başlatılmıştır. Meslek öğretimi, 1860'lı yıllardan itibaren örgün eğitim kurumları olarak değerlendirilen meslek ve sanat okullarında gerçekleştirilmiştir. 1861 yılında Niş'te, 1864 yılında Rusçuk ve Sofya'da açılan ıslahhanelerde, çoğunlukla kimsesiz olan çocuklara çuhacılık, kunduracılık, terzilik ve külahçılık vb yapabilmeleri için eğitim verilmiştir (Bolat'tan aktaran MEB, 2018, s.15). Kız öğrencilerin meslekî ve teknik eğitimde dezavantajlı olmaması için 1879 yılında İstanbul'da kız sanayi mektepleri açılmıştır (Tuna'dan aktaran MEB, 2018, s.15).

Kurtuluş Savaşı sonrası dönemde yapılan ilk girişimlerden biri, ekonomiyi canlandırarak adımlar atmak olmuştur. Ulusal ekonomiyi geliştirmede eğitimin de rolü olması gereği düşünülmüş, zamanın ünlü eğitim düşünürleri John Dewey, Alfred Kühne ve Omer Buyse Türkiye'ye davet edilmiştir. Anılan bilim insanları Türk eğitim sistemini incelemişler ve sonrasında raporlar sunmuşlardır. Bu raporlarda, ulusal ekonominin gelişmesi için eğitim aracılığıyla insangücünün yetiştirilmesine vurgu yapılmış, bu insangücünün yetiştirilmesinde, liselerde ve üniversitelerde programlar açılması tavsiye edilmiştir (Sezgin'den aktaran MEB, 2018, s.15).

1927'ye kadar meslek ve sanat okulları açma, yürütme işi il ve belediye yönetimlerinin sorumluluğunda idi. O tarihte çıkan bir yasa ile masrafları yine bu yönetimlerce karşılanmak üzere, bu okulların program, araç-gereç, öğretmen yetiştirme ve istihdamı görevi, Eğitim Bakanlığına verilmiş ve 1933'te Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1935'te mesleki ve teknik okulların masrafları, Eğitim Bakanlığı bütçesine alınmıştır. 1941'de, sözü edilen Genel Müdürlük yerine Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur (Akyüz, 1999, s.322).

Meslekî ve teknik eğitim, 1927 yılında Millî Eğitim Bakanlığının görev ve hizmet alanı kapsamına alınmış, 1933 yılında Bakanlık bünyesinde kurulan Meslekî ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü tarafından yönetilmiştir. 1934 yılında toplanan Bakanlıklar Arası Kurul, yabancı uzmanlar tarafından sunulan raporlar doğrultusunda nitelikli işgücü gereksiniminin çirak okulları ile karşılanmasını, akşam sanat okulları ve kısa süreli kurslar açılmasını önermiştir (Akkutay'dan akataran MEB, 2018, s.16).

1934-1936 yılları arasında hazırlanan Meslekî Tedrisatın İnkışaf Planı, meslekî eğitimin planlanması, eğitim ile istihdam kesiminin ortaklaşa çalışması açısından önemlidir. Plan, Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığının ortak ürünüdür. Plan kapsamında çirak okulları, sanat ve orta sanat okulları, akşam sanat okulları, tekniker okulları, mühendis okulları ile gezici köy kursları açılması öngörülmüştür. Plan kapsamında öngörülen eylemler hızla uygulamaya geçirilmiş, meslekî ve teknik eğitimin öğrenci, öğretmen ve okul sayılarının hızla artmasına yol açmıştır (Demir ve Şen'den aktaran, MEB, 2018, s.17).

1941'de Meslekî ve Teknik Tedrisat Umum Müdürlüğü yerine Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur. Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı, 1960 yılında Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü ve Ticaret Öğretimi Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılmıştır. 1977 yılında çıkarılan 2089 sayılı yasa ile çiraklık eğitimi, meslekî eğitim sistemine dahil edilmiştir.

Türkiye'de meslekî ve teknik eğitimin gelişmesinde özel bir yeri olan Mehmet Rüştü Uzel'e burada kısaca değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Uzel'in görüşleri şöyle özetlenebilir: "Üretim için eğitim, üretim içinde eğitim" ilkesini benimseyen Uzel, fazla teorik bilgi vermek yerine uygulamaya daha çok ağırlık verilmesini savunmuştur. Hiç değişmeyen çalışma ilkesi ise yapılan işten sonuçta mutlaka yarar sağlanmasıydı. Uzel'e göre modern sanayinin gereklerine uygun olarak hem ülke gereksinimlerine göre üretimin artırılması, hem de bu gereksinimleri karşılayabilecek işgörenlerin yetiştirilmesi için, okul ve sanayi kurumlarının ortaklaşa bir program çerçevesinde çalışmaları gerekmektedir. Bu

durumun, yetiştirilecek nitelikli işgücü sayısı ve istihdam bakımından önem taşıdığını söyler. Rüştü Uzel, erkek teknik okullarından kız teknik okullarına ve ticaret okullarına kadar her çeşit meslekî ve teknik okulun yurdun dört köşesine yayılması için çok ciddi emek harcamıştır (Dinçel, 1984; Turan, 1992'den aktaran MEB, 2018, s.17).

1970'ten itibaren tüm liselerin 1. sınıfında aynı genel programlar uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, yukarıdaki sakıncalar gerekçe gösterilerek kaldırılan Orta Sanat Okulları deneyiminden, genel ortaokullar için hiçbir ders çıkarılmaması bir eksiklik sayılmaktadır. Şu var ki, kaldırılan bu okullar, 1987-1988 öğretim yılında Endüstri Meslek Lisesinin bünyesinde, öğrencilerin daha gerçekçi olarak meslek seçebilmeleri amacıyla - deneme niteliğinde- ve daha az sayıda meslek dersleriyle tekrar açılmıştır (Akyüz, 1999, s.322).

1986 yılında çıkartılan 3308 sayılı yasa ile sosyal ortakların (işveren örgütleri, işveren ve işçi sendikaları, meslek örgütleri vb) mesleki ve teknik ortaöğretimdeki rolü büyük önem kazanmıştır. Mesleki ve teknik eğitimin planlanması, denetlenmesi, niteliğinin artırılması, okul-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi konularında kararlar almak ve teknolojik gelişmelerin ve iş yaşamındaki değişmelerin mesleki eğitime etkilerini gözlemleyerek MEB görüş bildirmek üzere “mesleki eğitim kurulu” oluşturulmuştur. Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin, işletmelerde yapacakları uygulama (staj) eğitiminin planlanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi konularında kararlar almak, sektör ve meslek alanlarının eğitim gereksinimlerini belirleyerek valiliğe görüş ve önerilerde bulunmak amacıyla “il mesleki eğitim kurulu” oluşturulmuştur (RG 19.06.1986 – 19139). Ancak, her iki kurulda da üyelerin büyük çoğunluğunun kamu kurumlarının temsilcisinden oluşmaktadır. 3308 sayılı Meslek Eğitimi Yasası ise meslekî eğitimi, “örgün”, “çıraklık” ve “yaygın” eğitimleri kapsayacak biçimde, bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlemiştir.

1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasa (3797 SY - RG: 22.05.1992 – 21226) ile Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Çıraklık, Meslekî ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı yapılandırılmıştır.

2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Örgüt ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Millî Eğitim Bakanlığında meslekî ve teknik eğitimin yürütülmesinden sorumlu altı birim “Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü” (MTEGM) adı altında birleştirilmiştir. Yaygın meslekî eğitim ile açık öğretim kurumları da Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) bünyesinde toplanmıştır.

2.1.7. Kalkınma Planları ve Mesleki Eğitim

Türkiye’de varolan sektörlerin geleceğe yönelik değişimlerine ve gelişimlerine dair öngörülerini içeren beş yıllık kalkınma planları, 1963’ten 2014 yılına kadar 10 defa hazırlanmıştır. Hizmet sektörü içinde yer alan eğitime de ülkenin gelişiminde üstlendiği etkin rol nedeniyle beş yıllık kalkınma planları içerisinde yer verilmiştir (Asri, 2015, s.81). Mesleki ve teknik eğitimin de her kalkınma planında yer aldığı ve bu eğitime önem verildiği görülmektedir. Kalkınma planlarındaki mesleki ve teknik eğitime ilişkin hedefler, bir önceki plan dönemine dair değerlendirmeler aşağıda kronolojik sıra ile verilmiştir.

- “Eğitim ile yetişenlerin çalışma alanlarındaki gerekli nitelikleri arasında yeter bir bağlılık kurulamayışı, eğitimin esaslarında görülen önemli aksaklıklardandır. Yetiştirildikleri alan dışında çalışmak zorunda kalan işgücü, oldukça büyük bir israf nedenidir. Eğitim kurumları ile işgücü kullanan kurumlar arasındaki işbirliği eksikliğinin bundaki etkisi büyüktür” (DPT, 1963, s.449).

- “Çeşitli meslek okulları belli bir süre içinde, ilgili bakanlık ve dairelerle işbirliği ile yürütülmek üzere, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanacaktır. Ortaöğretim çağındaki gençlerin büyük bir bölümü teknik ve meslekî eğitime yönettirecektir. Bu amacın gerçekleşmesi için teknik öğretim, çıraklıktan teknisyenliğe kadar bütünüyle sanayi ile bağlantılı, onun olanak ve gereksinimleriyle uyuşan bir sistem olarak kurulmalı ve işletilmelidir” (DPT, 1963, s.457).

- “Türkiye’de insangücünün ekonominin gereklerine göre yetiştirip meslek yapısını değiştirecek eğitim olanakları kıttır. İnsangücü kaynağının bu yönde geliştirilmesi çabasında temel sorun, eğitime ayrılacak sınırlı kaynakları en iyi kullanmak amacıyla önceliklerin kararlaştırılmasıdır. Nitelikli insangücünün yetiştirilmesi ve insangücü açıklarının kapatılması, uzun süreli programlara dayanmaktadır. Bunun nedeni, insangücü gereksinimlerini karşılamak üzere şimdi alınacak önlemlerden, ancak uzun sürede sonuç elde edilebilmelidir. İnsangücü yapısında öngörülen değişikliğin temel aracı, eğitim yapısında elde edilecek gelişme olacaktır” (DPT, 1968, s.449).

- “Genellikle teknik öğretimdeki aksamaların tümü, bu eğitimin sanayi ile ilişkileri göz önünde bulundurularak verilmesiyle çözülebilir. Bu çözüm teknisyen okullarında üretim çalışmalarını geliştirmek ve öğrencilerin iş yaşamına uymasını öğretim sırasında sağlamak, öğretim ile sanayi arasında doğrudan doğruya ilişkiler kurmak, stajların, uygulama çalışmalarının sanayi kuruluşlarında yapılmasını sağlamak, sanayideki

gelişmeleri öğretim programlarına hızla geçirmek, mezunların okul sonrası çalışmaları ile ilgili programlar düzenlemekle gerçekleştirilecektir” (DPT, 1968, s.169).

- “Ortaöğretim düzeyinde mesleki ve teknik eğitim gerekli ağırlığı kazanamamış, 1970-1971 öğretim yılında ortaöğretimdeki öğrencilerin ancak % 12’si teknik eğitime yöneltilebilmiştir. Ayrıca ortaöğretim kurumları ve programlarının modernleşmekte olan ekonominin gerekleri ile ilişkisinin kurulmamış olması, orta düzeyde teknik ve meslekî insangücü gereksinimlerinin nitelik ve nicelik bakımından karşılanamamasına neden olmaktadır” (DPT, 1973, s.110).

- “Mesleki-teknik eğitime verilen öneme paralel olarak orta seviyeli meslekî-teknik öğretime, tüm eğitim yatırımlarının % 30,6’sı ayrılmıştır” (DPT, 1973, s.728).

- “Teknik öğretimin, bütün olarak üretime yönelik ve sanayinin gereksinimlerini karşılayacak biçimde gelişmesini sağlamak amacıyla Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarında önerilen kamu ve özel sektör kuruluşlarının işbirliği gerçekleştirilmemiştir” (DPT, 1973, s.745).

- “Teknik eğitimde nitelik geliştirme çabaları, öğretim programları düzenleme çalışmalarıyla desteklenmiş, ancak teknik öğretim, çeşitli iş kollarında nitelikli insangücü talep ve gereksinimlerini karşılamada çok sınırlı kalmıştır” (DPT, 1973, s.745).

- “Planlı dönemde meslekî ve teknik eğitimin bazı kesimlerinde nitelik ve sayı gelişmelerinde plan hedeflerinin aşıldığı, bazı kesimlerinde plan hedeflerine ulaşılmadığı görülmektedir. Mesleki ve teknik okullardan mezun olanların çeşitli sorunları üzerinde yapılan çalışmaların bir kısmı sonuçlandırılmamıştır” (DPT, 1973, s.747).

- “Eğitim sisteminin bütünü içinde, meslekî ve teknik eğitimin yeri, sanayileşmenin ve üretim hedeflerinin insangücü gereksinimlerine uygun, çağdaş teknikleri iyi kavramış, üretim sürecine hemen uyabilen, ayrıca üretim sürecinin geliştirilmesine katkıda bulunabilen işgücü yetiştirme olacaktır” (DPT, 1973, s.757).

- “Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitim ağırlık kazanacak, gereksinim duyulan alanlarda teknisyen yetiştirmeye yönelecektir. Bugünkü durumda genel eğitimden yana işleyen gelişme oranı, meslekî ve teknik eğitime çevrilecektir” (DPT, 1973, s.758).

- “Teknik ve meslek lise mezunlarının meslekleriyle ilgili dallarda çalışmalarını sağlamak ve bu okulların piyasa ile ilişkisini kurmak üzere, piyasa ve iş analizleri ile istihdam araştırması yapılarak eğitim programlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1973, s.762).

- “Üçüncü Kalkınma Planı döneminde mesleki ve teknik eğitim istenen düzeyde gelişmezken, genel liseler istenenin üstünde bir öğrenci sayısına erişmişlerdir (DPT 1979, 149). Üçüncü Plan döneminde teknik liselerin gelişmesi sınırlı olmuş, bu nedenle gelişme daha çok endüstri meslek liselerinde olmuştur” (DPT, 1979, s.441).

- “Endüstri meslek lisesi mezunlara, endüstrinin talebinin ve sağlanan olanakların aynı düzeydeki diğer okul mezunlarına oranla daha yüksek olması, teknik lise ve endüstri meslek lisesi öğretim programlarının, yükseköğretime hazırlayıcı niteliği de taşıması ve bazı yükseköğretim kurumlarının kontenjan ayırması gibi nedenlerle bu okullara talep hızla artmıştır. Ancak, teknik lise kapasiteleri gereken hızda artırılmamıştır” (DPT, 1979, s.442).

- “Meslekî ve teknik lise ve meslek yüksekokulu çıkışlı teknisyenlerin hedeflere uygun şekilde yetiştirilmesi için bu okulların programlarında gerekli düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1985, s.139).

- “Nitelikli işçi yetiştirmek için oldukça pahalı bir yol olan endüstri meslek liselerinin yaygınlaştırılması yerine, bu liselerden olanakları uygun olanlar, teknisyen yetiştiren üç yıllık liselere dönüştürülecektir” (DPT, 1985, s.139).

- “Orta düzeydeki meslekî-teknik okullar ile meslek yüksekokulları, insangücü gereksinimleri ve istihdam olanaklarına uyum sağlayacak duruma getirilecektir. Yetersiz olanaklarla ya da gereksinim olmayan alanlarda yeni okullar açılmayacak ve kontenjan artırımına gidilmeyecek, varolan okulların eksikliklerinin giderilmesi esas olacaktır” (DPT, 1985, s.139).

- “Beşinci Kalkınma Planı döneminde örgün ve yaygın meslekî ve teknik liseler, yükseköğretim önünde yığılmayı önlemek, gereksinim duyulan işgücünü yetiştirmek, çalışma yaşamına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır. Bu nedenle, Beşinci Plan döneminde liselerde amaç, kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ara işgücünü (nitelikli işçi, usta ve teknisyen) yetiştirmek, gençleri yaşama ve yükseköğretime hazırlamak için gerekli program ve yapı değişikliğini gerçekleştirmektir” (DPT, 1985, s.143).

- “Ara işgücünün plan hedeflerine uygun yetiştirilmesi için endüstri meslek liselerinde gerekli düzenlemeler, planın ilk yılında programlanacak ve ikinci yılında başlatılacaktır” (DPT, 1985, s.143).

- “Plan döneminde, genel ortaöğretimde okullaşma oranı % 24.0, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise % 21.2 olacaktır. Mesleki ve teknik eğitimde, endüstri meslek

liseleri ile otelcilik ve turizm meslek liselerine ağırlık verilecek, kız meslek liseleri işlevsel hale getirilerek geliştirilecektir” (DPT, 1990, s.292).

- “Ekonominin gereksinim duyduğu nitelikli ara insangücünün yetiştirilmesinde, mesleki ve teknik eğitime öncelik verilmesi temel ilkedir” (DPT, 1990, s.295).

- “Yükseköğretime devam etmek isteyen mesleki ve teknik lise mezunlarının, kendi branşlarında bir yükseköğretim kurumuna yönelmelerini özendirerek düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1990, s.295).

- “Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının, eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri çerçevesinde tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ile etkili işbirliği içinde olmaları sağlanacak ve eğitim niteliğinin yükseltilmesi için eğitim programları ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma ile uyumlu olarak geliştirilecektir. Ayrıca, bu okulların gelişen teknolojiyi izlemelerini sağlayıcı önlemler alınacaktır” (DPT, 1990, s.295).

- “Mesleki-teknik örgün ve yaygın eğitimin, ekonominin insangücü gereksinimlerine uygun hale getirilmesi çalışmalarında amaçlanan düzeye ulaşamamıştır. Özellikle yaygın eğitimde yetersiz kalınmıştır” (DPT, 1996, s.25).

- “Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitimin dünya standartlarına yükseltilmesine, meslek standartları ve sertifikasyon sistemi üzerinde yapılan çalışmaların tamamlanmasına, okul ve iş yaşamı ilişkilerinin geliştirilmesine, temel bilgi ve beceriler ile yeni teknolojilerin okulda verilmesine ve uygulamanın işyerlerinde yapılmasına ve hizmetiçi eğitime önem verilecektir” (DPT, 1996, s.29).

- “Kaynak yetersizliği, mevcut kaynakların etkin kullanılamaması ve sanayi ile işbirliğinin yeterince geliştirilememesi gibi nedenlerle mesleki ve teknik eğitimde plan hedeflerinin gerisinde kalınmış, iş piyasasının gereksinim duyduğu nitelik ve türde mesleki eğitim programları geliştirilmesinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır” (DPT, 2000, s.14).

- “Mesleki ve teknik örgün ve yaygın eğitim ile ekonominin insangücü gereksinimleri arasındaki uyumun geliştirilmesi gerekliliği devam etmektedir” (DPT, 2000, s.15).

- “Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi nedeniyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmiştir” (DPT, 2000, s.81).

- “Örgün ve yaygın mesleki-teknik eğitime ağırlık verilecek, ortaöğretimde mesleki-teknik eğitimin payı artırılacak, üniversitelere giriş sınavlarında normal liseler ile meslek ve teknik lise mezunları arasındaki farklı değerlendirmeler kaldırılarak, mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaşması desteklenecek, mesleki-teknik eğitim programlarının meslek standartlarına dayalı olarak yapılması sağlanacak ve çalışma yaşamı ile işlevsel işbirliği geliştirilecektir” (DPT, 2000, s.84).

- “Mesleki ve teknik liseler ile meslek yüksek okulları arasında program bütünlüğünü esas alan işbölümü ve işbirliği kurulacaktır” (DPT, 2000, s.84).

- “Ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda ara işgücü bulunmasında zorluk yaşanmasına rağmen, mesleki eğitim mezunlarının işsizlik oranı yüksektir. Bu oran 2000 yılında % 10,9’dan 2005 yılında % 13,3’e yükselmiştir. Bu durum, bilişsel yetenekleri yüksek öğrencilerin mesleki eğitimi tercih etmemesi, mesleki eğitim sisteminin işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmaması, varolan mesleki eğitim programlarının ilgili tüm taraflarla işbirliği içinde güncellenmemesi, donanım eksikliği ve nitelikli eğitim personelinin yetersiz olması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır” (DPT, 2006, s.39).

- “Eğitim programlarının gözden geçirilmesi çerçevesinde, mesleki eğitimin işgücü piyasasındaki gelişmelere yanıt verecek esnekliğe kavuşturulması amacıyla modüler sisteme geçilmesine yönelik çalışmalara sosyal tarafların katılımıyla başlanmıştır” (DPT, 2006, s.39).

- “Meslek yüksek okulları ile mesleki ve teknik liseler arasında program bütünlüğünün bulunmaması, mesleki ve teknik eğitim programlarının işgücü piyasasının taleplerine uygun olarak güncellenememesi sonucu, mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamı artırılmamakta ve mesleki eğitime olan talebi azalmaktadır” (DPT, 2006, s.39).

- “Mesleki ve teknik eğitimde modüler ve esnek bir sisteme geçilecek, yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim, program bütünlüğünü esas alan tek bir yapıya dönüştürülecek, mesleki eğitimde, nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir” (DPT, 2006, s.39).

- “Eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyum, yaşam boyu öğrenme perspektifinden hareketle iş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, girişimcilik kültürünün benimsenmesi, mesleki ve teknik eğitimde okul-işletme ilişkisinin orta ve uzun vadeli sektör projeksiyonlarını dikkate alacak biçimde güçlendirilmesi yoluyla artırılacaktır” (DPT, 2013, s.33).

- “Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde, program bütünlüğü temin edilecek ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir” (DPT, 2013, s.33).

Kalkınma Planlarına İlişkin Genel Değerlendirme yapılacak olursa şunlar söylenebilir: Türkiye’de 1961 yılından başlayarak günümüze kadar gelen kalkınma planlarında eğitim, öncelikli sektörler arasında yer almıştır. Bu öncelik, ekonominin gereksinim duyduğu alanlarda ve sayıda işgücünün yetiştirilmesi içindir. Diğer bir deyişle planlı dönemde, işgücünün de planlı yetiştirilmesine öncelik verilmiştir. Ancak her planda, bir önceki plan dönemindeki hedeflerin gerçekleştirilemediği belirtilmektedir. Özellikle son kalkınma planlarında, mesleki ve teknik ortaöğretim düzeyinde hangi dallarda ve hangi sayıda işgücü yetiştirilmesine ilişkin veri yoktur. Örneğin, plan döneminde hangi sayıda elektrik teknisyeni ya da otomotiv teknisyeni yetiştirilecektir? Buna ilişkin bir rakam yoktur. Daha çok “gereksinim duyulan işgücü yetiştirilememiştir” şeklinde yuvarlak cümleler kullanılmıştır. Bu da plan anlayışına ters bir anlayıştır. Çünkü planlama, gerçek verilere dayanan ciddi bir çalışmadır ve gelecek beş ya da on yılı net bir biçimde gösterebilmelidir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Yapılan alanyazın taramasında, mesleki ve teknik liselere ilişkin az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda görülmektedir.

Vuranok (2017), “Mesleki Eğitimde İstihdam Sorunları: (İstanbul Örneği)” adlı araştırmasında, mesleki eğitimde yaşanan istihdam sorunlarını ortaya koyarak, mesleki eğitim sisteminin gençlerin çalışma hayatına katılımındaki etkinliğinin artırılabilmesi için öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda 639 katılımcı ile anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucuna göre;

- Katılımcı gençlerin yaklaşık % 30’u işsizdir.
- Mesleki eğitim alan gençlerin ileri sürdüğü işsizlik nedenlerinin başında, eğitim düzeylerinin yetersiz olması gelmektedir.
- Gençlerin eğitimini aldıkları alandaki mesleki deneyimlerini artıran bir işte çalışmak istedikleri görülmektedir.
- Gençlerin eğitimini aldıkları alandaki mesleki deneyimlerini artıran bir işte çalışmak istedikleri görülmektedir.

- Araştırmada eğitime ilişkin eğitimin ekonomik boyutu başlığı altında sınıflandırılan genç işsizlik nedenleri; eğitim talebi, insangücü planlaması, üniversiteye giriş beklentisi ve masa başı iş talebi ile ilişkilidir.

- Eğitimin bir boyutu olarak eğitim politikaları başlığı altında sınıflandırılan genç işsizlik nedenleri ise genel eğitim politikaları ve mesleki eğitim politikalarına ilişkindir.

Özcan (2009) “Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Finansman, Harcama ve Maliyet” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar kısaca şöyledir:

- 1973-2006 döneminde, MEB toplam harcamalarının ortalama % 13.5’i Mesleki ve Teknik Ortaöğretime harcanırken, % 86.5’i Bakanlığın diğer birimlerine harcanmıştır. MEB toplam bütçesinin % 5.2’si Erkek Teknik Öğretime, % 2.7’si Din Öğretimi, % 2.5’i Kız Teknik Öğretim, % 2.0’ı Ticaret ve Turizm Öğretimi ve % 1.1’i Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğüne harcanmıştır.

- MEB toplam harcamaları yılda ortalama % 3.7 artmasına karşın, Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Genel Müdürlüklerinin toplam harcamaları yılda ortalama % 4.4 ve toplam öğrenci sayıları yılda ortalama % 4.3 artmıştır.

- 1973-2006 döneminde, 2007 sabit fiyatlarına göre, öğrenci başına yapılan ortalama harcama şöyledir: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğüne bağlı okullardaki öğrencilere 2.486 TL, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullardaki öğrencilere 2.364 TL, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullardaki öğrencilere 1.807 TL, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı okullardaki öğrencilere 1.121 TL ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı okullardaki öğrencilere 1.204 TL. Türkiye’de 1973-2006 döneminde Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilere, öğrenci başına ortalama, 2007 sabit fiyatlarına göre 1.744 TL harcanmıştır.

- 2006 yılında İstanbul’da araştırma yapılan 32 Mesleki ve Teknik Ortaöğretim okulunda öğrenim gören öğrencilere, okulda yapılan ortalama birim harcamalar, Anadolu Öğretmen Liselerinde 2.120 TL; Teknik, Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Liselerinde 1.345 TL, Anadolu Kız Meslek ve Meslek Liselerinde 1.094 TL, Anadolu İmam-Hatip ve İmam-Hatip Liselerinde 958 TL ve Anadolu Ticaret, Anadolu Turizm Otelcilik, Anadolu İletişim ve Ticaret Meslek Liselerinde 941 TL olup, belirtilen okullarda öğrenci başına ortalama harcama 1.214 TL’dir. Türkiye’de genelinde 2006 yılında Mesleki Teknik Ortaöğretimde birim harcamaları 2.347 TL, İstanbul’daki Mesleki

ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında ise (Okul-Aile Birliği Bütçesi dahil) ortalama 1.347 TL'dir.

Kalsen (2016) "Sanayi ve Hizmet Sektörlerinde Çalışanların Eğitim Düzeyleri ile İstihdam ve Ücret Düzeyleri Arasındaki İlişkiler" isimli bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar kısaca şöyledir:

- Sanayi ve hizmet sektörlerinde kadın çalışanların istihdam edilme oranı, erkek çalışanların istihdam edilme oranına göre oldukça düşüktür. Bu durum, çalışma yaşamında cinsiyetçi ve geleneksel kültürel yapının hâlâ hâkim olduğunu ortaya koymaktadır.
- Sanayi sektöründeki kadın ve erkek çalışanların, ilköğretim kademelerindeki eğitim düzeyleri benzerlik göstermektedir. Hizmet sektöründe ise kadın çalışanların eğitim düzeyi, erkek çalışanlardan daha yüksektir.
- Çalışanların eğitim düzeyi arttığında hizmet sektöründe, eğitim düzeyi düştüğünde ise sanayi sektöründe istihdam olanağını bulmaktadırlar. Hizmet sektöründe çalışanların eğitim düzeyi sanayi sektöründe çalışanların eğitim düzeyinden daha yüksektir. Eğitim düzeyi düşük olan erkek çalışanlar sanayi sektöründe, eğitim düzeyi yüksek olan kadın çalışanlar ise hizmet sektöründe çalışmaktadır.
- Sanayi ve hizmet sektöründe, eğitim düzeyine göre ortalama en yüksek ücreti lisans mezunu çalışanlar, en düşük ücreti ilköğretim okulu mezunu çalışanlar elde etmektedir.
- Sanayi sektöründe çalışan mesleki ve teknik lise mezunları, hizmet sektöründe çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarından daha fazla aylık ücret elde etmektedir. Hizmet sektöründe çalışan ön lisans ve lisans mezunları, sanayi sektöründe çalışan lisans ve ön lisans mezunlarından daha az aylık ücret elde etmektedir. İlkokul, ilköğretim okulu, genel lise ve meslek lisesi mezunu çalışanların aylık ücretleri, TÜİK'in belirlediği açlık sınırının altındadır.

Şahin (2018) "Okul-Sanayi İşbirliği Programında Öğrenim Gören Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Mesleki Bilgi ve Beceri Kazanımlarının Ölçümü" adında bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada, mesleki ve teknik lisedeki eğitim ile işletmelerdeki uygulama eğitimi (staj) karşılaştırılmıştır. Tarama modeli ile yapılan araştırmada, işletmelerde mesleki uygulama (staj) yapan öğrencilerin, bu uygulamalar hakkındaki görüş ve düşünceleri derlenmiştir. Ulaşılan sonuçlar kısaca şöyledir:

- Meslekî ve teknik eğitimde varolan eğitim ve öğretim programı, nitelikli işgücü yetiştirmede yetersizdir.
- Okul ve işyerinin ortaklaşa görev, yetki ve sorumluluk alacağı, güncel bilgi teknolojilerini kullanan esnek bir mesleki eğitim sistemi kurulmalıdır.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 64,4) lisede öğrendiği teorik bilgileri, staj döneminde işyerinde uygulama olanağı bulmaktadır.
- Öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 76,5) işyerinde yaptığı uygulama eğitiminin (staj) ilerideki iş yaşamını olumlu etkileyeceğini düşünmektedir.
- Öğrencilerin uygulama (staj) yapacağı işletmeler seçilirken, sektörde yaygın olarak kullanılan teknolojiyi tanıma fırsatı bulabilecekleri işletmelere öncelik verilmelidir.

Aslantürk (2014) “Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitimin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri Konusunda, Mesleki Eğitim Yöneticileri, Meslek Dersleri Öğretmenleri ve Eğiticilerin Görüşlerinin İncelenmesi” adında bir araştırma yapmıştır. Ulaşılan sonuçlar kısaca şöyledir: Sosyal statü sahibi olmak için, mesleki eğitim değil akademik eğitim yapmak gerektiği, mesleki eğitimin toplumda düşük statülü bir eğitim olarak algılandığı, mesleki eğitime talebin artması için mesleki eğitimin niteliğinin yükseltilmesi gerektiği, meslek liselerini bitirenlerin işsizlik oranlarının ve kazançlarının genel eğitime yeterince farklılaşmadığı, ana-babaların mesleki eğitimden beklentilerinin farklı olduğu, mesleki yönlendirmede eksiklerin olduğu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin nasıl toplandığı ve çözümlendiği açıklanmaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2009, 77).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma kapsamında 3.189 kişi ile görüşme yapılmış, görüşülen kişilerden mesleki ve teknik lise mezunu olmayanlar elenerek çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu, Manisa il merkezi işgücü piyasasındaki 971 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların özelliklerine ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır.

Katılımcıların cinsiyetine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.1.’de verilmiştir.

Tablo 3.1. *Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı*

Cinsiyet	<i>n</i>	%
Kadın	37	3,8
Erkek	934	96,2
Toplam	971	100

Katılımcıların yaklaşık olarak % 4’ü kadın, % 96’sı erkektir. Kadın çalışanların sayısının az olmasının nedenleri şunlar olabilir (Tuzcu 2018, 85):

- Kadınların eğitim düzeyi düşük olabilir. Çünkü çalışanların eğitim düzeyi arttıkça (eğitimsel nitelikleri arttığında) istihdam edilebilirliği de artmaktadır.
- Çocuğun bakımı ve evin sorumluluğu, yalnızca kadının göreviymiş gibi toplumsal yaşamda yaygın bir kültür bulunmaktadır.

Katılımcıların, mesleki ve teknik liselerin hangi programından mezun olduklarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.2.’de verilmiştir.

Tablo 3.2. *Katılımcıların Mezun Oldukları Program Türü*

Program Türü	<i>n</i>	%
Anadolu Teknik (ATP)	344	35,4
Anadolu Meslek (AMP)	627	64,6
Toplam	971	100

Katılımcıların yaklaşık olarak % 35'i ATP, % 65'i AMP mezundur.

Katılımcıların aylık kazanç durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.3.'de verilmiştir.

Tablo 3.3. *Katılımcıların Aylık Kazanç Durumu*

Kazanç	<i>n</i>	%
Kazancı yok (Çalışmıyor)	34	3,5
Asgari ücretin altında	7	0,7
Asgari ücret	455	46,9
Asgari +(1000)	225	23,2
Asgari +(1001-2000)	171	17,6
Asgari +(2001-3000)	79	8,1
Toplam	971	100

Araştırma kapsamında 2017 yılından beri veri toplanmaktadır. 2017 yılında net asgari ücret 1.404 TL, 2018 yılında net asgari ücret 1.603 TL, 2019 yılında ise net asgari ücret 2.020 TL'dir. Sonuçları değerlendirme açısından karışıklık yaratacağı düşüncesi ile araştırmacı tarafından 3 yıla ait aylık kazançlar “*asgari ücretin altında*”, “*asgari ücret*”, “*asgari ücret ile 1.000 TL fazlasına kadar*”, “*asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL fazlasına kadar*”, “*asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL fazlasına kadar*” şeklinde sınıflandırılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplarken, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Veriler telefon ve e-mail yolu ile, ayrıca yüz yüze görüşmeler sonucu elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu ile katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

1. Lisede hangi programdan mezun oldunuz? (AMT / ATP)
2. Lisede eğitim aldığınız alan nedir? (Bilişim teknolojisi, inşaat teknolojisi vb.)

3. Liseden hangi yıl mezun oldunuz?
4. Yükseköğretime devam ettiniz mi? (Ön lisans / Lisans)
5. Eğer yükseköğretime devam ettiyseniz, alanınız nedir?
6. Yükseköğretimden hangi yıl mezun oldunuz?
7. Nerede çalışıyorsunuz ve ne iş yapıyorsunuz?
8. Eğer mezuniyet alanınızdan farklı bir işte çalışıyorsanız nedeni nedir?
9. Aylık kazancınız ne kadardır?

3.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde öncelikle Manisa'daki mesleki ve teknik liselerin yöneticileri ile görüşülmüştür. Okullarda, mezunların işgücü piyasasındaki istihdam durumlarına ilişkin verilerin olup-olmadığı sorulmuştur. Okullardan mezunların istihdam durumlarına ilişkin veri alınamamıştır.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretime yerleşme durumları ile ilgili veriler, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından okullara gönderilen belgelerden elde edilmiştir. ÖSYM tarafından okullara gönderilen yerleşme verilerine dayanarak, mesleki ve teknik lise mezunlarının yükseköğretim mezunu olup-olmadığı hakkında bir sonuca varmak olanaklı değildir. Çünkü yükseköğretime geçiş sınavında başarılı olup bir meslek yüksek okuluna / fakülteye kayıt yaptıran mezunların büyük bir kısmı yükseköğrenimini tamamlamadan okuldan ayrıldığı ya da askerlik tecili için kazandığı okula kayıt yaptıırıp bir daha okula uğramadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın saha çalışması, araştırmacı tarafından Manisa işgücü piyasasında yürütülmüştür. Manisa Organize Sanayi Bölgesi'ndeki (MOSB) fabrikaların insan kaynakları ile iletişime geçilmiş ancak veri alınamamıştır. MOSB'daki çalışmalar, vardiya giriş-çıkış saatlerinde katılımcılara tek tek ulaşılarak tamamlanmıştır. Ayrıca Manisa çarşı bölgesindeki işletmeler ziyaret edilerek katılımcılara ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde frekans analizi yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara ait veriler, frekans ve yüzde olarak betimlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki analizlerle elde edilen bulgular, alt problemlere göre sınıflandırılarak tablolatırılmış ve incelenmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi, mesleki ve teknik lise mezunlarının işgücü piyasasındaki çalışma durumlarını belirlemeye yöneliktir.

Bu bağlamda ilk olarak katılımcıların AMP ve ATP mezunu olmaları ile işgücü piyasasında çalışma durumları incelenmiştir. Katılımcıların mezun oldukları program ile Manisa işgücü piyasasında çalışma durumlarına ilişkin veriler Tablo 4.1.'de yer almaktadır.

Tablo 4.1. *Katılımcıların Mezun Oldukları Program ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu*

Program	İşgücü piyasasındaki çalışma durumu							
	Alanında		Alanında değil		Çalışmıyor		Toplam	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
AMP	226	36,0	381	60,8	20	3,2	627	100
ATP	137	39,8	193	56,1	14	4,1	344	100
Toplam	363	37,4	574	59,1	34	3,5	971	100

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi 627 AMP mezunundan 381'inin (% 60,8) lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir iş alanında çalıştığı görülmektedir. AMP mezunlarının 226'sı (% 36,0) işgücü piyasasında mezun olduğu programa uygun bir işte çalışmaktadır. Mezunların % 3,2'si işsizdir.

344 ATP mezunundan 193'ünün (% 56,1) lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir iş alanında çalıştığı görülmektedir. ATP mezunlarının % 39,8'i işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alana uygun bir işte çalışmaktadır. Mezunların % 4,1'i işsizdir.

“İşgücünün yüksek niteliklere sahip olmasını sağlayan birinci etken eğitim, ikincisi deneyimdir. Dünya Bankası'nın Türkiye'de yapmış olduğu bir araştırmaya katılanlar, okuldan işe geçişte karşılaştıkları en büyük zorluğun “iş olmaması ya da işlerin varlığından haberdar olmama” şeklinde tanımlamışlardır. İkinci büyük zorluğu ise “yetersiz ve uyumsuz okul hazırlığı” şeklinde tanımlamışlardır” (Dünya Bankası, 2007, s.4).

Katılımcıların mezun oldukları alanlara göre Manisa işgücü piyasasındaki çalışma durumları Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. *Katılımcıların Mezun Oldukları Alan ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu*

Mezun oldukları alanlar	İşgücü piyasasındaki çalışma durumu							
	Alanında		Alanında değil		Çalışmıyor		Toplam	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Bilişim Teknolojileri	46	35,7	77	59,7	6	4,7	129	100
Elektrik-Elektronik Teknolojisi	145	41,0	192	54,2	17	4,8	354	100
İnşaat Teknolojisi	8	27,6	20	69,0	1	3,4	29	100
Makine Teknolojisi	95	33,8	181	64,4	5	1,8	281	100
Metal Teknolojisi	16	47,1	18	52,9	-	-	34	100
Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	13	31,0	28	66,7	1	2,4	42	100
Motorlu Araçlar Teknolojisi	32	41,0	42	53,8	4	5,1	78	100
Tesisat Tekn. ve İklimlendirme	8	33,3	16	66,7	-	-	24	100
Toplam	363	37,4	574	59,1	34	3,5	971	100

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi, mezunların, lisede eğitim gördükleri alandan farklı bir alanda çalışma oranı, tüm alanlarda, lisede eğitim görülen alana uygun çalışma oranından daha yüksektir. Örneğin “bilgi teknolojileri” mezunlarının eğitim gördükleri alana uygun çalışma oranı % 35,7 iken, alanı dışında çalışma oranı % 59,7’dir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının, lisede eğitim gördükleri alana uygun bir işte çalışma oranı % 37,4’tür. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası arasında % 37,4 oranında uyum vardır. Lisede eğitim gördüğü alana uygun çalışma oranının en yüksek olduğu alan “metal teknolojisi”dir. Diğer bir deyişle okul ile işgücü piyasası uyumunun en yüksek olduğu alan metal teknolojisidir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının, lisede eğitim gördüğü alanda, işgücü piyasasında çalışmama oranı % 59,1’dir. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası arasında % 59,1 oranında uyumsuzluk vardır. Lisede eğitim gördüğü alanda çalışmama oranının en yüksek olduğu alan “inşaat teknolojisi”dir. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası uyumsuzluğunun en yüksek olduğu alan inşaat teknolojisidir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının % 3,5’i işsizdir (çalışmamaktadır). İşsizlik oranının en yüksek olduğu alan “motorlu araçlar teknolojisi” alanıdır.

TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde meslek lisesi mezunlarının işsizlik oranı, 2018 yılında % 11,3’tür (www.biruni.tuik.gov.tr). Görüldüğü gibi TÜİK verileri ile bu araştırmanın verileri (% 3,5) farklıdır. Bunun nedeni şu olabilir: TÜİK verileri, tüm

mesleki ve teknik lise mezunlarına ilişkindir. Bu araştırmanın verileri ise yalnızca ATP ve AMP programlarına (endüstri meslek liselerine) ilişkindir. TÜİK verilerinde okul türü, hatta program türü yoktur, eğitim türü ve düzeyi vardır.

Nitekim Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle demektedir (md. 140-141): “Eğitim sistemi, işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmış ve eğitilmiş genç kişilerin işsizlik oranlarında sağlanan düşüş sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir. Eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik mekanizmaların etkinliğinin artırılması gereksinimi sürmektedir”.

Katılımcıların AMP ve ATP'de mezun olduğu 8 alan ve 2 program bulunmaktadır. Katılımcıların mezun oldukları alan ve program ile işgücü piyasasında çalıştıkları alana ilişkin veriler Tablo 4.3.'te yer almaktadır.

Tablo 4.3.'te görüldüğü gibi AMP mezunlarının, lisede eğitim gördükleri alanda çalışma oranı % 36,0 iken, eğitim gördükleri alandan farklı bir alanda çalışma oranı % 60,8'dir. Diğer bir deyişle AMP mezunlarının, lisede eğitim gördükleri alandan farklı bir alanda çalışma oranı, lisede eğitim gördükleri alanda çalışma oranından oldukça yüksektir. Örneğin “metal teknolojisi” mezunlarının eğitim gördükleri alanda çalışma oranı % 40,7 iken, alanı dışında çalışma oranı % 59,3'tür. AMP mezunlarının % 3,2'si ise işsizdir.

AMP mezunu olup, Manisa işgücü piyasasında mezun olduğu alanda çalışanların oranı en yüksek olan “bilgi teknolojileri” alanıdır (% 41,7). Bunu sırasıyla “motorlu araçlar teknolojisi” (% 40,8), “metal teknolojisi” (% 40,7), “elektrik-elektronik teknolojisi” (% 39,4), alanları izlemektedir.

AMP mezunu olup da işgücü piyasasında farklı bir işte çalışanların oranı en yüksek olan “inşaat teknolojisi” alanıdır (% 84,2). Bunu sırasıyla “tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” (% 81, 3), “mobilya ve iç mekan tasarımı” (% 67,7), “makine teknolojisi” (% 67,4) alanları izlemektedir.

AMP mezunlarının çoğunluğunun, eğitim gördükleri alan dışında çalışmalarına ilişkin şunlar söylenebilir: Bu alanda yetiştirilen işgücüne, Manisa işgücü piyasası yeterince iş sağlayamamaktadır. Ya da Manisa işgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayıdan çok fazla işgücü yetiştirilmektedir. Bu da eğitim ve insan gücü planlamasının yeterince yapılmadığını ve okulların işgücü piyasasında yaşanan değişimleri izlemediğini, dolayısıyla insan kaynaklarının ve bütçenin savurganca kullanıldığını (verimli kullanılmadığını) göstermektedir (Tuzcu 2016, 119).

Tablo 4.3. Katılımcıların Mezun Oldukları Alan ve Program ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu

Program	Mezun oldukları alanlar	İşgücü piyasasındaki çalışma durumu							
		Alanında		Alanında değil		Çalışmıyor		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
AMP	Bilişim Teknolojileri	30	41,7	39	54,2	3	4,2	72	100
	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	95	39,4	133	55,2	13	5,4	241	100
	İnşaat Teknolojisi	3	15,8	16	84,2	-	-	19	100
	Makine Teknolojisi	54	31,4	116	67,4	2	1,2	172	100
	Metal Teknolojisi	11	40,7	16	59,3	-	-	27	100
	Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	10	32,3	21	67,7	-	-	31	100
	Motorlu Araçlar Teknolojisi	20	40,8	27	55,1	2	4,1	49	100
	Tesisat Tekn. ve İklimlendirme	3	18,8	13	81,3	-	-	16	100
	Toplam	226	36,0	381	60,8	20	3,2	627	100
ATP	Bilişim Teknolojileri	16	28,1	38	66,7	3	5,3	57	100
	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	50	44,2	59	52,2	4	3,5	113	100
	İnşaat Teknolojisi	5	50,0	4	40,0	1	10,0	10	100
	Makine Teknolojisi	41	37,6	65	59,6	3	2,8	109	100
	Metal Teknolojisi	5	71,4	2	28,6	-	-	7	100
	Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	3	27,3	7	63,6	1	9,1	11	100
	Motorlu Araçlar Teknolojisi	12	41,4	15	51,7	2	6,9	29	100
	Tesisat Tekn. ve İklimlendirme	5	62,5	3	37,5	-	-	8	100
	Toplam	137	39,8	193	56,1	14	4,1	344	100
Genel Toplam	363	37,4	574	59,1	34	3,5	971	100	

AMP mezunlarında işsizlik oranı en yüksek olan alan, elektrik-elektronik teknolojisidir (% 5,4). İnşaat, metal, mobilya ve tesisat teknolojisi alanlarında işsiz yoktur.

Şimdi de ATP mezunlarının durumuna bakalım:

Tablo 4.3.'te görüldüğü gibi ATP mezunlarının, lisede eğitim gördükleri alanda çalışma oranı % 39,8 iken, eğitim gördükleri alandan farklı bir alanda çalışma oranı % 56,1'dir. Diğer bir deyişle ATP, işgücü piyasasına ancak % 39,8 oranında uyumlu, % 56,1 oranında uyumsuzdur. Ancak "inşaat teknolojisi, metal teknolojisi, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme" alanından mezun olanların, lisede eğitim görülen alana uygun çalışma oranı daha yüksektir. Örneğin "metal teknolojisi" mezunlarının eğitim gördükleri alana uygun çalışma oranı % 71,4 iken, alanı dışında çalışma oranı % 28,6'dır.

Bu durumda şunlar söylenebilir: ATP inşaat teknolojisi, metal teknolojisi, tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” alanları, Manisa işgücü piyasası ile oldukça uyumludur. Bu alanlarda eğitim veriliyor olması olumludur. Ya da bu alanda işgücüne duyulan gereksinim ile mezunlar aynı döneme denk gelmiştir.

ATP mezunlarının % 4,1’i ise işsizdir.

ATP mezunu olup, işgücü piyasasında mezun olduğu alanda çalışanların oranı en yüksek olan “metal teknolojileri” alanıdır (% 71,4). Bunu sırasıyla “tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” (% 62,5), “inşaat teknolojisi” (% 50,0), “elektrik-elektronik teknolojisi” (% 44,2), alanları izlemektedir.

ATP mezunu olup da Manisa işgücü piyasasında farklı bir işte çalışanların oranı en yüksek olan “bilişim teknolojileri” alanıdır (% 66,7). Bunu sırasıyla “mobilya ve iç mekan tasarımı” (% 63,6), “makine teknolojisi” (% 59,6), “elektrik-elektronik teknolojisi” (% 67,4) alanları izlemektedir.

ATP mezunlarında işsizlik oranı en yüksek olan alan “inşaat teknolojisi” (% 5,4) alanıdır. Bu durum mezunların istedikleri tarzda iş bulamıyor oluşundan kaynaklanıyor olabilir. Buna karşın “metal teknolojisi” ve “tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” alanlarında işsiz bulunmamaktadır.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının çoğunluğunun, eğitim gördükleri alan dışında çalışmalarına ilişkin şunlar söylenebilir: Bu alanda yetiştirilen işgücüne, işgücü piyasası yeterince iş sağlayamamaktadır. Ya da işgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayıdan çok fazla işgücü yetiştirilmektedir. Bu da eğitim ve insan gücü planlamasının yeterince yapılmadığını, dolayısıyla insan kaynaklarının ve bütçenin savurganca kullanıldığını (verimli kullanılmadığını) göstermektedir. Bunun iki asıl nedeni vardır: a) Türkiye’de planlama anlayışı yeterince yerleşmemiştir, eğitim sistemi günübirlik kararlarla işletilmeye çalışılmaktadır ve çoğu zaman “kervan yolda düzülür” anlayışı esastır. b) Zaman içinde işgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayı ve nitelikler değişmektedir. Okullar bu değişime uyum sağlayamamakta, geçmişte ne ise bugün de aynı sayıda ve nitelikte işgücü yetiştirmektedir. Diğer bir deyişle okullar, işgücü piyasasında yaşanan değişimleri izlememektedir (Tuzcu, 2016, s.120).

Bu konuda Şahin (2018, s.1) şöyle demektedir: “İş piyasasına girenlerin çoğunun, yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olduğu söylenemez. Niteliksiz işgücünü piyasada yetiştirmek de oldukça zordur. Günümüzde hızlı teknolojik gelişmelerin etkisiyle teknik işgücü gereksinimi artmaktadır. İşletmeler, teknolojik değişikliklere uyum sağlayabilecek mesleki-teknik bilgileri olan, verimi yüksek işgücüne gereksinim duymaktadırlar. Bu

gereksinimi karşılamak, mesleki ve teknik eğitimin sorumluluğudur. Ülkelerin, mesleki ve teknik eğitim sistemleri, gerekli altyapıya sahip değilse ve bu nitelikli işgücünü yetiştiremiyorlarsa, o ülkelerdeki işletmelerin hızla gelişen rekabetçi piyasada varlıklarını sürdürebilmeleri, rekabet edebilmeleri olanaklı değildir. Gereksinim duyulan işgücü, yalnızca okullarda verilen eğitimle de sağlanamaz. Bu nedenle, okul ve işletmeler arasında mesleki bilgi ve beceri eğitimi işbirliği olması gerekmektedir.”

İşverenler, mesleki ve teknik lise mezunlarının mesleki bilgi, beceri, uyum, tutum ve iş alışkanlıklarını yetersiz bulmaktadır. Bu sorunu çözmek için hem devletin hem de sanayinin ortaklaşa çalışmaları gerekmektedir. Devletin ya da sanayinin tek başına uygulayacağı mesleki eğitim rekabet üstünlüğü sağlayacak sonuçlar veremez. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, bu yöntemlerle başarılı oldukları ve rekabette üstünlüğü yakaladıkları görülmektedir (Şahin, 2018, s.2).

Türkiye’de mesleki eğitim ile işgücü piyasası arasındaki ilişki oldukça zayıftır. Mesleki ve teknik liseler, işletmelerin gereksinim duyduğu ara işgücünü yeterince yetiştirememektedir. Okul ile işgücü piyasası arasında yaşanan arz ve talep uyumsuzluğu, çözüm bekleyen büyük sorunlardandır (Tuzcu, 2016, s.121).

Bir ülkede gereksinim duyulan niteliklere sahip işgücü yok ise ya da yetersiz ise, bu durum işgücü maliyetini yükseltir. Çünkü firmalar, nitelikli işgücü bulmak için ya daha uzun süre beklerler ya da daha düşük nitelikte işgücü çalıştırırlar. Bunun sonucunda da üretimin kalitesi ve miktarı düşer, hatalı ürün miktarı artar. Kaliteli ürünler üretebilmek için, nitelikli işgücü gerekir. Çünkü nitelikli işgücü, esnek bir yapıya sahiptir, yeni teknolojilere daha az maliyette ve daha hızlı uyum sağlar. Bu nitelikteki işgücünün çalıştığı firmalar da piyasada rekabet üstünlüğüne sahip olurlar. Özellikle küreselleşme süreciyle birlikte rekabet oldukça artmış, ülke sınırlarını da aşmıştır (Tuzcu 2016, 122).

Onuncu Kalkınma Planı’nda şöyle denilmektedir (md. 126): “Kalkınma hedeflerine tam olarak ulaşılabilmesi, kalkınmanın sürdürülebilir olması ve refahın yaygınlaştırılması; insanların buldukları mekanlarda yaşam kalitesinin ve yaşanabilirlik standartlarının çevreye duyarlı bir biçimde yükseltilmesi halinde olanaklı olacaktır. Bu bağlamda şehirlerin ve kırsal alanların kendine özgü koşul ve niteliklerine göre daha iyi iş fırsatlarını ve yaşam ortamlarını sunabilir hale gelmesi, Onuncu Kalkınma Planının temel amaçları arasındadır.”

Kalkınma planında da öngörüldüğü gibi, şehirlerin ve kırsal alanların kendine özgü koşullarına ve niteliklerine göre daha iyi iş fırsatları ve yaşam ortamları sunulmalıdır. Yoksa yaşam mücadelesinde olan insan göç edecektir. Diğer bir deyişle insanları

doğdukları yerde tutmak olanaklı olmayacaktır. Nitekim yüksek düzeydeki göç, hem terk edilen memleketi, hem de yeni yerleşilen memleketi etkilemektedir. Bu etki çoğu zaman olumsuz olmaktadır (Tuzcu, 2016, s.267).

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi, mesleki ve teknik lise mezunlarının işgücü piyasasındaki çalışma durumlarının mezuniyet yıllarına göre değişiklik gösterip göstermediğini belirlemeye yöneliktir.

Katılımcıların mezun oldukları dönem ile işgücü piyasasında çalıştıkları alana ilişkin veriler Tablo 4.4.'te görülmektedir.

Tablo 4.4. *Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu*

Mezun oldukları dönem	İşgücü piyasasındaki çalışma durumu							
	Alanında		Alanında değil		Çalışmıyor		Toplam	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
1990-1994	36	38,3	55	58,5	3	3,2	94	100
1995-1999	46	40,4	65	57,0	3	2,6	114	100
2000-2004	75	36,1	127	61,1	6	2,9	208	100
2005-2009	101	35,7	173	61,1	9	3,2	283	100
2010-2014	78	37,1	121	57,6	11	5,2	210	100
2015-2018	27	43,5	33	53,2	2	3,2	62	100
Toplam	363	37,4	574	59,1	34	3,5	971	100

Tablo 4.4.'te görüldüğü gibi, lisede eğitim gördüğü alanda en çok çalışanlar 2015-2018 döneminde mezun olanlar (% 43,5), en az çalışanlar ise 2005-2009 döneminde mezun olanlardır (% 35,7). Geçmişten günümüze doğru düzenli bir artış ya da azalış yoktur.

Katılımcıların yarısından fazlası (% 59,1) işgücü piyasasında, lisede eğitim aldığı alandan farklı bir alanda çalışmaktadır.

1990-1994 döneminde mezun olanlardan % 58,5'i, 1995-1999 döneminde mezun olanlardan % 57,0'si, 2000-2004 döneminde mezun olanların % 61,1'i, 2005-2009 döneminde mezun olanların % 61,1'i, 2010-2014 döneminde mezun olanların % 57,6'sı ve 2015-2018 döneminde mezun olanların % 53,2'si işgücü piyasasında liseden mezun olduğu alandan farklı bir alanda çalışmaktadır.

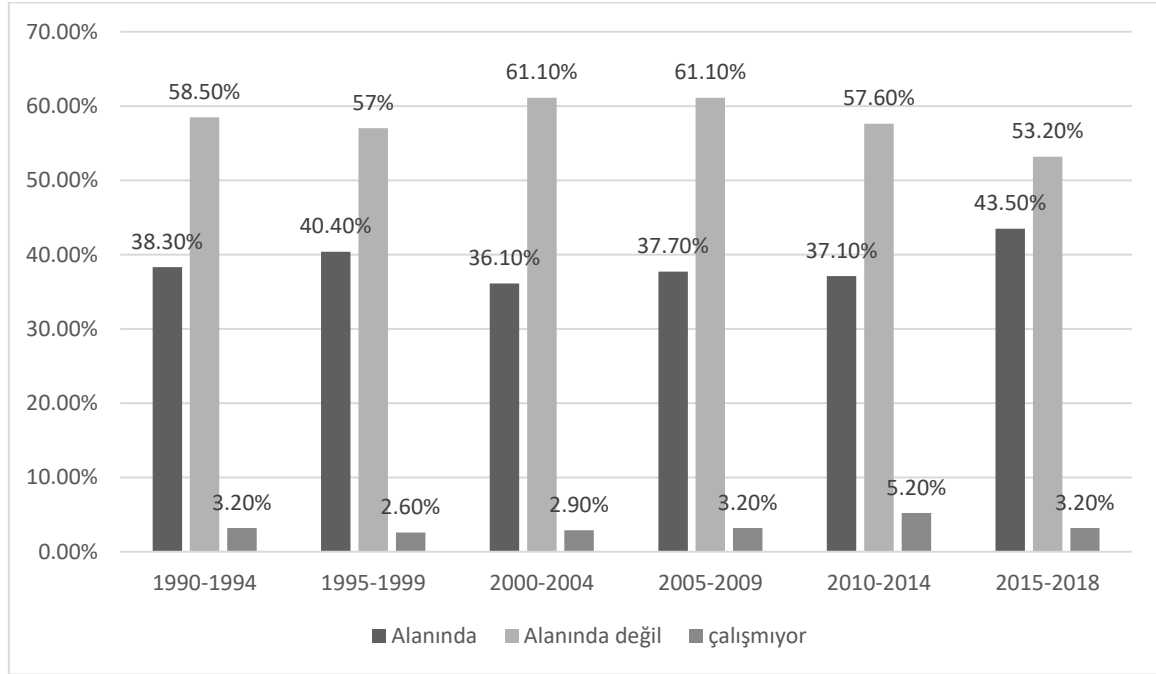
Mesleki ve teknik lise mezunlarından, alanı dışında en çok çalışanlar 2000-2009 döneminde mezun olanlar (% 61,1), en az çalışanlar ise 2015-2018 döneminde mezun

olanlardır (% 53,2). 2010 ve sonraki yıllarda mezun olanların, alanı dışında çalışma oranı giderek azalmıştır.

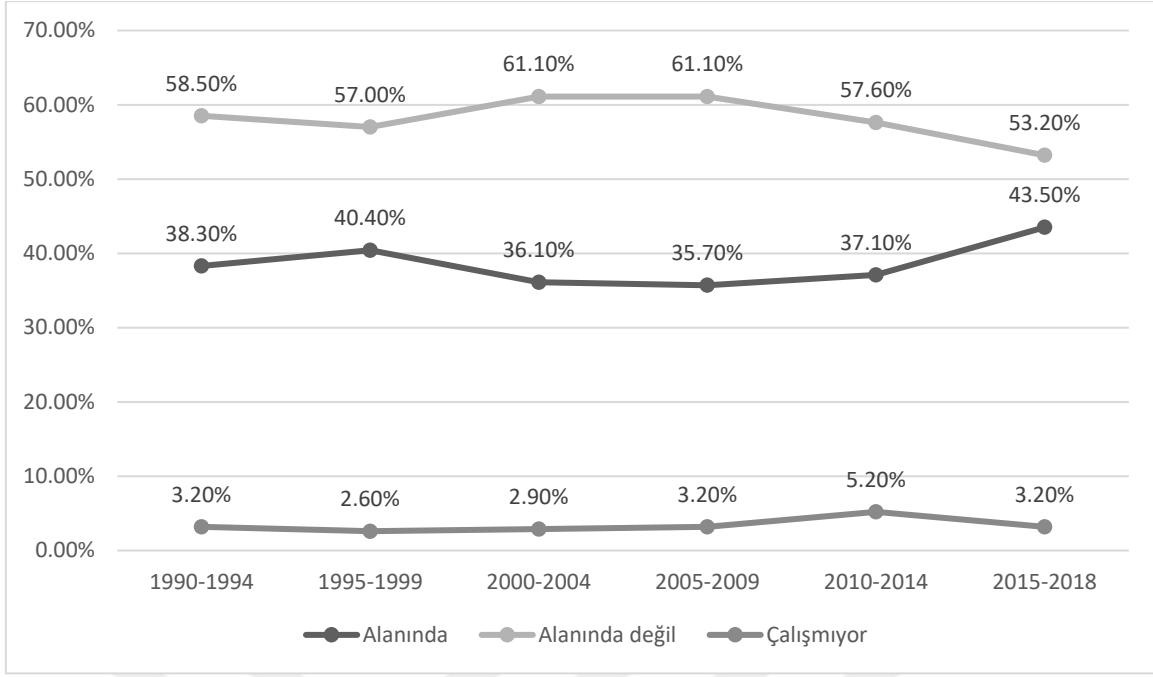
Mesleki ve teknik lise mezunlarından en çok 2010-2014 döneminde mezun olanlar çalışmamaktadır (işsizdir).

Türkiye’de eğitim-istihdam ilişkisi maalesef oldukça zayıftır. Mesleki eğitim sistemi ile istihdam arasında fonksiyonel bir ilişki ise neredeyse yok denilebilir. Bu durum, bilişsel yetenekleri yüksek öğrencilerin mesleki eğitimi tercih etmemesi, mesleki eğitim sisteminin işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmaması, mevcut mesleki eğitim programlarının ilgili tüm taraflarla yeterince işbirliği içinde güncellenmemesi, donanım eksikliği ve eğitim personelinin yeterince sektör deneyiminin olmaması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (MEB, 2012 s. 46).

Katılımcıların mezun oldukları dönem ile iş gücü piyasasında çalıştıkları alana ilişkin verileri daha net görebilmek için Şekil 4.1 ve Şekil 4.2’ye bakmak gerekmektedir.

Şekil 4.1. Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu

Şekil 4.2. Katılımcıların Mezun Oldukları Dönem ile İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu

Şekil 4.1 ve Şekil 4.2 birlikte değerlendirildiğinde alanında çalışmanın 2000 yılından itibaren düzenli olarak arttığı söylenebilir. İşsizlik ise en fazla 2010-2014 döneminde gerçekleşmiştir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde meslek lisesi mezunlarının işgücüne katılım oranı, 2014 yılında % 65,0 iken, 2015 yılında % 65,4'tür. 2016 yılında % 65,9, 2017 yılında % 66,1 ve 2018 yılında % 66,1'dir (www.biruni.tuik.gov.tr). 2014-2018 dönemi ortalaması ise % 65,7 dolayındadır.

Yıllar itibariyle işgücüne katılım oranlarına ilişkin yorum yapabilmek için, Manisa işgücü piyasasındaki değişimleri bilmek gerekmektedir. Bu konudaki sorulardan bazıları şunlar olabilir: Manisa işgücü piyasasında;

- Hangi yılda, kaç adet işletme açıldı, kaç adet işletme kapandı?
- Açılan ve kapanan işletmeler hangi sektörlerdeydi?
- Kaç işletme işçi çıkardı, kaç işletme işçi alımını artırdı?
- Kaç işletme, gereksinim duyduğu nitelikte ve sayıda işgücü bulamadı?
- Kaç işletmeye, gereksinim duyduğu nitelikten ve sayıdan çok işgücü başvurdu?

Kişinin mesleki ilgi ve becerileri ile işin gerektirdiği beceriler arasındaki uyum, kişinin işteki başarısında çok etkilidir. Meslek seçiminin gerçekçi olması, kişinin kendi ilgi ve yetenekleri ile işin gerektirdiği nitelikleri tanınması ile olanaklıdır. Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin, öğrencilere gerçekçi meslek seçimi yapması yönünde yetersiz kaldığı, araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Türkiye’de mesleki yönlendirmede kişinin yeteneklerinden çok ailenin istekleri ve çevresel etmenler belirleyici olmaktadır. Aileler çoğunlukla çocuklarının üniversite okumasını istemekte, meslek okullarına yöneltmemektedirler. Ailelerin çocuklarını mesleki eğitime yanlış yönlendirdikleri, mesleki eğitim kurumlarındaki öğretim programlarının iş piyasasının gereksinimleri ile örtüşmediği, toplumun bir meslek sahibi olmak için değil, sosyal statü ve prestij kazanmak için eğitimi tercih ettiği tespit edilmiştir (Karataş vd., 2011).

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi, mesleki ve teknik lise mezunlarının, mezun oldukları alanlara göre yükseköğretime geçiş oranını belirlemeye yöneliktir.

Bu bağlamda ilk olarak katılımcıların AMP ve ATP mezunu olmaları ile yükseköğretimde ön lisans ve lisans mezunu olma ya da yükseköğretim mezunu olmama durumu incelenmiştir. Katılımcıların liseden mezun oldukları program ile yükseköğretimden mezun olma durumuna ilişkin veriler Tablo 4.5.’te yer almaktadır.

Tablo 4.5. *Katılımcıların Liseden Mezun Oldukları Program Türü ile Yükseköğretimden Mezun Olma Durumu*

Program	Yükseköğretimden Mezuniyet Durumu							
	Önlisans Mezunu		Lisans Mezunu		Yerleşemeyen		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
AMP	121	19,3	15	2,4	491	78,3	627	100
ATP	39	11,3	20	5,8	285	82,8	344	100
Toplam	160	16,5	35	3,6	776	79,9	971	100

Tablo 4.5.’te görüldüğü gibi, 627 AMP mezununun 491’i herhangi bir yükseköğretim programında mezun olmamıştır, 121’i ön lisans, 15’i ise lisans mezunudur. 344 ATP mezununun 285’i herhangi bir yükseköğretim programından mezun olmamıştır, 39’u ön lisans, 20’si ise lisans mezunudur.

ATP mezunlarının herhangi bir yükseköğretim programından mezun olmama oranı (% 82,8), AMP mezunlarına göre (% 78,3) yüksektir. Bu durum, işgücü piyasasında ATP mezunlarının, AMP mezunlarına göre daha kolay iş bulabilmelerinden kaynaklanıyor olabilir.

ATP mezunlarının lisans mezun olma oranı (% 5,8), AMP mezunlarına göre (% 2,4) daha yüksektir. Bu, ATP mezunları ile AMP mezunlarının mesleki ve teknik lisede aldıkları eğitimin niteliği göz önüne alındığında beklenen bir durumdur.

Ön lisans mezunu olma oranına bakıldığında, AMP (% 19,3) mezunlarının, ATP (% 11,3) mezunlarına oranla daha fazla ön lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bu, ATP mezunları ile AMP mezunlarının mesleki ve teknik lisede aldıkları eğitimin niteliğine göz önüne alındığında beklenen bir durumdur. Çünkü ATP daha akademik bir programdır.

AMP ve ATP mezunlarının toplamına bakıldığında, 971 mezundan 776'sının (% 79,9) herhangi bir yükseköğretim programından mezun olmadığı görülmektedir. Bu oran oldukça yüksektir. Görüşmeler sırasında mezunların büyük bir çoğunluğu, sınavsız geçiş hakkı elde ettikleri programlara, askerlik tecili için kayıt yaptırdığını, sonrasında okula dahi gitmediğini belirtmişlerdir. Mesleki ve teknik lise mezunlarının cinsiyete göre dağılımı göz önüne alındığında bu durum olasıdır.

Mezunların 160'ı (% 16,5) önlisans mezunudur. Genele bakıldığında bu oran oldukça düşüktür. Mezunların 35'i ise (% 3,6) lisans mezunudur.

Katılımcılar, liseden 8 alanda mezun olmuşlardır. Katılımcıların mezun oldukları alanlara göre yükseköğretimden mezuniyet durumuna ilişkin veriler Tablo 4.6.'da görülmektedir.

Mesleki ve teknik liseden mezun olduktan sonra yükseköğretime geçen ve önlisans programlarından (iki yıllık) mezun olanların oranı % 16,5'dir. Bunlar içinde birinci sırada "inşaat teknolojisi" alanından mezun olanlar gelmektedir (% 27,6). Son sırada ise "metal teknolojisi" mezunları gelmektedir (% 8,8).

Mesleki ve teknik liseden mezun olduktan sonra yükseköğretime geçen ve lisans programlarından (dört yıllık) mezun olanların oranı % 3,6'dır. Bunlar içinde birinci sırada "bilişim teknolojisi" alanından mezun olanlar gelmektedir (% 7,0). Son sırada ise "mobilya ve iç mekan tasarımı" mezunları gelmektedir (% 2,4).

Tablo 4.6. *Katılımcıların Lisede Mezun Oldukları Alan ile Yükseköğretimden Mezun Olma Durumu*

Mezun Oldukları Alanlar	Yükseköğretimden Mezun Olma Durumu							
	Önlisans Mezunlu		Lisans Mezunlu		Yerleşmeyen		Toplam	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Bilişim Teknolojileri	18	14,0	9	7,0	102	79,1	129	100
Elektrik-Elektronik Teknolojisi	62	17,5	9	2,5	283	79,9	354	100
İnşaat Teknolojisi	8	27,6	-	-	21	72,4	29	100
Makine Teknolojisi	47	16,7	12	4,3	222	79,0	281	100
Metal Teknolojisi	3	8,8	1	2,9	30	88,2	34	100
Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	5	11,9	1	2,4	36	85,7	42	100
Motorlu Araçlar Teknolojisi	12	15,4	2	2,6	64	82,1	78	100
Tesisat Tekn. ve İklimlendirme	5	20,8	1	4,2	18	75,0	24	100
Toplam	160	16,5	35	3,6	776	79,9	971	100

Mesleki ve teknik lise mezunlarının % 79,9'u yükseköğretime yerleşmemiştir.

Şubat 2012'de Antalya'da düzenlenen "Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı"nın açılış konuşmasında, dönemin milli eğitim bakanı Ömer Çelik şöyle demiştir (<http://mtegm.meb.gov.tr>): "Türkiye'de çok uzun yıllar boyunca, okumasından ümit kesilen çocuklar "hiç olmazsa bir meslek edinsin diye" anne-babalar tarafından mesleki eğitime yönlendirilmiştir. Yaşam ne kadar değişirse değişsin, toplumsal zihniyet ve algılar ne yazık ki bugünden yarına değişmiyor. Bu algının, gençlerimizin vizyonlarını da etkileyecek kadar güçlü ve yerleşik bir geçmişi bulunmaktadır. Buna bir de çocukları mesleki ve teknik eğitimden uzaklaştıran yanlış politik kararlar ve uygulamalar eklendiğinde, belki de ilk yapılması gerekenlerden biri, mesleki eğitimin toplumdaki algısını değiştirmektir."

Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle denilmektedir (md. 150): "Ortaöğretim ve yükseköğretime geçiş sistemi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan etkin rehberlik ve yönlendirme hizmetleri desteğiyle, süreç odaklı bir değerlendirme yapısına kavuşturulacaktır."

Katılımcıların AMP ve ATP'de mezun olduğu sekiz alan bulunmaktadır. Katılımcıların liseden mezun oldukları alan ile yükseköğretimden mezun olma durumuna ilişkin veriler Tablo 4.7.'de görülmektedir.

Tablo 4.7. Katılımcıların Lisede Mezun Oldukları Alan ve Program ile Yükseköğretimden Mezuniyet Oranı

Program	Mezun oldukları alanlar	Yükseköğretim mezunu olma durumu							
		Önlisans Mezunu		Lisans Mezunu		Yerleşemeyen		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%
AMP	Bilişim Teknolojileri	14	19,4	4	5,6	54	75,0	72	100
	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	49	20,3	3	1,2	189	78,4	241	100
	İnşaat Teknolojisi	6	31,6	-	-	13	68,4	19	100
	Makine Teknolojisi	36	19,8	6	3,5	132	76,7	172	100
	Metal Teknolojisi	2	7,4	-	-	25	92,6	27	100
	Mobilya ve İç Mekan Tasarımı	3	9,7	1	3,2	27	87,1	31	100
	Motorlu Araçlar Teknolojisi	9	18,4	-	-	40	81,6	49	100
	Tesisat Tekn. ve İklimlendirme	4	25,0	1	6,3	11	68,8	16	100
	Toplam	121	19,3	15	2,4	491	78,3	627	100
	ATP	Bilişim Teknolojileri	4	7,0	5	8,8	48	84,2	57
Elektrik-Elektronik Teknolojisi		13	11,5	6	5,3	94	83,2	113	100
İnşaat Teknolojisi		2	2,0	-	-	8	80,0	10	100
Makine Teknolojisi		13	11,9	6	5,5	90	82,6	109	100
Metal Teknolojisi		1	14,3	1	14,3	5	71,4	7	100
Mobilya ve İç Mekan Tasarımı		2	18,2	-	-	9	81,8	11	100
Motorlu Araçlar Teknolojisi		3	10,3	2	6,9	24	82,8	29	100
Tesisat Tekn. ve İklimlendirme		1	12,5	-	-	7	87,5	8	100
Toplam		39	11,3	20	5,8	285	82,8	344	100
Genel Toplam		160	16,5	35	3,6	776	79,9	971	100

Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise AMP mezunlarının % 19,3'ü önlisans programlarından (iki yıllık) mezun olmuşlardır. Bunlar içinde birinci sırada “inşaat teknolojisi” alanından mezun olanlar gelmektedir (% 31,6). Son sırada ise “metal teknolojisi” mezunları gelmektedir (% 7,4).

AMP mezunlarının ancak % 2,4'ü lisans programlarından mezun olmuştur. Bunların içinde en yüksek oran “tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” alanıdır (% 6,3). “İnşaat teknolojisi”, “metal teknolojisi” ve “motorlu araçlar teknolojisi” alanlarından mezun olanlar içinde yükseköğretim lisans programlarından mezun olan yoktur.

AMP mezunlarının % 82,8'i yükseköğretim programlarına (gerek önlisans, gerek lisans) programlarına yerleşememiştir.

Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise ATP mezunlarının % 11,3'ü önlisans programlarından (iki yıllık) mezun olmuşlardır. Bunlar içinde birinci sırada

“mobilya ve iç mekan tasarımı” alanından mezun olanlar gelmektedir (% 18,2). Son sırada ise “inşaat teknolojisi” mezunları gelmektedir (% 2,0).

ATP mezunlarının ancak % 5,8'i lisans programlarından mezun olmuştur. Bunların içinde en yüksek oran “metal teknolojisi” alanıdır (% 14,3). “İnşaat teknolojisi”, “mobilya ve iç mekan tasarımı” ve “tesisat teknolojisi ve iklimlendirme” alanlarından mezun olanlar içinde yükseköğretim lisans programlarından mezun olan yoktur.

ATP mezunlarının % 82,8'i yükseköğretim programlarına (gerek önlisans, gerek lisans) programlarına yerleşememiştir.

Tablo 4.7.'de görüldüğü gibi, mesleki ve teknik lise AMP ve ATP mezunlarının toplamına bakıldığında, % 16,5'i önlisans programlarından (iki yıllık), % 3,6'sı lisans programlarından mezundur. % 79,9'u ise yükseköğretime gitmemiştir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının üniversiteye yerleşmelerinin çok düşük olmasının nedenlerine ilişkin yorum yapabilmek için, şu konularda veri elde etmek gerekir (Tuzcu, 2018, s.340):

- Katılımcıların, liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki sosyo-ekonomik durumları.
- Katılımcıların liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki ülkenin siyasi durumu.
- Katılımcıların liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki üniversiteye giriş sisteminin özellikleri.
- Katılımcıların liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki Manisa işgücü piyasasının durumu.

Bu vb veriler olmadan yorum yapmanın anlamsız olacağı düşünülmektedir.

Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle denilmektedir (md. 54): “Küresel düzeyde nitelikli işgücünün önemi giderek artmaktadır. Eğitim düzeyinin ve işgücünün niteliğinin yükselmesi, ülkelerin ve kişilerin ekonomik gelişmişliğini etkilemeyi sürdürecektir. Eğitim düzeyinin yanında işgücünün niteliğinin de işgücü hareketlerinde belirleyici bir unsur olması beklenmektedir. Tüm ülkelerde nitelikli işgücüne olan talebin artacağı öngörülmektedir.”

Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle denilmektedir (md. 57): “İnsan sermayesinin geliştirilmesi, genç nüfusa sahip Türkiye açısından önümüzdeki dönem için bir fırsattır. Bu fırsatı değerlendirerek eğitimin niteliğinin ve işgücünün niteliğinin artırılması, büyümeyi ve kalkınmayı olumlu yönde etkileyecektir.”

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi, mesleki ve teknik lise mezunlarının işgücü piyasasında çalıştıkları alanlara göre aylık kazançlarını belirlemeye yöneliktir.

Katılımcıların mezun oldukları program bazında işgücü piyasasındaki çalışma durumu ile aylık kazançları Tablo 4.8.'de verilmiştir. Aylık geliri olmayan işsizler tabloya dahil edilmemiştir.

Tablo 4.8. Katılımcıların İşgücü Piyasasındaki Çalışma Durumu ile Aylık Kazançları

Program	İşgücü piyasasındaki çalışma durumu	Aylık Kazanç (TL)										Toplam	
		Asgari Ücretin Altında		Asgari Ücret		Asgari Ücret ile 1.000 TL Üstü		Asgari Ücretin 1.001 - 2.000 TL Üstü		Asgari Ücretin 2.001 - 3.000 TL Üstü			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
AMP	Alanında	4	1,8	94	41,6	68	30,1	46	20,4	14	6,2	226	100
	Alanında değil	2	0,5	181	47,5	91	23,9	69	18,1	38	10,0	381	100
	Toplam	6	1,0	275	43,9	159	25,4	115	18,3	52	8,3	607	96,8
ATP	Alanında	1	0,7	74	54,0	31	22,6	22	16,1	9	6,6	137	100
	Alanında değil	-	-	106	54,9	35	18,1	34	17,6	18	9,3	193	100
	Toplam	1	0,3	180	52,3	66	19,2	56	16,3	27	7,8	330	95,9
Genel Toplam		7	0,7	455	46,9	225	23,2	171	17,6	79	8,1	937	96,5

Not: Araştırma kapsamında 2017 yılından beri veri toplanmaktadır. 2017 yılında net asgari ücret 1.404 TL, 2018 yılında net asgari ücret 1.603 TL, 2019 yılında ise net asgari ücret 2.020 TL'dir. Sonuçları değerlendirme açısından karışıklık yaratacağı düşüncesi ile araştırmacı tarafından 3 yıla ait aylık kazançlar "asgari ücretin altında", "asgari ücret", "asgari ücret ile 1.000 TL fazlasına kadar", "asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL fazlasına kadar", "asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL fazlasına kadar" olmak kategorize edilmiştir.

Tablo 4.8.'i öncelikle AMP mezunları bağlamında, sonra ATP mezunları bağlamında değerlendirmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi, AMP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında lisede eğitim gördüğü alanda çalışanlardan % 1,8'inin aylık kazancı, asgari ücretin altındadır. Buna karşın işgücü piyasasında lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir alanda çalışanların % 0,5'inin aylık kazancı, asgari ücretin altındadır. Diğer bir deyişle eğitim gördüğü alanda çalışanlar arasında, asgari ücret ile çalışanlar daha çoktur. Sanki eğitim gördüğü alanda çalışmak, cezalandırılmaktadır.

AMP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 41,6'sının aylık kazancı asgari ücrettir. Buna karşın lisede eğitim gördüğü

alandan farklı bir alanda çalışanların % 47,5'inin aylık kazancı, asgari ücrettir. Diğer bir deyişle, asgari ücret ile çalışanlar arasında eğitim gördüğü alan dışında çalışanlar çoğunluktadır.

AMP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 30,1'inin aylık kazancı, asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın lisede eğitim gördüğü aldığı alandan farklı bir alanda çalışanların % 23,9'unun aylık kazancı, asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle, düşük kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alanda çalışanlar çoğunluktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir.

AMP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 20,4'ünün aylık kazancı, asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın eğitim gördüğü alandan farklı bir alanda çalışanların % 18,1'inin aylık kazancı, asgari ücretin 1.001 TL üstü ile asgari ücretin 2.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle, asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL arasında kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alanda çalışanlar çoğunluktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir. Daha genel bakılacak olursa, işgücü piyasasında çalışan mesleki ve teknik lise AMP mezunlarının ortalama olarak beşte biri, asgari ücretin 1.001 TL ile 2.000 TL üstünde kazanmaktadır.

AMP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 6,2'sinin aylık kazancı, asgari ücretin 2.001 TL üstü ile asgari ücretin 3.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir alanda çalışanların % 10,0'unun aylık kazancı, asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle, asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL arasında kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alan dışında çalışanlar çoğunluktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir.

AMP mezunları genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo şöyledir: Düşük kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alanda çalışanlar çoğunlukta; yüksek kazanç elde edenler arasında ise eğitim gördüğü alan dışında çalışanlar çoğunluktadır.

Şimdi de ATP mezunlarının aylık kazancı değerlendirilmektedir.

ATP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 0,7'sinin aylık kazancı, asgari ücretin altındadır. Buna karşın lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir alanda çalışıp aylık kazancı asgari ücretin altında olan yoktur.

ATP mezunlarından işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 54,0'ünün aylık kazancı, asgari ücrettir. Buna karşın eğitim gördüğü alandan farklı bir

alandaki çalışanların % 54,9'unun aylık kazancı, asgari ücrettir. Diğer bir deyişle, eğitim gördüğü alanda çalışanların kazancı ile eğitim gördüğü alan dışında çalışanların kazancı arasında dikkate değer bir fark yoktur. Daha genel bakılacak olursa, işgücü piyasasında çalışan mesleki ve teknik lise ATP mezunlarının ortalama olarak yarısı asgari ücret ile çalışmaktadır.

ATP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 22,6'sının aylık kazancı, asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın eğitim gördüğü alandan farklı bir alanda çalışanların % 18,1'inin aylık kazancı, asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstü kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alanda çalışanlar çoğunluktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir. Daha genel bakılacak olursa, işgücü piyasasında çalışan mesleki ve teknik lise ATP mezunlarının ortalama olarak beşte biri, asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstünde kazanmaktadır.

ATP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 16,1'inin aylık kazancı, asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın işgücü piyasasında lisede eğitim aldığı alandan farklı bir alanda çalışanların % 17,6'sının aylık kazancı, asgari ücretin 1.001 TL üstü ile asgari ücretin 2.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle işgücü piyasasında, mesleki ve teknik lisede eğitim gördüğü alanda çalışanlar, eğitim gördüğü alanda çalışmayanlardan daha az kazanmaktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir.

ATP mezunlarından Manisa işgücü piyasasında, lisede eğitim gördüğü alanda çalışanların % 6,6'sının aylık kazancı, asgari ücretin 2.001 TL üstü ile asgari ücretin 3.000 TL kadar üstüdür. Buna karşın işgücü piyasasında lisede eğitim aldığı alandan farklı bir işte çalışanların % 9,3'ünün aylık kazancı, asgari ücretin 2.001 TL üstü ile asgari ücretin 3.000 TL kadar üstüdür. Diğer bir deyişle işgücü piyasasında, mesleki ve teknik lisede eğitim gördüğü alanda çalışanlar, eğitim gördüğü alanda çalışmayanlardan daha az kazanmaktadır. Bir bakıma, eğitim gördüğü alanda çalışanlar cezalandırılmış gibidir. En büyük kazançta sahip olanlar, eğitim gördüğü alanda çalışmayanlardır.

ATP mezunları genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo şöyledir: Düşük kazanç elde edenler arasında, eğitim gördüğü alanda çalışanlar çoğunlukta; yüksek kazanç elde edenler arasında ise eğitim gördüğü alan dışında çalışanlar çoğunluktadır.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının aylık kazançlarına, toplam (AMP+ATP) olarak bakıldığında; % 0,7'si asgari ücretin altında, % 46,9'u asgari ücret kadar kazanmaktadır. %

23,2'si asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstü, % 17,6'sı asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL kadar üstü, % 8,1'i de asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL kadar üstü kazanmaktadır. Diğer bir deyişle çalışanların % 47,6'sı asgari ücret ve altında kazanmaktadır. Daha genel söylenecek olursa, Manisa işgücü piyasasında çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarının yarısı asgari ücret ile, yarısı da asgari ücretin üstünde çalışmaktadır.

TÜİK tarafından yapılan “Kazanç Yapısı Araştırması”nda en son 2014 yılına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu verilerine göre, “Türkiye genelinde mesleki ve teknik lise mezunlarının yıllık ortalama kazancı, 2014 yılında 28.143 TL'dir” (www.biruni.tuik.gov.tr). Bu araştırmada kazançlar aylık olarak ele alındığı için TÜİK verileri de aya çevrilmiştir (12'ye bölünmüştür). Bu durumda 2014 yılı itibariyle aylık kazanç 2.345 TL olmaktadır. Türkiye'de son yıllarda enflasyon oranı (TÜFE) % 20 dolayında olduğu için, 2014 yılının 2.345 TL'si, 2015 yılında 2.814 TL'ye, 2016 yılında 3.377 TL'ye, 2017 yılında 4.053 TL'ye ve 2018 yılında 4.863 TL'ye karşılık gelmektedir.

2018 yılında net asgari ücret 2.020 TL olduğu için,

- Asgari ücretin 1.001 TL üstü ile asgari ücretin 2.000 TL arasında olan kazanç, ortalama olarak asgari ücretin 1.500 TL üstü kabul edilirse = 2.020 TL + 1.500 TL = 3.520 TL eder.
- Asgari ücretin 2.001 TL üstü ile asgari ücretin 3.000 TL arasında olan kazanç, ortalama olarak asgari ücretin 2.500 TL üstü kabul edilirse = 2.020 TL + 2.500 TL = 4.520 TL eder.

Görüldüğü gibi Manisa işgücü piyasasındaki en yüksek kazanç ile TÜİK verileri birbirine yakındır. Ancak en yüksek kazanç dışındaki kazançlar arasında oldukça fark vardır. Bunun nedenleri şunlar olabilir:

- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması, okul türlerine göre değil de eğitim türlerine ve düzeylerine göre yapılmıştır. Örneğin TÜİK'in Araştırmasında, Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının kazançlarına ilişkin veri yoktur, mesleki ve teknik eğitimin bütününe ilişkin veri vardır.
- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması, Türkiye geneline ilişkindir. Bu araştırma ise yalnızca Manisa iliyle sınırlıdır. Manisa'nın da şehir merkezi ile sınırlıdır.
- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması verileri 2014 yılında son bulunduğu için, enflasyon oranı dikkate alınarak 2018 yılına getirilmiştir. Oysa Manisa işgücü piyasasındaki kazançlar, enflasyon oranında artmıyor olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, mesleki ve teknik lisede verilen eğitimin Manisa işgücü piyasası ile uyumuna bakılmakta ve mesleki ve teknik liselerin amacı olan işgücü piyasasına ara işgücü yetiştirme ile yükseköğretime hazırlama amaçları değerlendirilmektedir.

5.1. Tartışma

Mesleki ve teknik liselerin amacı, öğrencileri ilgi, istek ve yetenekleri yönünde iş alanlarına (mesleğe) hazırlamak ve aynı zamanda yükseköğretime yönlendirmektir.

5.1.1. Mezunların Eğitim Gördüğü Alanda Çalışıp-Çalışmama Durumu

Mesleki ve teknik lise mezunlarının, lisede eğitim gördükleri alana uygun bir işte çalışma oranı % 37,4'tür. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası arasında % 37,4 oranında uyum vardır. Lisede eğitim gördüğü alana uygun çalışma oranının en yüksek olduğu alan "metal teknolojisi"dir. Diğer bir deyişle okul ile işgücü piyasası uyumunun en yüksek olduğu alan metal teknolojisidir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının, lisede eğitim gördüğü alandan farklı bir işte çalışma oranı % 59,1'dir. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası arasında % 59,1 oranında uyumsuzluk vardır. Eğitim gördüğü alandan farklı bir işte çalışma oranının en yüksek olduğu alan "inşaat teknolojisi"dir. Diğer bir deyişle, okul ile işgücü piyasası arasında uyumsuzluğun en yüksek olduğu alan inşaat teknolojisidir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının çoğunluğunun, eğitim gördükleri alan dışında çalışmalarına ilişkin şunlar söylenebilir (Tuzcu, 2016, s.119):

- İşgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayıdan çok fazla işgücü yetiştirilmektedir. Diğer bir deyişle yetiştirilen işgücüne, işgücü piyasası yeterince iş sağlayamamaktadır.

- İşgücü piyasasının gereksinim duyduğu niteliklere sahip işgücü yetiştirilememektedir. Bu durumların her ikisi de, Türkiye'de eğitim ve insangücü planlamasının yeterince yapılmadığını, dolayısıyla insan kaynaklarının ve bütçenin savurganca kullanıldığını (verimli kullanılmadığını) göstermektedir. Bunun iki asıl nedeni vardır: Birincisi, Türkiye'de planlama anlayışı yeterince yerleşmemiştir, eğitim sistemi günübirlik kararlarla işletilmeye çalışılmaktadır ve çoğu zaman "kervan yolda düzülür" anlayışı esastır. İkincisi ise, zaman içinde işgücü piyasasının gereksinim duyduğu sayı ve

nitelikler değişmektedir. Okullar bu değişime uyum sağlayamamakta, geçmişte ne ise bugün de aynı sayıda ve nitelikte işgücü yetiştirmektedir. Diğer bir deyişle okullar, işgücü piyasasında yaşanan değişimleri izlememektedir.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası'nın (5018 SY) amaçlarından biri şudur: "Kalkınma planları ve programlarında yer alan politika ve hedefler yönünde, kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir biçimde kullanılmasını, hesap verebilirliği ve mali saydamlığı sağlamak üzere, kamu mali yönetiminin yapısını ve işleyişini düzenlemek". Dokuzuncu Kalkınma Planında ise şöyle denilmektedir (md. 597): "Eğitime ayrılan kaynakların daha etkin kullanımı gereksinimi sürmektedir. Tüm eğitim kademelerinde özel sektörün payı artırılacak, kamu kaynaklarının en fazla gereksinim duyan kesimlere yönlendirilmesi sağlanacaktır. Eğitime ayrılan kaynaklar daha etkin kullanılacaktır". "Plan'da böyle bir hedefin yer alması, Türk eğitim sisteminde finansman sorunu yaşandığını göstermektedir. Gerek Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasasında, gerek Kalkınma Planında kamu kaynaklarının etkili ve ekonomik kullanılması öngörülmesine karşın, mesleki-teknik lise mezunlarının yaklaşık yarısının alan dışında çalışması, bir savurganlık göstergesidir" (Tuzcu, 2018, s.214).

İşverenlerle yapılan çalışmalarda, mesleki ve teknik lise mezunlarının okulda almış oldukları eğitimin, iş yaşamının isteklerine tam olarak uymadığı görülmüştür. İşverenlere göre, mesleki ve teknik liselerde uygulanan eğitim programları ve iş piyasasının gereksinimleri arasında nitelik ve sayı yönünden bulunan uyumsuzlukların nedenleri, mesleki ve teknik okullarda okutulan programların güncel olmayışı, meslek okulları ile işyerleri arasındaki eşgüdüm ve iletişim eksikliği ve öğrencilerin temel eğitiminden gelen eksiklikleridir (ERG ve KOÇ, 2012, s.26-27). Bu bulgu, bu araştırmanın bulguları ile paraleldir. Nitekim bu araştırmanın bulgularına göre, mesleki ve teknik lise mezunlarından % 59,1'i lisede eğitim gördüğü alan dışında çalışmaktadır.

MEB Mesleki Ortaöğretim Mezunlarını İzleme Portalı (e-mezun) aracılığı ile 2009-2010 öğretim yılında yaklaşık 11.000 mezun ve 1.250 işveren ile bir araştırma yapılmıştır. İşverenlerin % 42'si, çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarının, lisede kazandıkları bilgi, beceri ve yeterlilikleri iş yaşamına aktarmada istenilen düzeyde olmadığını belirtmişlerdir.

Şubat 2012'de Antalya'da düzenlenen Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştay Sonuç Raporuna göre (<http://mtegm.meb.gov.tr>), "mesleki ve teknik eğitimin en önemli sorunlarından biri, uygulanan programların çevre gereksinimleri ile tutarlı olmaması ve istihdam olanağı sınırlı olan alanlar için gereğinden fazla işgücü yetiştirilmesidir". Bu sorun, bu araştırma ile de kanıtlanmış durumdadır. Diğer bir deyişle Çalıştay Raporu ile bu

araştırmanın bulguları paraleldir. Nitekim Manisa işgücü piyasasındaki mesleki ve teknik lise mezunlarından % 59,1'i alanında çalışmamaktadır. Alanında çalışmamanın nedenlerinden biri, lisedeki programların ve bölümlerin Manisa işgücü piyasasına uygun olmayışı olabilir. Bu konuda Şahin (2018, s.1) şöyle demektedir:

İş piyasasına girenlerin çoğunun, yeterli mesleki bilgi ve beceriye sahip olduğu söylenemez. Niteliksiz işgücünü piyasada yetiştirmek de oldukça zordur. Günümüzde hızlı teknolojik gelişmelerin etkisiyle teknik işgücü gereksinimi artmaktadır. İşletmeler, teknolojik değişikliklere uyum sağlayabilecek mesleki-teknik bilgileri olan, verimi yüksek işgücüne gereksinim duymaktadırlar. Bu gereksinimi karşılamak, mesleki ve teknik eğitimin sorumluluğudur. Ülkelerin, mesleki ve teknik eğitim sistemleri, gerekli altyapıya sahip değillerse ve bu nitelikli işgücünü yetiştiremiyorlarsa, o ülkelerdeki işletmelerin hızla gelişen rekabetçi piyasada varlıklarını sürdürebilmeleri, rekabet edebilmeleri olanaklı değildir. Gereksinim duyulan işgücü, yalnızca okullarda verilen eğitimle de sağlanamaz. Bu nedenle, okul ve işletmeler arasında mesleki bilgi ve beceri eğitimi için işbirliği olmalıdır.

Ekim 2016'da Antalya'da gerçekleştirilen 2. Eğitim Kongresinin "Mesleki Eğitim-İstihdam İlişkisi" Raporunda yer alan sorunlardan ve hedeflerden birkaçı şöyledir:

- Mesleki ve teknik eğitim ve istihdam arasında arz ve talep uyumsuzluğu bulunmaktadır.
- İşgücü ve eğitim planlamasının gerçekçi biçimde yapılması gerekmektedir.
- Mesleklere ait standartların oluşturulması yeterli olmamakta, eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi için öğretim programlarının bu standartlara uygun olarak güncellenmesi gerekmektedir.
- Öğrencilerin kendi alanlarında çalışmalarını özendirilmelidir / desteklenmelidir.
- Mesleki ve teknik eğitim ile sektör işbirliği arttırılmalıdır.

Mesleki ve teknik lise mezunlarının yarısından fazlasının işgücü piyasasında lisede eğitim aldığı alandan farklı bir alanda çalışması, bu liselerde verimliliğin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Çünkü Karakütük'e göre (2006, s.172) verimlilikle ilgili konular, şu iki soruyla açıklığa kavuşturulabilir:

- Maliyette büyük artışlara yol açmadan, hizmet sunulan öğrenci sayısı ve öğrenme düzeyi nasıl artırılabilir?

- Öğrencilerin öğreneceklerini azaltmadan, eğitimin maliyeti nasıl düşürülebilir?

Özcan tarafından yapılan araştırmada, ulaşılan sonuç şöyledir (2009, s.258): “Mesleki ve teknik öğretim sisteminin kalitesizliğinden dolayı mezunlarının yarısına yakını eğitim gördüğü alanda çalışmamakta, önemli bir kısmı iş bulamamakta, iş bulanlar ise işletmelerin yetiştirme maliyetlerini artırmaktadırlar. Çünkü işletmeler okulun veremediği eğitimleri de vermek durumunda kalmaktadırlar. Türkiye’de bir yandan işsizlik oranı artarken, diğer yandan sanayi ve hizmet sektörü, istihdam edecek nitelikli teknik işgücü sıkıntısı yaşamaktadır, hatta bir sanayi odası başkanı “yetiştirilmiş işgücü ithal etme durumuna geldiklerini” belirtmiştir. Türkiye’de mesleki ve teknik ortaöğretim sisteminin günümüzdeki yapısı ile işgücü yetiştirme rolünü yeterince gerçekleştirmediği açıktır.”

Şahin (2018, s.44) tarafından yapılan araştırmada, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin işgücü piyasasında yaptığı uygulama eğitimine (staj) ilişkin sonuç şöyledir: “Lisede öğrendiğim teorik bilgileri, işyerinde uygulama olanağı buluyorum” görüşünde olanlar % 64,4 oranındadır. Kararsızlar % 15, “uygulama olanağı bulmuyorum” diyenler ise % 20,6’dır. Diğer bir deyişle işletmelerde staj yapan öğrencilerin çoğu, staj sürecinde teorik bilgileri çoğunlukla uygulama olanağı bulmaktadır.

Şahin (2018, s.38) tarafından yapılan araştırmada, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin işgücü piyasasında yaptığı uygulama eğitimine (staj) ilişkin sonuç şöyledir: “Staj yaptığım işyerinde yeni teknolojileri tanıma fırsatı buluyorum” görüşünde olan öğrenciler % 69,2 oranındadır. Öğrencilerin % 13,4’ü kararsızdır, % 17,3’ü ise “yeni teknolojileri tanıma fırsatı bulmuyorum” görüşündedir. Diğer bir deyişle işletmelerde staj yapan öğrenciler, çoğunlukla staj sürecinde yeni teknolojileri tanıma fırsatı bulmaktadır.

Şahin (2018, s.49) tarafından yapılan araştırmada, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin işgücü piyasasında yaptığı uygulama eğitimine (staj) ilişkin sonuç şöyledir: “İşyerinde yaptığım pratik eğitim (staj), ilerdeki iş yaşamımı olumlu etkileyecek” görüşünde olanlar % 76,5 oranındadır. Kararsızlar % 12,1, olumlu etkilemeyecek diyenler ise % 11,4’tür. Diğer bir deyişle işletmelerde staj yapan öğrenciler, staj sürecinde mesleki kazanım elde ettiklerini düşünmektedirler.

Psacharopoulos meslek liselerinin başarısızlığını, öğrencilerin beden gücü kullanılan meslekte okuması için aile tarafından zorlanmasına, meslek lisesinin öğrencilerin kendi tercihi olmaması nedeniyle mezuniyetten sonra mesleklerini yapmak istememelerine bağlamaktadır (akt. Özcan, 2009, s.9).

Özcan tarafından yapılan araştırmada, mesleki ve teknik lise öğrencilerinin, lisede gördükleri eğitimin kendilerine sağlayacağını umdukları yararlar şöyledir (2009, s. 256-257):

- Öğrencilerin çoğunluğu, gördükleri eğitimin kendilerine gelecekte yüksek yarar sağlayacağını ummaktadırlar.
- Öğrencilerin % 83.6'sı meslek etiğinin, % 76.9'u meslekleriyle ilgili yeterli kuramsal bilgilerin, % 71.7'si atölye derslerinde uygulama boyutunun, % 69.0'ı iş güvenliği kurallarının, % 75.9'u atölye uygulamalarında doğru davranışın, lisede öğretildiğini düşünmektedir.
- Öğrencilerin % 81.7'si mesleklerini yaparlarsa gelecekte iyi bir kazançla sahip olacaklarını, % 79.6'sı mesleklerinin kendilerine iyi statü kazandıracığını, % 77.3'ü mesleklerinin gelecekte iş bulmada yararının olacağını, % 67.3'ü mezun olduktan sonra mesleki bilgileriyle piyasada çalışabilecek yeterliği kazanacağını, % 54.1'i mezun olduktan sonra kendi işyerlerini açarak işletebilecek bilgi ve beceriye sahip olacaklarını, % 59.8'i okullarının kendilerini yaşama çok yönlü hazırladığını düşünmektedir.

Oysa bu araştırmada ulaşılan sonuçlar böyle değildir. Öğrencilerin umutları çok güzeldir, ancak işgücü piyasası bu umutları yeşertecek kadar iş yaratamamakta ve kazanç sağlamamaktadır.

5.1.2. Mezunların İşsizlik Durumu

Mesleki ve teknik lise mezunlarının % 3,5'i işsizdir (çalışmamaktadır). İşsizlik oranının en yüksek olduğu alan “motorlu araçlar teknolojisi” alanıdır.

TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde meslek lisesi mezunlarının işsizlik oranı, 2018 yılında % 11,4'tür (www.biruni.tuik.gov.tr). Görüldüğü gibi TÜİK verileri ile bu araştırmanın verileri (% 3,5) oldukça farklıdır. Bunun nedeni şu olabilir: TÜİK verileri, tüm mesleki ve teknik lise mezunlarına ilişkindir. Bu araştırmanın verileri ise yalnızca ATP ve AMP programlarına (endüstri meslek liselerine) ilişkindir. TÜİK verilerinde okul türü, hatta program türü yoktur, eğitim türü ve düzeyi vardır.

Nitekim Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle denilmektedir (md. 140-141): “Eğitim sistemi, işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmış ve eğitilmiş genç kişilerin işsizlik oranlarında sağlanan düşüş, sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir. Eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik mekanizmaların etkinliğinin artırılması gereksinimi sürmektedir.”

Kalsen tarafından yapılan araştırmada, ulaşılan sonuç Őyledir (2016, s.148): “Sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların görüşlerine göre, ücret düzeyinin yetersiz olması, çalışma koşullarının ağır olması, işverenlerin çalışanlara karşı olumsuz tutumları, kariyer ve terfi olanakların yetersizliği ve iş güvencesinin sağlanmaması nedeniyle çalışanlar iş değiştirmektedirler. Diğer yandan düşük ücret, fazla mesai ücretinin ödenmemesi, asgari ücret yetersizliği ve sigortasız çalıştırılma, sendika üyeliğinden dolayı işten atılma, etik dışı çalıştırılma sebeplerinden dolayı çalışanların işten ayrıldıkları görülmektedir.”

Kalsen tarafından yapılan araştırmada, ulaşılan bir diğer sonuç Őyledir (2016, s.147): “Sanayi ve hizmet sektörlerinde kadın çalışanların istihdam edilme oranı, erkek çalışanların istihdam edilme oranına göre oldukça düşüktür. Çalışma ağındaki nüfus içinde kadın ve erkeklerin oranları birbirine yakın olduğu halde, bu iki sektörde kadın istihdam oranının düşük düzeyde olması, çalışma yaşamında cinsiyetçi ve geleneksel kültürel yapının hâlâ hâkim olduğunu ortaya koymaktadır.”

Şubat 2012’de Antalya’da düzenlenen “Mesleki ve Teknik Eğitim alıştayı”nın açılışında, dönemin milli eğitim bakanı mer elik Őyle konuşmuştur (<http://mtegm.meb.gov.tr>):

İş dünyasının beklenti ve gereksinimlerine uygun eğitim verilmediği” yolundaki ezberi bozup, sürekli olarak gereksinim ve beklentileri değişen iş piyasasına zamanında ve hızlı çözümler üretme noktasında, varolan eğitim modelimiz yetersiz kalmaktadır. Bilgi temelli ekonomide, çocuklarımızın bir meslek edinmekten çok, öğrenmeyi öğrenme becerisine sahip olmaları, analitik düşünmeleri, yaşamboyu öğrenme sürecinin aktif bir öznesi haline gelmeleri, yabancı bir dili çok iyi öğrenmeleri, ileri teknolojiyi kullanma ve bu teknolojiyi üretebilme becerileri kazanmalarına ve ekonomiye katma değer oluşturmalarına öncelik vermeliyiz.

Türkiye’de işverenler, mesleki ve teknik eğitim programlarının oluşumunda çok az söz sahibi olmaktadır. Sektör ile bağın zayıf olması sonucu eğitimin uygulama boyutu, beceri ve yatkınlık bileşenleri zayıf olmaktadır. DPT, mesleki eğitim üzerinde yaptığı çalışmada, sanayi-okul arasındaki iletişim eksikliğini belirttikten sonra sanayi-eğitim çalışmalarının desteklenmesi/zendirilmesi, MEB-zel sektör iletişiminin geliştirilmesi gerektiğini, eğitim programları yapılırken işletmelerin görüşlerinin alınması, meslek liselerinin staj programlarının sanayinin gerçeklerine uygun, ğrenci ve işletmelere yarar sağlayacak Şekilde hazırlanmasını önermektedir (DPT, 2014, s.92).

Tablo 5.1. Türkiye’de İşsizler İçinde Genel Ortaöğretim ve Mesleki-Teknik Ortaöğretim Mezunlarının Oranı (%)

Yıl	Genel Ortaöğretim	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim
2014	11,9	10,6
2015	12,4	10,2
2016	13,4	11,6
2017	13,3	11,9
2018	13,1	11,4
Ortalama	12,8	11,2

Kaynak: TÜİK.

Tablo 5.1.’de görüldüğü gibi işsizlik oranı, genel ortaöğretim mezunlarında % 12,8 iken mesleki ve teknik ortaöğretim mezunlarında % 11,2’dir. Tüm eğitim tür ve düzeyleri toplamında ise % 10,6’dır (genel işsizlik oranı). Bu çalışmada ise mesleki ve teknik liselerde işsizlik oranı % 3,5 bulunmuştur. Diğer bir deyişle TÜİK verileri ile bu çalışmanın verileri arasında büyük fark vardır. Bunun nedenleri şunlar olabilir:

- TÜİK’in İşgücü İstatistikleri Araştırması, okul türlerine göre değil de eğitim türlerine ve düzeylerine göre yapılmıştır. Örneğin TÜİK’in Araştırmasında, Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının işsizlik oranına ilişkin veri yoktur, mesleki ve teknik eğitimin bütününe ilişkin veri vardır. Oysa bu araştırma, Endüstri Meslek Lisesi AMP ve ATP programlarına ilişkindir, tüm mesleki ve teknik liseleri (kız meslek liseleri, ticaret meslek liseleri vb) kapsamamaktadır.

- TÜİK’in İşgücü İstatistikleri Araştırması, Türkiye geneline ilişkindir. Bu araştırma ise yalnızca Manisa iliyle sınırlıdır. Manisa’nın da şehir merkezi ile sınırlıdır. Diğer bir deyişle Manisa il merkezi, Türkiye genelini yansıtmıyor olabilir.

1968-1972 dönemini kapsayan İkinci Kalkınma Planında şöyle denilmektedir (DPT, 1968, s.449): “Türkiye’de ekonominin gereksinimlerine uygun işgücü yetiştirip meslek yapısını değiştirecek eğitim olanakları kıttır. İşgücünün yetiştirilmesinde temel sorun, eğitime ayrılacak sınırlı kaynakları en iyi kullanmak amacıyla önceliklerin kararlaştırılmasıdır”. “Kalkınma Planında (1968 yılında) böyle denilmesine karşın, günümüzde mesleki ve teknik lise mezunlarında işsizlik oranının % 11’ler düzeyinde olması düşündürücüdür. Diğer bir deyişle 50 yıldan bu yana Türkiye’de çok şey değişmemiştir. Genel eğitime oranla daha pahalı olan mesleki ve teknik eğitimdeki işsizlik oranının, genel eğitimdeki işsizlik oranına çok yakın olması, kaynakların israf edildiğini gösterdiği gibi, önceliklerin de bilimsel verilere göre belirlenmediğini göstermektedir” (Tuzcu, 2016, s.128).

Öğrenciler açısından mesleki eğitime bakıldığında onların da sisteme ilişkin sorunları bulunmaktadır. Kayır vd. (2004) tarafından yapılan “Meslek Lisesi Araştırması”nda ortaya çıkan bulgulara göre, meslek lisesi öğrencilerinin % 48’i; erkek teknik, kız teknik ile ticaret ve turizm liselerindeki öğrencilerin % 58’i yeniden olanak tanınsa bu okullarda okumayacaklarını belirtmişlerdir. Meslek lisesi öğrencileri aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimi, mesleğe hazırlamada yeterli bulmamaktadır. Verimsizliğin önemli nedenleri arasında, eğitimcilerin sanayiden kopuk olması, teknolojik gelişmeleri izleyememesi ve yeni çıkan makine, donanım ve ekipmanları tanımaması sayılmaktadır (TÜRKONFED ve ERG, 2006, s. 32). Bu bağlamda Onuncu Kalkınma Planı’nda şöyle denilmektedir (md. 141): “Eğitim sisteminde, öğrencilerin kişilik ve yeteneklerini geliştiren, yaşam boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşüm sürdürülecektir.”

5.1.3. Mezunların Yükseköğretime Geçiş Durumu

Mesleki ve teknik lise mezunu olup üniversiteye yerleşenlerden % 16,5’i önlisans (iki yıllık) programlarından mezun olmuştur. Benzer biçimde üniversiteye yerleşenlerden ancak % 3,6’sı lisans (dört yıllık) programlarından mezun olmuştur.

Verilerden de anlaşıldığı gibi mesleki ve teknik liselerin asıl amacı, işgücü piyasasına ara işgücü yetiştirmektir. Yükseköğretime öğrenci hazırlamak ikincil amaçtır. Zaten mesleki ve teknik lise mezunlarının çok büyük bir bölümü (% 79,9) üniversiteye ya yerleşememekte ya da mezun olamamaktadır.

Bu araştırma kapsamında görüşmeler yapılırken, mezunların büyük bir çoğunluğu, yükseköğretim önlisans programlarına sınavsız geçilebildiği için ve askerlik görevini ertelemek için kayıt yaptırdığını, sonrasında okula dahi gitmediğini belirtmişlerdir.

Şubat 2012’de Antalya’da düzenlenen “Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı”nın açılış konuşmasında, dönemin milli eğitim bakanı Ömer Çelik şöyle demiştir (<http://mtegm.meb.gov.tr>): “Türkiye’de çok uzun yıllar boyunca, okumasından ümit kesilen çocuklar “hiç olmazsa bir meslek edinsin diye” anne-babalar tarafından mesleki eğitime yönlendirilmiştir. Yaşam ne kadar değişirse değişsin, toplumsal zihniyet ve algılar ne yazık ki bugünden yarına değişmiyor. Bu algının, gençlerimizin vizyonlarını da etkileyecek kadar güçlü ve yerleşik bir geçmişi bulunmaktadır. Belki de ilk yapılması gerekenlerden biri, mesleki eğitimin toplumdaki algısını değiştirmektir.”

Mesleki ve teknik lise mezunlarının üniversiteye yerleşmelerinin çok düşük olmasının nedenlerine ilişkin yorum yapabilmek için, şu konularda veri elde etmek gerekir (Tuzcu, 2018, s.340):

- Öğrencilerin liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki sosyo-ekonomik durumları.
- Öğrencilerin liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki ülkenin siyasi durumu.
- Öğrencilerin liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki üniversiteye giriş sisteminin özellikleri.
- Öğrencilerin liseden mezun oldukları yıldaki ya da o dönemdeki Manisa işgücü piyasasının durumu (istihdam, işsizlik, ücret vb).

Beşinci Kalkınma Planında şöyle denilmektedir: “Bu plan döneminde (1985-1989) örgün ve yaygın meslekî ve teknik liseler, yükseköğretim önünde yığılmayı önlemek, gereksinim duyulan işgücünü yetiştirmek, çalışma yaşamına kısa yoldan atılmayı sağlamak için genel liselere tercih edilen öğretim türü olacaktır. Bu nedenle, Beşinci Plan döneminde liselerde amaç, kalkınmanın gerektirdiği sayı ve nitelikteki ara işgücünü (nitelikli işçi, usta ve teknisyen) yetiştirmek, gençleri yaşama ve yükseköğretime hazırlamak için gerekli program ve yapı değişikliğini gerçekleştirmektir” (DPT, 1985, s.143). Oysa bu hedef, bu araştırmada ulaşılan sonuçlarda da görüldüğü gibi, yeterince gerçekleşmemiştir.

Altıncı Kalkınma Planında (1990-1994) ise şöyle denilmektedir: “Yükseköğretime devam etmek isteyen mesleki ve teknik lise mezunlarının, kendi branşlarında bir yükseköğretim kurumuna yönelmelerini özendirerek düzenlemeler yapılacaktır” (DPT, 1990, s.295). Oysa bu hedef, bu araştırmada ulaşılan sonuçlarda da görüldüğü gibi, gerçekleşmemiştir.

Yedinci Kalkınma Planında (1996-2000) şöyle denilmektedir: “Eğitimde yönlendirme sisteminin yeterli olmaması, bazı mesleki ve teknik liselerin kapasitelerinin sınırlı olması ve yükseköğretime olan aşırı talep, öğrencilerin genel liselere yönelmelerine ve üniversite önünde yığılmalara neden olmaktadır. Bu durum, öğrencilerin üniversiteye girme ümidiyle özel dersanelere devam etmelerine, kaynak ve zaman israfına neden olmaktadır” (DPT, 1996, s.12). Sekizinci Kalkınma Planında (2001-2005) şöyle denilmektedir: “Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin bulunmaması ve özellikle mesleki-teknik eğitim ve sanayi arasındaki işbirliğinin yeterince geliştirilememesi nedeniyle yükseköğretim kurumları önündeki yığılmalar devam etmiştir” (DPT, 2000,

s.81). Onuncu Kalkınma Planı'nda şöyle denilmektedir (md. 150): “Ortaöğretim ve yükseköğretime geçiş sistemi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini dikkate alan etkin rehberlik ve yönlendirme hizmetleri desteğiyle, süreç odaklı bir değerlendirme yapısına kavuşturulacaktır” (DPT, 2014).

“Kalkınma planları genel olarak değerlendirilirse, planlarda hedeflenenlerin çoğu “hedef” olarak kalmış, gereği yapılmamıştır. Ne okul-sanayi işbirliği yeterince kurulabilmiş, ne yükseköğretime aşırı talep azaltılabilmiş, ne de mesleki ve teknik lise mezunlarının kendi branşlarında yükseköğretime yönelmeleri sağlanabilmiştir” (Tuzcu, 2018, s.340).

5.1.4. Mezun Olunan Döneme Göre İşgücü Piyasasında Çalışma Durumu

Mesleki ve teknik lise mezunlarından, alanında en çok çalışanlar 2015-2018 döneminde mezun olanlar (% 43,5), en az çalışanlar ise 2005-2009 döneminde mezun olanlardır (% 35,7). Geçmişten günümüze doğru düzenli bir artış ya da azalış yoktur. Bu durumun nedenleri incelenmelidir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarından, alanı dışında en çok çalışanlar 2000-2009 döneminde mezun olanlar (% 61,1), en az çalışanlar ise 2015-2018 döneminde mezun olanlardır (% 53,2). 2010 ve sonraki yıllarda mezun olanların, alanı dışında çalışma oranı giderek azalmıştır. Bu durum “iyi” olarak değerlendirilebilir.

Mesleki ve teknik lise mezunlarından en çok 2010-2014 döneminde mezun olanlar çalışmamaktadır (işsizdir). Bu durum, mezunların istedikleri tarzda iş bulamamalarından kaynaklanıyor olabilir. Ya da yaşamlarını sürdürecekt kadar servete sahip olabilirler ve bu nedenle çalışmak istemiyor olabilirler.

Dokuzuncu Kalkınma Planında şöyle bir değerlendirme yapılmaktadır: “Sekizinci Plan döneminde (2001-2005) eğitim sistemi, işgücü piyasasının gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmıştır. Genç ve eğitilmiş kişilerin işsizlik oranlarında da kayda değer bir düşüş sağlanamamıştır. Ekonominin ve işgücü piyasasının taleplerine yanıt verecek ve özellikle gençlerin istihdam edilebilirliğini artıracak yeni mekanizmalara gereksinim bulunmaktadır” (DPT, 2006, s.39).

Kalsen tarafından yapılan araştırmada, ulaşılan sonuç şöyledir (2016, s.147): “Sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışanların büyük çoğunluğunu 18-35 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. Bu durum, iki farklı durumu ortaya çıkarmaktadır. Birincisi 18-35 yaş grubu çalışanların her iki sektörde ağırlıkta olması, bu yaş grubunun sahip olduğu zihinsel ve bedensel yeteneklerin mal ve hizmet üretiminde sağladığı artış nedeniyle istihdam

edildiğine işaret ederken, diğer yandan yaş ilerlemesi ile birlikte çalışanların işten atılma riskini arttırmakta ve güvencesiz bir çalışma yaşamından yoksun kalmalarına yol açabilmektedir.”

Kalsen tarafından yapılan araştırmada, ulaşılan bir diğer sonuç şöyledir (2016, s.149): “Sanayi sektöründe çalışanların yaş grupları arasında ortaya çıkan eğitim düzeyi farklılığının olası nedenleri, bu sektörde istihdam edilenlerin eğitimsel niteliklerden ziyade fiziksel bir güç ve deneyim gerektiren işlerin yoğunlukta olması, usta çırak ilişkisine dayalı eğitimlerin önceliklendirilmesi ve işbaşı yetiştirmelere daha çok önem verilmesinden kaynaklanabilmektedir.”

5.1.4. Mezunların Kazanç Durumu

Mesleki ve teknik lise mezunlarının aylık kazançlarına bakıldığında; % 0,7’si asgari ücretin altında, % 46,9’u asgari ücret kadardır. % 23,2’si asgari ücret ile asgari ücretin 1.000 TL kadar üstü; % 17,6’sı asgari ücretin 1.001 TL üstü ile 2.000 TL kadar üstü, % 8,1’i de asgari ücretin 2.001 TL üstü ile 3.000 TL kadar üstü arasında kazanmaktadır. Diğer bir deyişle çalışanların % 47,6’sı asgari ücret ve altında kazanmaktadır. Daha genel söylenecek olursa, Manisa işgücü piyasasında çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarının yarısı asgari ücret ile, yarısı da asgari ücretin üstünde çalışmaktadır.

TÜİK tarafından yapılan “Kazanç Yapısı Araştırması”nda en son 2014 yılına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu verilerine göre, Türkiye genelinde mesleki ve teknik lise mezunlarının yıllık ortalama kazancı, 2014 yılında 28.143 TL’dir (www.biruni.tuik.gov.tr). Bu araştırmada kazançlar aylık olarak ele alındığı için TÜİK verileri de aya çevrilmiştir (12’ye bölünmüştür). Bu durumda 2014 yılı itibariyle aylık kazanç 2.345 TL olmaktadır. Türkiye’de son yıllarda enflasyon oranı (TÜFE) % 20 dolayında olduğu için, 2014 yılının 2.345 TL’si; 2015 yılında 2.814 TL’ye, 2016 yılında 3.377 TL’ye, 2017 yılında 4.053 TL’ye ve 2018 yılında 4.863 TL’ye karşılık gelmektedir.

2018 yılında net asgari ücret 2.020 TL olduğu için,

- Asgari ücretin 1.001 TL üstü ile asgari ücretin 2.000 TL arasında olan kazanç, ortalama olarak asgari ücretin 1.500 TL üstü kabul edilirse = 2.020 TL + 1.500 TL = 3.520 TL eder.
- Asgari ücretin 2.001 TL üstü ile asgari ücretin 3.000 TL arasında olan kazanç, ortalama olarak asgari ücretin 2.500 TL üstü kabul edilirse = 2.020 TL + 2.500 TL = 4.520 TL eder.

Görüldüğü gibi Manisa işgücü piyasasındaki en yüksek kazanç ile TÜİK verileri birbirine yakındır. Ancak en yüksek kazanç dışındaki kazançlar arasında oldukça fark vardır. Bunun nedenleri şunlar olabilir:

- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması, okul türlerine göre değil de eğitim türlerine ve düzeylerine göre yapılmıştır. Örneğin TÜİK'in Araştırmasında, Endüstri Meslek Lisesi mezunlarının kazançlarına ilişkin veri yoktur, mesleki ve teknik liselerin bütününe ilişkin veri vardır.
- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması, Türkiye geneline ilişkindir. Bu araştırma ise yalnızca Manisa iliyle sınırlıdır, Manisa'nın da şehir merkezi ile sınırlıdır.
- TÜİK'in Kazanç Yapısı Araştırması verileri 2014 yılında son bulduğu için, enflasyon oranı dikkate alınarak 2018 yılına getirilmiştir. Oysa Manisa işgücü piyasasındaki kazançlar, enflasyon oranında artmıyor olabilir.

Kalsen tarafından yapılan araştırmada, çalışanların eğitim düzeyi ile ücret düzeylerine ilişkin ulaşılan sonuç şöyledir (2016, s.150): Sanayi sektöründe çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarının aylık ücreti, hizmet sektöründe çalışan mesleki ve teknik lise mezunlarından daha fazladır. Hizmet sektöründe çalışan önlisans ve lisans mezunları, sanayi sektöründe çalışan önlisans ve lisans mezunlarından daha az aylık ücret elde etmektedirler. İlkokul, ilköğretim okulu, genel lise ve meslek lisesi mezunu çalışanların aylık ücretleri TÜİK'in belirlediği açlık sınırının altındadır.

5.2. Öneriler

Burada, araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde, uygulayıcılar ve araştırmacılar için yapılan öneriler yer almaktadır.

- Mesleki ve teknik liselerden mezun olanların, eğitim gördükleri meslek alanında çalışıp-çalışmadıkları, çalışmayanların neden çalışmadıklarının belirlenmesi amacıyla mezunları izlemeye yönelik araştırmalar yapılmalıdır.
- Mesleki ve teknik liselerde, meslek alanlarına ilişkin maliyet-yarar çözümlemesi yapılmalıdır.
- Sosyal Ortakların (işveren örgütleri, işveren ve işçi sendikaları, meslek örgütleri vb) mesleki ve teknik liselere daha çok katkı sağlamaları için, mesleki ve teknik eğitimle ilgili kararlara katılmaları sağlanmalı ve mesleki eğitim ile ilgili kurullarda üye sayısı kamu kurumları ile eşitlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Âdem, M. (1977). *Türk eğitiminin ekonomik politikası*. Ankara: Bilim Matbaası.
- Âdem, M. (1981). *Eğitim planlaması*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Âdem, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Âdem, M. (1997). *Eğitim planlaması*. (3. Basım). Ankara: Şafak Yayınları.
- Akkuş İ, E. (2012). *Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okul türlerine göre öğrenci maliyetleri (1973-2009 dönemi)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, H. H. (1999). İşsizlik-eğitim ilişkisine genel bir bakış ve gelecekte izlenecek politikalara ilişkin görüşler. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 129-138.
- Akyüz, Y. (1999). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aktaşlı, İ., Kafadar, S. ve Tüzün, I. (2012). *Mesleki ve teknik eğitimde güncellenmiş durum analizi. eğitim reformu girişimi*, İstanbul.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (2001). *Mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Altınışik, İ. ve Peker, H. S. (2012). Eğitimin ekonomik kalkınmaya etkisi. *Sosyoteknik Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 4, 1-13.
- Argün, H. (2003). *Planlı kalkınma döneminde (1963-2002) mesleki ve teknik eğitim (Gelişmeler, uygulamalar ve sorunlar)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslantürk, M. (2014). *Türkiye 'de mesleki ve teknik eğitimin yaşadığı sorunlar ve çözümleri konusunda mesleki eğitim yöneticileri, meslek dersleri öğretmenleri ve eğitimcilerinin, görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Ayvaz, S. ve Şahin, M. (2014). Cumhuriyet dönemi eğitim bütçeleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 303-316.
- Bağatır, S. ve Peker, R. (2004). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin yetenek, ilgi ve değerleri ile okudukları bölümler arasındaki ilişki. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 329-340.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Berberoğlu, G. ve Kalender, İ. (2005). Öğrenci başarısının yıllara, okul türlerine, bölgelere göre incelenmesi: ÖSS ve PISA analizi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4(7), 21-35.

- Bıncı, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Bolat, Y. (2017). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu ve farklı ülkelerle karşılaştırılması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükaşlan, M. A. (1995). Toplumsal kalkınma ve eğitim. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 1(4), 12-24.
- Coşkunöz Eğitim Vakfı (2006). *Bursa sanayisinin işgücü nitelik tercihleri araştırması*. Bursa: Coşkunöz Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çağlar, M. ve Reis, O. (2007). *Eğitimde paradigmal dönüşümler sürecinde çağdaş ve küryerel eğitim planlaması*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Demir, E. ve Şen, H. Ş. (2009). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 2(10), 39-59.
- Demircan, E. (2003). Vergilendirmenin ekonomik büyüme ve kalkınmaya etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21, 97-116.
- Demirer, M. (2018). *Mesleki eğitimde Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECVET) bağlamında mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması: Bir model önerisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1963). *Birinci kalkınma planı (1963-1967)*, Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan1.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1968). *İkinci kalkınma planı (1968-1972)*, Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan2.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1972). *Üçüncü kalkınma planı (1973-1977)*, Ankara: DPT Yayın No: 1272. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan3.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1978). *Dördüncü kalkınma planı (1979-1983)*, Ankara: DPT Yayın No: 1664. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan4.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1984). *Beşinci kalkınma planı (1985-1989)*, Ankara: DPT Yayın No: 1974. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan5.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.

- Devlet Planlama Teşkilatı (1989). *Altıncı kalkınma planı* (1990-1994), Ankara: DPT Yayın No: 2174. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1995). *Yedinci kalkınma planı* (1996-2000), Ankara: 25 Temmuz 1995 Sayılı Resmi Gazete No: 22554. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/vii/plan7.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). *Sekizinci kalkınma planı* (2001-2005), Ankara: DPT Yayınları. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2006). *Dokuzuncu kalkınma planı* (2007-2013), Ankara: DPT Yayınları. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan9.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2013). *Onuncu kalkınma planı* (2014–2018), Ankara. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan10.pdf>. sayfasından 04.03.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Eğitim Reformu Girişimi (2012). *Eğitim izleme raporu 2012*. <https://www.egitimreformugirisimi.org/yayin/egitim-izleme-raporu-2012/> sayfasından 25.02.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Ela, M. (2013). *Türkiye’de kayıtdışı ekonomi ve eğitim düzeyi ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erden Özsoy, C. (2015). Mesleki eğitim-istihdam ilişkisi: Türkiye’de mesleki eğitimin kalite ve kantitesi üzerine düşünceler. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4, 173-181.
- Fırat, M., Yurdakul, I. K. ve Ersoy, A. (2014). Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 64-85.
- Gemici, N (2010). Ahilikten günümüze meslek eğitiminde model arayışları ve sonuçları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(8), 71-105.
- Gölhan, M. (2012). Türkiye’de sanayileşme ve istihdam. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(39), s. 12.
- Gülegül, İ., Kazancı, A., Hınıslı, C., Yüzgeç, A. ve Yalçın, O. (1997). *Endüstri meslek lisesi mezunlarını izleme araştırması (Türkiye geneli)*. Ankara: MEB Basımevi.
- Gümüş, A. (2015). Küreselleşme Bağlamında Değişen Eğitim Politikaları. A. Gümüş (Ed), *Türkiye’de Eğitim Politikaları içinde* (1. Baskı, s. 167-187) Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Gümüş, E. ve Şişman, M. (2014). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Günkör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 14-32.
- Hesapçıoğlu, M. (2009). Türkiye’de cumhuriyet döneminde eğitim politikası ve felsefesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 121-138.
- International Labour Organization (1987). *International Labour Conference 73rd Session 1987*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/meetingdocument/wcms_174949.pdf sayfasından 06.08.2018 tarihinde erişilmiştir.
- International Labour Organization (2012). *ILO global estimate of forced labour 2012: Results and methodology*. https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_182004/lang--en/index.htm sayfasından 05.08.2018 tarihinde erişilmiştir.
- İşığışok, Ö. (2018). *İstihdam ve işsizlik*. Bursa: Dora.
- Kalsen, C. (2016). *Sanayi ve hizmet sektörlerinde çalışanların eğitim düzeyleri ile istihdam ve ücret düzeyleri arasındaki ilişkiler (Afyonkarahisar ili örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaarslan, E. (2014). *Türkiye’de kayıtdışı istihdam*. Antalya: Bekad Yayınları.
- Karabulut, A. ve Marul, M. (2011). Mesleki ve teknik eğitimde eğitim modeli tasarımı. *Millî Eğitim Dergisi*, 191, 78-85.
- Karakütük, K. (2003). Eğitimin Ekonomik Temelleri, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, (Ed. V. Sönmez), Ankara, Anı Yayıncılık, 143-181.
- Karakütük, K. (2012), *Eğitim planlaması*, Ankara: Elhan Kitapevi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, Y. K. (1984). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi Tesisleri.
- Kayır, Ö., Karaca, Ş. ve Şenyüz, Y. (2004). Mesleki ve Teknik Eğitim Alanda Problemler – I, *Meslek Liseleri Araştırması*, Ankara.
- Kenar, N. (2010). *Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Genel Değerlendirmesi*. MESS Eğitim Vakfı Yayını (Nisan 2010).
- Kılıç, A. (2007). *Türkiye’de Orta Mesleki-Teknik Eğitim ve İstihdam İlişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kılınç, M. (2016). *Türkiye’de mesleki teknik eğitim tarihi (1886-1986)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kongar, E. (2005). Bilgisayar Yazılımlarının Önemi, *Cumhuriyet Gazetesi*, 10.02.2005.
- Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kuzgun, İ. K. (2008). Manisa ilinde özel istihdam bürolarının etkinliği. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), 73-87.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *Endüstri Meslek Liselerinde Verilen Eğitim ve Mezunlarının İstihdam Durumlarının Değerlendirilmesi Araştırması*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1995). *Endüstri meslek lisesi ve teknik lise mezunlarını izleme araştırması*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*, 7 Eylül 2013 tarih ve 28758 tarihli Resmi Gazete.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). *Türkiye mesleki ve teknik eğitim strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *2018 yılı bütçe sunuşu*. Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Dizisi, No 1.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019) *Mesleğim hayatım portalı*. www.meslegimhayatim.meb.gov.tr sayfasından 12.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Metin, M. ve Ergen N. (1983). *Türkiye’de Meslek Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*, Türk Eğitim Derneği (TED) Yayını, Ankara, s.21-22.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011). Gençlerin istihdamı/işsizliği bakımından türk eğitim sisteminin değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, (3), 93-135.
- Özcan, K. (2009). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde finansman, harcamalar ve maliyet*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, U. B. (2018) *21. yüzyılın eğitim anlayışıyla mesleki ve teknik eğitimin esasları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *SosyalEkonomi Dergisi*, (1), 27-44.
- Psacharopoulos, G. (1991). Vocational education theory, voced 101: Including hints for ‘vocational planners’ *International Journal of Educational Development*, Volume 11, Issue 3, p. 193-199.

- Savaş Y, M. (2016). *Ortaöğretim finansmanı ve ortaöğretim okul türlerinde mali yönetim*. Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Sevinç, D. (1996), *Avrupa Birliğinde Eğitim Politikaları ve Eğitim Politikaları Açısından Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri* (Eğitim Ana Planı Destek Raporu – Yayınlanmamış Rapor), Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Sönmez, A. (2019). *Mesleki ve teknik ortaöğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi (Kastamonu ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Sönmez, M. (2008). Türkiye’de mesleki ve teknik örgün öğretimin sorunları ve yeniden yapılandırılma zorunluluğu. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 71-84.
- Suna, S. (2017). *İşsizlikle mücadelede mesleki eğitimin önemi ve firmaların mesleki kurslara bakışı: Konya ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, U. (2018). *Okul-sanayi işbirliği programında öğrenim gören mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mesleki bilgi ve beceri kazanımlarının ölçümü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tamer, M. A. ve Özcan, M. (2004). Örgün mesleki ve teknik eğitim sisteminin mesleki eğitimin paydaşlarınca değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 203, 205-224.
- Tangülü, Z. (2012). Demokrat Parti dönemi eğitim politikaları (1950-1960). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 389-410.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye’de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155-186.
- TEKEV, (2007). *Türkiye’de Mesleki Eğitim Sisteminin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri Raporu*. Ankara.
- TİSK, (2004), *Mesleki Eğitim Sistemimiz ve İşletmelerdeki Beceri Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu*. Ankara.
- Tuncer, M. (2003). *Mesleki ve teknik eğitimde meslek standartları ve Avrupa Birliği’ne uyum sürecindeki yeri ve önemi (Motor yenileştirmeci meslek alanı örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elazığ.
- Tuzcu, G. (2004). Eğitimin finansman gerekleri ve boyutları. *Milli Eğitim Dergisi*, 163, 55-70, Ankara.
- Tuzcu, G. (2006). *Eğitimde Vizyon 2023 ve Avrupa Birliğine Giriş Süreci*. Ankara: Türk Eğitim Derneği (TED) Yayını.

- Tuzcu, G. (2011). *Eğitimin Ekonomik Temelleri, Eğitim bilimine giriş*. İzmir: Dinozor Yayınevi.
- Tuzcu, G. (2016). *Eğitim Planlaması, (Yayınlanmamış Araştırma)*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Tuzcu, G. (2018). *Eğitim Ekonomisi, (Yayınlanmamış Araştırma)*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Uçar, C. ve Özerbaş, M. A. (2013). "Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Konumu", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2/2,242-253.
- Uluatam, Ö. (1988). İstihdamın büyümesi yatırımlardaki artışın bir sonucudur. *İşveren Dergisi*, 26, 30-31.
- Uluğbay, H. (2017), *En Önemli Doğal Kaynak İnsan Beynidir*, www.hikmetulugbay.com sayfasından 04.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Ünal, L. I. (1996). *Eğitim ve yetiştirme ekonomisi*. Ankara: Epar Yayınları.
- Üstünel, B. (1988). *Ekonominin temelleri*. Ankara: Dünya Kitapları.
- Vuranok, T. T. (2017). *Mesleki eğitimde istihdam sorunları: (İstanbul örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Woodhall, M. (1987). *Cost analysis in education*. Oxford: Pergamon Press.
- Yalçın, M. (2017). *Mesleki eğitimde istihdam sorunları, örnek modeller, Türkiye uygulaması ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım A. ve Çarıkçı O. (2017). Mesleki eğitimin gelecek vizyonu; insan kaynakları planlaması açısından bir bürokratik model denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(29), 397-413. Isparta.
- Yıldız, N. (2008). Neoliberal küreselleşme ve eğitim. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 13-32.
- Yılmaz, T. ve Sarpkaya, R. (2016). *Eğitim ekonomisi eleştirel bir yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yörük, S., Dikici, A. ve Uysal, A. (2002). Bilgi toplumu ve Türkiye’de mesleki eğitim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 299-312.

3418 Sayılı Yasa, (RG 31.03.1988 - 19771).

4306 Sayılı Yasa, (RG 18.08.1997 - 23084).

4702 Sayılı Yasa, (RG 10.07.2001 - 24458).

EKLER**(EK 1) GÖRÜŞME FORMU**

1	Mezun olunan lise adı	Mezun olunan program (Lise)		Mezun olunan alan (Lise)	Mezuniyet yılı
		Teknik	Meslek		
Kadın	Mezun olunan üniversite adı			Mezun olunan bölüm (Üniversite)	Mezuniyet yılı
Erkek					
	Çalışılan işyeri			Yapılan iş	Aylık kazanç
	AÇIKLAMA:				

(EK 2) ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Ayşe Işıl
Soyadı	GEL
Doğum yeri ve tarihi	Denizli / 25.02.1989
Uyruğu	TC
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	Yarhasanlar Mahallesi 2320 Sokak No: 1/3 Şehzadeler / MANİSA ayseisilgel@gmail.com
Eğitim	
İlköğretim	Ahmet Tütüncüoğlu İlköğretim Okulu / Manisa
Ortaöğretim	Fatih Anadolu Lisesi / Manisa
Yükseköğretim (Lisans)	Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü / Ankara
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı	İngilizce
Sınav Adı	YÖKDİL
Sınavın Yapıldığı Ay ve Yıl	
Alınan Puan	56,25
Mesleki Deneyim	
Yıllar	Mesleki Denetim
2013-2015	Özel Manisa Çağdaş Etüt Eğitim Merkezi / Sınıf Öğretmeni, Yaratıcı Drama Lideri
2015-2017	Özel Manisa A'dan Z'ye Etüt Eğitim Merkezi / Sınıf Öğretmeni, Yaratıcı Drama Lideri
2018-	Özel Manisa Karınca Anaokulu / Kurucu Müdür

